

דף ב.א

משנה. משקין בית השלחין במועד ובשביעית, בין ממעיין שיצא בתחילה, בין ממעיין שלא יצא בתחילה. אבל אין משקין לא ממי הגשמים, ולא ממי הקילון. ואין עושין עוגיות לגפנים. רבי אלעזר בן עזריה אומר: אין עושין את האמה בתחילה במועד ובשביעית, וחכמים אומרים: עושין את האמה בתחילה בשביעית, ומתקנין את המקולקלות במועד. ומתקנין את קלקולי המים שברשות הרבים, וחוטטין אותן, ומתקנין את הדרכים ואת הרחובות ואת מקוות המים, ועושין כל צורכי הרבים, ומצינין את הקברות, ויוצאין אף על הכלאים. גמרא. השתא יש לומר ממעיין שיצא בתחילה, דאתי לאינפולי - משקין, ממעיין שלא יצא בתחילה, דלא אתי לאינפולי, מיבעיא? - אמרי: איצטריך אי תנא מעיין שיצא בתחילה - הוה אמינא: הכא הוא דבית השלחין - אין, בית הבעל - לא, משום דאתי לאינפולי. אבל מעיין שלא יצא בתחילה, דלא אתי לאינפולי, אימא אפילו בית הבעל נמי, קא משמע לן: לא שנא מעיין שיצא בתחילה, ולא שנא מעיין שלא יצא בתחילה, בית השלחין - אין, בית הבעל - לא. ומאי משמע דהאי בית השלחין לישנא דצחותא היא - דכתיב (דברים כ"ה) ואתה עיף ויגע ומתרגמינן: ואת משלהי ולא. ומאי משמע דהאי בית הבעל לישנא דמייתבותא היא - דכתיב (ישעיהו ס"ב) כי יבעל בחור בתולה, ומתרגמינן: ארי כמה דמיתותב עולם עם בתולתא יתייתבון בגויך בנייד. מאן תנא דפסידא - אין, הרווחה - לא, ואפילו במקום פסידא מיטרח נמי לא טרחינן? - אמר רב הונא: רבי אליעזר בן יעקב היא, דתנן, רבי אליעזר בן יעקב אומר: מושכין את המים מאילן לאילן, ובלבד שלא ישקה את השדה כולה. - אימור דשמעת ליה לרבי אליעזר הרווחה דלא, טירחא במקום פסידא מי שמעת ליה? - אלא אמר רב פפא: הא מני - רבי יהודה היא, דתניא: מעיין היוצא בתחילה משקין ממנו אפילו שדה בית הבעל, דברי רבי מאיר. רבי יהודה אומר: אין משקין אלא שדה בית השלחין שחרבה. רבי אלעזר בן עזריה אומר: לא כך ולא כך. יתר על כן אמר רבי יהודה: לא יפנה אדם אמת המים וישקה לגינתו ולחורבתו בחולו של מועד. מאי חרבה? אילימא חרבה ממש - למה לי דמשקי לה? אמר אביי: שחרבה ממעיין זה, ויצא לה מעיין אחר. רבי אלעזר בן עזריה אומר לא כך ולא כך. לא שנא חרב מעינה ולא שנא לא חרב מעינה, מעיין שיצא בתחילה - לא. וממאי? דלמא עד כאן לא קאמר רבי יהודה בית השלחין אין, בית הבעל לא - אלא מעיין שיצא בתחילה,

דף ב.ב

דלמא אתי לאינפולי. אבל מעיין שלא יצא בתחילה, דלא אתי לאינפולי - אפילו בית הבעל נמי. - אם כן מתניתין אמאן תרמייה? אלא: לרבי יהודה לא שנא מעיין שיצא בתחילה ולא שנא מעיין שלא יצא בתחילה, בית השלחין - אין, בית הבעל - לא. והאי דקתני מעיין שיצא בתחילה - להודיעך כחו דרבי מאיר, דאפילו מעיין היוצא בתחילה משקין ממנו אפילו שדה הבעל. אתמר, המנכש והמשקה מים לזרעים בשבת, משום

מאי מתרינן ביה? רבה אמר: משום חורש, רב יוסף אמר: משום זורע. אמר רבה: כוותי דידי מסתברא, מה דרכו של חורש - לרפויי ארעא, האי נמי מרפויי ארעא. אמר רב יוסף: כוותי דידי מסתברא, מה דרכו של זורע - לצמוחי פירא, הכא נמי מצמח פירא. אמר ליה אביי לרבה: לדידך קשיא, ולרב יוסף קשיא. לדידך קשיא: משום חורש אין, משום זורע לא? לרב יוסף קשיא: משום זורע אין, משום חורש לא? וכי תימא כל היכא דאיכא תרתוי לא מיחייב אלא חדא, והאמר רב כהנא: זומר וצריך לעצים - חייב שתים, אחת משום נוטע ואחת משום קוצר. קשיא. איתיביה רב יוסף לרבה: המנכש והמחפה לכלאים - לוקה, רבי עקיבא אומר: אף המקיים. בשלמא לדידי דאמינא משום זורע - היינו דאסירא זריעה בכלאים, אלא לדידך דאמרת משום חורש - חרישה בכלאים מי אסירא? - אמר ליה: משום מקיים. - והא מדקתני סיפא: רבי עקיבא אומר אף המקיים, מכלל דתנא קמא לאו משום מקיים הוא - כולה רבי עקיבא היא, ומאי טעם קאמר מאי טעם המנכש והמחפה בכלאים לוקה - משום מקיים, שרבי עקיבא אומר אף המקיים. מאי טעמא דרבי עקיבא - דתניא: (ויקרא י"ט) שדך לא תזרע כלאים אין לי אלא זורע, מקיים מניין? תלמוד לומר כלאים שדך לא תזרע כלאים אין לי ובשביעית. בשלמא מועד משום טירחא הוא, ובמקום פסידא שרו רבנן. אלא שביעית, בין למאן דאמר משום זורע, ובין למאן דאמר משום חורש - זריעה וחרישה בשביעית מי שרי? - אמר אביי: בשביעית בזמן הזה, ורבי היא. דתניא, רבי אומר: (דברים ט"ו) וזה דבר השמטה שמוט - בשתי שמיטות הכתוב מדבר, אחת שמיטת קרקע ואחת שמיטת כספים. בזמן שאתה משמט קרקע - אתה משמט כספים, ובזמן שאי אתה משמט קרקע - אי אתה משמט כספים. רבא אמר: אפילו תימא רבנן, אבות אסר רחמנא,

דף גא

תולדות לא אסר רחמנא, דכתיב (ויקרא כ"ה) ובשנה השביעית שבת שבתון יהיה לארץ שדך לא תזרע וגו'. מכדי, זמירה בכלל זריעה, ובצירה בכלל קצירה, למאי הלכתא כתבינהו רחמנא? למימרא: דאהני תולדות - מיחייב, אאחרנייתא - לא מיחייב. - ולא? והתניא: שדך לא תזרע וכרמך לא תזמר, אין לי אלא זירוע וזימור, מנין לניכוש ולעידור ולכיסוח? תלמוד לומר: שדך לא תזרע ולא תזמר, לא כל מלאכה שבשדך, ולא כל מלאכה שבכרמך. מנין שאין מקרסמין, ואין מזרדין, ואין מפסגין באילן - תלמוד לומר: שדך לא תזרע ולא תזמר, לא כל מלאכה שבשדך ולא כל מלאכה שבכרמך. מנין שאין מזבלין, ואין מפרקין, ואין מאבקין, ואין מעשנין באילן - תלמוד לומר: שדך לא תזרע ולא תזמר, לא כל מלאכה שבשדך ולא, וכל מלאכה שבכרמך לא. יכול לא יקשקש תחת הזיתים, ולא יעדר תחת הגפנים, ולא ימלא נקעים מים, ולא יעשה עוגיות לגפנים - תלמוד לומר: שדך לא תזרע זריעה בכלל היתה, ולמה יצתה - להקיש אליה, לומר לך: מה זריעה מיוחדת, עבודה שבשדה ושבכרם - אף כל שהיא עבודה שבשדה ושבכרם - מדרבנן, וקרא - אסמכתא בעלמא. וקשקוש בשביעית מי שרי? והא כתיב (שמות כ"ג) והשביעית תשמטנה ונטשתה. תשמטנה - מלקשקש, ונטשתה - מלסקל - אמר רב עוקבא בר

חמא: תרי קשקושי הוו חד - אברויי אילני, וחד - סתומי פילי. אברויי אילן - אסור, סתומי פילי - שרי. איתמר, החורש בשביעית, רבי יוחנן ורבי אלעזר. חד אמר: לוקה, וחד אמר: אינו לוקה. לימא בדרכי אבין אמר רבי אילעא קמיפלגי, דאמר רבי אבין אמר רבי אילעא: כל מקום שנאמר כלל בעשה, ופרט בלא תעשה - אין דנין אותו בכלל ופרט בכלל. מאן דאמר לוקה - לית ליה דרבי אבין אמר רבי אילעא, ומאן דאמר אינו לוקה - אית ליה דרבי אבין - לא, דכולי עלמא לית ליה דרבי אבין אמר רבי אילעא. מאן דאמר לוקה - שפיר. ומאן דאמר אינו לוקה - אמר לך: מכדי, זמירה בכלל זריעה, ובצירה בכלל קצירה, למאי הלכתא כתבינהו רחמנא? למימר דאהני תולדות הוא דמיחייב, אתולדה אחרינא - לא מיחייב, - ולא? והתניא: שדך לא תזרע וכרמך לא תזמר אין לי אלא זירוע וזימור, מנין לעידור ולקישקוש ולכיסוח - תלמוד לומר: שדך לא כרמך לא, לא כל מלאכה שבשדך, ולא כל מלאכה שבכרמך. ומנין שאין מקרסמין ואין מזרדין ואין מפסגין באילן - תלמוד לומר: שדך לא, כרמך לא, כל מלאכה שבשדך לא, כל מלאכה שבכרמך לא. מנין שאין מזבלין ואין מפרקין ואין מעשנין באילן - תלמוד לומר: שדך לא כרמך לא, כל מלאכה שבשדך לא, וכל מלאכה שבכרמך לא. יכול לא יקשקש תחת הזיתים, ולא יעדר תחת הגפנים, ולא ימלא נקעים מים, ולא יעשה עוגיות לגפנים - תלמוד לומר: שדך לא תזרע, זריעה בכלל היתה, ולמה יצתה - להקיש אליה, לומר לך: מה זריעה מיוחדת - עבודה שבשדה ושכרם, - אף כל שהיא עבודה שבשדה ושכרם - מדרבנן, וקרא אסמכתא בעלמא.

דף גב

כי אתא רב דימי אמר: יכול ילקה על התוספת - ונסיב לה תלמודא לפטורא, ולא ידענא מאי תלמודא ומאי תוספת. רבי אלעזר אמר: חרישה, והכי קאמר: יכול ילקה על חרישה, דאתיא מכלל ופרט וכלל, ונסיב ליה תלמודא לפטורא, דאם כן, כל הני פרטי למה לוי? ורבי יוחנן אמר: ימים שהוסיפו חכמים לפני ראש השנה, והכי קאמר: יכול ילקה על תוספת ראש השנה, דאתיא (שמות ל"ד) מבחריש ובקציר תשבת, ונסיב לה תלמודא לפטורא, כדבעינן למימר לקמן. מאי ימים שלפני ראש השנה? - כדתנן: עד מתי חורשין בשדה אילן ערב שביעית? בית שמאי אומרים: כל זמן שיפה לפרי, ובית הלל אומרים: עד העצרת. וקרובין דברי אלו להיות כדברי אלו. ועד מתי חורשין שדה הלבן ערב שביעית - משתכלה הלחה, וכל זמן שבני אדם חורשים ליטע מקשאות ומדלעות. רבי שמעון אומר: אם כן - נתנה תורה שיעור לכל אחד ואחד בידו אלא: בשדה הלבן - עד הפסח, ובשדה האילן - עד העצרת. (ובית הלל אומרים: עד הפסח). ואמר רבי שמעון בן פזי אמר רבי יהושע בן לוי משום בר קפרא: רבן גמליאל ובית דינו נמנו על שני פרקים הללו ובטלום. אמר ליה רבי זירא לרבי אבהו, ואמרי לה ריש לקיש לרבי יוחנן: רבן גמליאל ובית דינו היכי מצו מבטלי תקנתא דבית שמאי ובית הלל? והא תנן: אין בית דין יכול לבטל דברי בית דין חבירו אלא אם כן גדול ממנו בחכמה ובמנין (דניאל ד') אשתומם כשעה חדה, אמר ליה: אימור כך התנו ביניהן: כל הרוצה לבטל -

יבוא ויבטל. - דיידהו היא? הלכה למשה מסיני היא דאמר רבי אסי אמר רבי יוחנן משום רבי נחוניא איש בקעת בית חורתן: עשר נטיעות, ערבה, וניסוך המים - הלכה למשה מסיני. - אמר רבי יצחק: כי גמירי הלכתא - שלשים יום לפני ראש השנה, ואתו הני תקון מפסח ומעצרת. ואתנו בדידהו: כל הרוצה לבטל - יבוא ויבטל. והני הלכתא נינהו? קראי נינהו. דתנן (מסורת הש"ס: [דתניא]): (שמות ל"ד) בחריש ובקציר תשבת, רבי עקיבא אומר: אין צריך לומר חריש וקציר של שביעית - שהרי כבר נאמר (ויקרא כ"ה) שדך לא תזרע וכרמך לא תזמר, אלא חריש של ערב שביעית

דף דא

שנכנס לשביעית, וקציר של שביעית שיצא למוצאי שביעית. רבי ישמעאל אומר: מה חריש רשות - אף קציר רשות, יצא קציר העומר שהיא מצוה. אלא אמר רב נחמן בר יצחק: כי גמירי הלכתא - למישרי ילדה, קראי - למיסר זקינה. - וכיון דהלכתא למשרי ילדה לאו ממילא זקינה אסירה? - אלא: הלכתא לרבי ישמעאל, קראי לרבי עקיבא. ורבי יוחנן אמר: רבן גמליאל ובית דינו מדאורייתא בטיל להו. מאי טעמא? גמר שבת שבת משבת בראשית, מה להלן היא אסורה, לפניה ולאחריה - מותרין, אף כאן, היא אסורה, לפניה ולאחריה - מותרין. מתקיף לה רב אשי: מאן דאמר הלכתא - אתיא גזרה שוה עקרה הלכתא? ומאן דאמר קרא - אתיא גזרה שוה עקרה קרא? - אלא אמר רב אשי: רבן גמליאל ובית דינו סברי לה כרבי ישמעאל דאמר הלכתא גמירי לה, וכי גמירי הלכתא - בזמן שבית המקדש קיים, דומיא דניסוך המים. אבל בזמן שאין בית המקדש קיים - לא. אבל לא ממי הגשמים וממי הקילון. בשלמא מי קילון - איכא טירחא יתירא, אלא מי גשמים מאי טירחא איכא? - אמר רבי אילעא אמר רבי יוחנן: גזירה מי גשמים אטו מי קילון. רב אשי אמר: מי גשמים גופייהו לידי מי קילון אתו. וקמיפלגי בדרכי זירא. דאמר רבי זירא אמר רבה בר ירמיה אמר שמואל: נהרות המושכין מים מן האגמים - מותר להשקות מהן בחולו של מועד. מר אית ליה דרבי זירא, ומר לית ליה דרבי זירא. גופא, אמר רבי זירא אמר רבה בר ירמיה אמר שמואל: נהרות המושכין מים מן האגמים - מותר להשקות מהן בחולו של מועד. איתיביה רבי ירמיה לרבי זירא: אבל לא ממי גשמים ולא ממי קילון - אמר ליה: ירמיה ברי, הני אגמים דבבל - כמיה דלא פסקי דמו. תנו רבנן: הפסיקות והבריכות שנתמלאו מים מערב יום טוב - אסור - להשקות מהן בחולו של מועד, ואם היתה אמת המים עוברת ביניהן - מותר. אמר רב פפא: והוא שרובה של אותה שדה שותה מאותה אמת המים. רב אשי אמר: אף על פי שאין רובה של אותה שדה שותה, כיון דקא משכא ואתיא - מימר אמר: אי לא שתיא לחד יומא - תשתי לתרי ותלתא יומי. תנו רבנן: בריכה שנוטפת מים משדה בית השלחין זו - מותר להשקות ממנה שדה בית השלחין אחרת. - והא עבידא דפסקא - אמר רבי ירמיה: ועדיין היא מטפטפת. אמר אביי: והוא שלא פסק מעיין ראשון. תניא, רבי שמעון בן מנסיא אומר: שתי ערוגות זו למעלה מזו - לא ידלה מן התחתונה וישקה את העליונה. יותר על כן אמר רבי אלעזר בר שמעון: אפילו

ערוגה אחת, חציה נמוך וחציה גבוה - לא ידלה ממקום נמוך וישקה למקום גבוה. תנו רבנן: מדלין לירקות כדי לאוכלן, ואם בשביל לייפותן - אסור. רבינא ורבה תוספאה הוו קא אזלי באורחא, חזו לההוא גברא דהוה דלי דוולא בחולא דמועדא. אמר ליה רבה תוספאה לרבינא: ליתי מר לשמתיה - אמר ליה: והתניא: מדלין לירקות כדי לאוכלן - אמר ליה: מי סברת מאי מדלין - מדלין מיא? מאי

דף זב.

מדלין - שלופי. כדתנן: המידל בגפנים, כשם שהוא מידל בשלו - כך הוא מידל בשל עניים, דברי רבי יהודה. רבי מאיר אומר: בשלו - רשאי, ואינו רשאי בשל עניים. - אמר ליה: והתניא: מדלין מים לירקות כדי לאוכלן - אמר ליה: אי תניא - תניא. ואין עושין עוגיות לגפנים מאי עוגיות? אמר רב יהודה: בנכי. תניא נמי הכי: אלו הן עוגיות - בדידן שבעיקרי זיתים ושבעיקרי גפנים. - איני? והא רב יהודה שרא לבני בר ציתאי למעבד בנכי לכרמיהון - לא קשיא, הא - בחדתי, הא - בעתיקי. רבי אלעזר בן עזריה אומר אין עושין את האמה. בשלמא מועד - משום דקא טרח, אלא שביעית - מאי טעמא? פליגו בה רבי זירא ורבי אבא בר ממל. חד אמר: מפני שנראה כעודר, וחד אמר: מפני שמכשיר אגפיה לזריעה. מאי בינייהו? איכא בינייהו דקא אתו מיא בתריה. מאן דאמר מפני שמכשיר אגפיה לזריעה - איכא, ומאן דאמר מפני שנראה כעודר - ליכא. ולמאן דאמר מפני שנראה כעודר - ליחוש מפני שמכשיר אגפיה לזריעה אלא: איכא בינייהו דקא שקיל מיניה ושדי לבראי. למאן דאמר מפני שמכשיר אגפיה לזריעה - ליכא, למאן דאמר מפני שנראה כעודר - איכא. ולמאן דאמר מפני שמכשיר אגפיה לזריעה, ליחוש מפני שנראה כעודר? - עודר נמי, כי קא שקיל - בדוכתיה מנח ליה. אמימר מתני לה מפני שנראה כעודר, וקשיא ליה דרבי אלעזר בן עזריה אדרבי אלעזר בן עזריה: ומי אמר רבי אלעזר בן עזריה כל שנראה כעודר אסור? ורמינהי: עושה אדם את זבלו אוצר. רבי מאיר אוסר עד שיעמיק שלשה טפחים, או עד שיגביה שלשה טפחים. היה לו דבר מועט - מוסיף עליו והולך. רבי אלעזר בן עזריה אוסר עד שיעמיק שלשה, או עד שיגביה שלשה, או עד שיתן על הסלע. רבי זירא ורבי אבא בר ממל, חד אמר: כגון שהעמיק, וחד אמר: זיבלו מוכיח עליו. ומתקנין את המקולקלת במועד, מאי מקולקלת? אמר רבי אבא: שאם היתה עמוקה טפח - מעמידה על ששה טפחים. פשיטא, חצי טפח על שלשה טפחים, כיון דלא עבר מיא - לא כלום הוא. טפחיים על שנים עשר, דקא טרח טירחא יתירא - לא. טפחיים על שבעה מהו? הכא חמשה קא מעמיק והכא חמשה קא מעמיק, או דלמא, כיון דאיכא טפח יתירא - איכא טירחא טפי? תיקו. אביי שרא לבני בר המדך לשחופי נהרא. רבי ירמיה שרא להו לבני סכותא למיכרא נהרא טמימא. רב אשי שרא להו לבני מתא מחסיא לאקדוחי נהר בורניץ. אמר: כיון דשתו מיניה רבים - כרבים דמי, ותנן: עושין כל צורכי רבים. ומתקנין את

דף הא.

קילקולי המים שברשות הרבים וכו'. חטיטה - אין, חפירה - לא. אמר רבי יעקב אמר

רבי יוחנן: לא שנו אלא שאין רבים צריכין להם, אבל רבים צריכין להם - אפילו חפירה מותר. וכי רבים צריכין להם מי שרי? והתניא: חוטטין בורות שיחין ומערות של יחיד, ואין צריך לומר של רבים, ואין חופרין בורות שיחין ומערות של רבים, ואין צריך לומר של יחיד. מאי לאו - בשרבים צריכין להם - לא, בשאין רבים צריכין להם. דכוותה גבי יחיד - שאין יחיד צריך להם, חטיטה מי שרי? והתניא: בורות שיחין ומערות של יחיד - כונסין מים לתוכן, אבל לא חוטטין, ולא שפין את סדקיהן. ושל רבים - חוטטין אותן ושפין את סדקיהן. ואלא מאי - בשיחיד צריך להם, דכוותה גבי רבים - בשרבים צריכין להם, חפירה מי אסיר? והתניא: בורות שיחין ומערות של יחיד כונסין מים לתוכן, וחוטטין אותן, אבל לא שפין את סדקיהן, ולא חוטטין לתוכן, ולא סדין אותן בסיד. ושל רבים - חופרין אותן, וסדין אותן בסיד. אלא קשיא הך קמייתא תריץ הכי: חוטטין בורות של יחיד - בשיחיד צריך להם, ואין צריך לומר בשל רבים כשרבים צריכין להם, דאפילו חפירה מותר, ואין חופרין בורות שיחין ומערות של רבים בשאין רבים צריכין להם, ואין צריך לומר של יחיד, דכי אין יחיד צריך להם - אפילו חטיטה נמי אסור. אמר רב אשי: מתניתין נמי דיקא, דקתני: עושין כל צורכי רבים. כל לאתויי מאי - לאו לאתויי חפירה? - לא, לאתויי הא דתניא: יוצאין לקוץ את הדרכים, ולתקן את הרחובות ואת האסטרטאות, ולמוד את המקואות. וכל מקוה שאין בו ארבעים סאה מרגילין לתוכו ארבעים סאה. ומנין שאם לא יצאו ועשו כל אלו, שכל דמים שנשפכו שם מעלה עליהם הכתוב כאילו הם שפכים? - תלמוד לומר (דברים י"ט) והיה עליך דמים. הא - בהדיא קתני לה: ומתקנין את הדרכים, ואת הרחובות, ואת המקואות, ועושין כל צורכי רבים. לאתויי מאי, לאו לאתויי חפירה? - שמע מינה. מציינין את הקברות. אמר רבי שמעון בן פזי: רמז לציון קברות מן התורה מנין - תלמוד לומר (יחזקאל ל"ט) וראה עצם אדם ובנה אצלו ציון. אמר ליה רבינא לרב אשי: הא מקמי דליתי יחזקאל מאן אמר? - וליטעמיק, הא דאמר רב חסדא: דבר זה מתורת משה רבינו לא למדנו, מדברי יחזקאל בן בוזי למדנו: (יחזקאל מ"ד) כל בן נכר ערל לב וערל בשר לא יבוא אל מקדשי (לשרתני), מקמי דליתי יחזקאל מאן אמר? אלא: גמרא גמירי לה, ואתא יחזקאל ואסמכה אקרא. הכא נמי: גמרא גמירי לה ואתא יחזקאל ואסמכה אקרא. רבי אבהו אמר מהכא: (ויקרא י"ג) וטמא טמא יקרא - טומאה קוראה לו, ואומרת לו: פרוש. וכן אמר רבי עוזיאל בר בריה דרבי עוזיאל רבה: טומאה קוראה לו ואומרת לו: פרוש. והאי להכי הוא דאתא? ההוא מיבעי ליה לכדתניא: וטמא טמא יקרא - צריך להודיע צערו לרבים, ורבים מבקשין עליו רחמים - אם כן ליכתוב וטמא יקרא מאי וטמא טמא - שמעת מינה תרתני. אביי אמר מהכא: (ויקרא י"ט) ולפני עור לא תתן מכשל. רב פפא אמר: (ישעיהו נ"ז) ואמר סלו סלו פנו דרך. רב חיננא אמר: הרימו מכשול מדרך עמי. רבי יהושע בריה דרב אידי אמר: (שמות י"ח) והודעת להם את הדרך (אשר) ילכו בה. מר זוטרא אמר: (ויקרא י"ט) והזרתם את בני ישראל מטמאתם. רב אשי אמר: (ויקרא י"ח) ושמרתם את משמרתם - עשו משמרת למשמרת. רבינא אמר:

ושם דרך אראנו בישע אלהים. אמר רבי יהושע בן לוי: כל השם אורחותיו - זוכה ורואה בישועתו של הקדוש ברוך הוא, שנאמר (תהלים נ') ושם דרך, אל תקרי ושם אלא ושם דרך - אראנו בישע אלהים. רבי ינאי הוה ליה ההוא תלמידא דכל יומא הוה מקשי ליה, בשבתא דריגלא לא הוה מקשי ליה.

דף ה.ב.

קרי עליה: (תהלים נ') ושם דרך אראנו בישע אלהים. תנו רבנן: אין מציינין לא על כזית מן המת, ולא על עצם כשעורה, ולא על דבר שאינו מטמא באהל. אבל מציינין על השדרה, ועל הגולגולת, על רוב בנין ועל רוב מנין המת. ואין מציינין על הוודאות, אבל מציינין על הספיקות. ואלו הן הספיקות: סככות, ופרעות, ובית הפרס, ואין מעמידין ציון במקום טומאה - שלא להפסיד את הטהרות, ואין מרחיקין ציון ממקום טומאה - שלא להפסיד את ארץ ישראל. וכזית מן המת אינו מטמא באהל? והא (תניא) (מסורת הש"ס: [תנן]): אלו שמטמאין באהל - כזית מן המת - אמר רב פפא: הכא בכזית מצומצם עסקינן, דסוף סוף מיחסר חסר, מוטב ישרפו עליו תרומה וקדשים לפי שעה, ואל ישרפו עליו לעולם. ואלו הן הספיקות: סככות ופרעות סככות - אילן המיסך על הארץ, פרעות - אבנים פרעות היוצאות מן הגדר. בית הפרס - כדתנן: החורש את הקבר הרי הוא עושה בית הפרס, וכמה הוא עושה - מלא מענה מאה אמה. ובית הפרס מי מטמא באהל? והאמר רב יהודה אמר שמואל: מנפח אדם בית הפרס והולך. ורב יהודה בר אמי משמיה דעולא אמר: בית הפרס שנידש טהור אמר רב פפא: לא קשיא כאן - בשדה שאבד בה קבר, כאן - בשדה שנחרש בה קבר. ושדה שנחרש בה קבר בית הפרס קרי ליה? - אין, והתנן: שלשה בית הפרס הן: שדה שנאבד בה קבר, ושדה שנחרש בה קבר, ושדה בוכין. מאי שדה בוכין? רב יהושע בר אבא משמיה דעולא אמר: שדה שמפטירין בה מתים. וטעמא מאי? אמר אבימי: משום יאוש בעלים נגעו בה. ושדה שנחרש בה קבר לא בעי ציון? והא תניא: מצא שדה מצויינת, ואין ידוע מה טיבה. יש בה אילנות - בידוע שנחרש בה קבר, אין בה אילנות - בידוע שאבד בה קבר. רבי יהודה אומר: עד שיהא שם זקן או תלמיד, לפי שאין הכל בקיאים בדבר. אמר רב פפא: כי תניא ההיא - בשדה שאבד בה קבר, דצינונה. יש בה אילנות - בידוע שנחרש בה קבר. אין בה אילנות - בידוע שאבד בה קבר. - וליחוש דלמא אילנות מגואי וקבר מבראי - כדאמר עולא: בעומדין על הגבולין, הכא נמי: בעומדין על הגבולין.

דף ו.א.

ודלמא טומאה מגואי ואילנות מבראי - במסובכין. ואיבעית אימא: הא אמרן אין מרחיקין ציון ממקום טומאה, שלא להפסיד את ארץ ישראל. רבי יהודה אומר: עד שיהא שם זקן או תלמיד, לפי שאין הכל בקיאים בדבר. אמר אביי: שמע מינה: צורבא מרבנן דאיכא במתא - כל מילי דמתא עליה רמיא. אמר רב יהודה: מצא אבן מצויינת - תחתיה טמא. שתים, אם יש סיד ביניהן - ביניהן טמא, ואם אין סיד ביניהן - ביניהן טהור. - ואף על גב דליכא חורש? והתניא: מצא אבן אחת מצויינת - תחתיה טמא.

שתים, אם יש חורש ביניהן - ביניהן טהור, ואם לאו - ביניהן טמא - אמר רב פפא: הכא כשהסיד שפוך על ראשיהן ומרודה לכאן ולכאן. אי איכא חורש ביניהן - ביניהן טהור, דאימור מחמת חורש הוא דאיכפל. ואי לא - סיד דביני ביני הוא, וטמא. אמר רבי אסי: מצר אחד מצוין - הוא טמא, וכל השדה כולה טהורה. שנים - הם טמאין, וכל השדה כולה טהורה. שלשה - הם טמאין, וכל השדה כולה טהורה. ארבעה - הן טהורין, וכל השדה כולה טמאה. דאמר מר: אין מרחיקין ציון ממקום טומאה, שלא להפסיד את ארץ ישראל. ויוצאין אף על הכלאים ואכלאים בחולו של מועד נפקין? ורמינהו: באחד באדר משמיעין על השקלים ועל הכלאים, בחמשה עשר בו קורין את המגילה בכרכים, ויוצאין לקוץ את הדרכים, ולתקן הרחובות, ולמודד המקואות, ועושין כל צרכי רבים, ומציינין את הקברות, ויוצאין על הכלאים רבי אלעזר ורבי יוסי בר חנינא חד אמר: כאן - בבכיר, כאן - באפיל. וחד אמר: כאן - בזרעים, כאן - בירקות. אמר רבי אסי אמר רבי יוחנן: לא שנו אלא שאין ניצן ניכר, אבל ניצן ניכר - יוצאין עליהן. מאי שנא בחולו של מועד דנפקין? אמר רבי יעקב אמר רבי יוחנן: משום שכר פעולה, דמוזלי גבן. אמר רב זביד ואיתימא רב משרשיא: שמע מינה כי יהבינן להו שכר - מתרומת הלשכה יהבינן להו. דאי סלקא דעתך מדידהו יהבינן להו - מאי נפקא לן מינייהו, כל כמה דבעו ליתן להו ועד כמה? אמר רב שמואל בר יצחק: כאותה ששנינו: כל סאה שיש בה

דף ו.ב

- רובע זרע ממין אחר - ימעט. והתניא: התקינו שיהו מפקירין כל השדה כולה - לא קשיא: כאן - קודם תקנה, כאן - לאחר תקנה. דתניא: בראשונה היו עוקרין ומשליכין לפני בהמתן, והיו בעלי בתים שמחין שתי שמחות: אחת שמנכשין להם שדותיהן, ואחת - שמשליכין לפני בהמתם, התקינו שיהו עוקרין ומשליכין על הדרכים. ועדיין היו שמחין שמחה גדולה שמנכשין שדותיהן, התקינו שיהו מפקירין כל השדה כולה. משנה. רבי אליעזר בן יעקב אומר: מושכין את המים מאילן לאילן, ובלבד שלא ישקה את כל השדה. זרעים שלא שתו לפני המועד - לא ישקם במועד. וחכמים מתירין בזה ובזה. גמרא. אמר רב יהודה: אם היתה שדה מטוננת - מותר. תניא נמי הכי: כשאמרו אסור להשקותן במועד - לא אמרו אלא בזרעים שלא שתו מלפני המועד, אבל זרעים ששתו לפני המועד - מותר להשקותן במועד. ואם היתה שדה מטוננת - מותר. ואין משקין שדה גריד במועד, וחכמים מתירין בזה ובזה. אמר רבינא: שמע מינה, האי תרביצא שרי לתרבוצי בחולא דמועדא. שדה גריד מאי טעמא - דאפלא משוי לה חרפא, הכא נמי - אפלא משוי לה חרפא. תנו רבנן: מרביצין שדה לבן בשביעית, אבל לא במועד. והא תניא: מרביצין בין במועד בין בשביעית - אמר רב הונא: לא קשיא: הא - רבי אליעזר בן יעקב, הא - רבנן. תניא אידך: מרביצין שדה לבן ערב שביעית כדי שיצאו ירקות בשביעית, ולא עוד אלא שמרביצין שדה לבן בשביעית כדי שיצאו ירקות למוצאי שביעית. משנה. צדין את האישות ואת העכברים משדה האילן ומשדה הלבן כדרכו, במועד ובשביעית. וחכמים אומרים: משדה האילן - כדרכו, ומשדה הלבן - שלא

כדרכו. ומקרין את הפירצה במועד, ובשביעית בונה כדרכו. גמרא. מאי אישות? אמר רב יהודה: בריה שאין לה עינים. אמר רבא בר ישמעאל, ואיתימא רב יימר בר שלמיא: מאי קרא? (תהלים נ"ח) כמו שבלול תמס יהלך נפל אשת בל חזו שמש. תנו רבנן: צדין את האישות ואת העכברים משדה הלבן ומשדה האילן כדרכו, ומחריבין חורי נמלים, כיצד מחריבין? רבן שמעון בן גמליאל אומר: מביא עפר מחור זה ונותן לתוך חור זה, והן חונקין זה את זה. אמר רב יימר בר שלמיא משמיה דאביי: והוא דקאי בתרי עברי נהרא, והוא דליכא גשרא, והוא דליכא גמלא, והוא דליכא מצרא.

דף זא

עד כמה - עד פרסה. רבי יהודה אומר: משדה האילן כדרכו ומשדה הלבן שלא כדרכו. תנו רבנן: כיצד כדרכו - חופר גומא, ותולה בה מצודה. כיצד שלא כדרכו - נועץ שפוד, ומכה בקורדום, ומרדה האדמה מתחתיה. תניא, (רבי שמעון בן אלעזר) (מסורת הש"ס: [ר"א ב"י]) אומר: כשאמרו משדה לבן שלא כדרכו - לא אמרו אלא בשדה לבן הסמוכה לעיר, אבל בשדה לבן הסמוכה לשדה האילן - אפילו כדרכו, שמא יצאו משדה הלבן ויחריבו את האילנות. ומקרין את הפירצה במועד. כיצד מקרין? רב יוסף אמר: בהוצא ודפנא. במתניתא תנא: צר בצרור ואינו טח בטיט. אמר רב חסדא: לא שנו אלא כותל הגינה, אבל כותל החצר - בונה כדרכו. לימא מסייע ליה: כותל הגינה לרשות הרבים - סותר ובונה כדרכו מפני הסכנה. התם כדקתני טעמא: מפני הסכנה. ואיכא דאמרי, תא שמע: כותל הגינה לרשות הרבים - סותר ובונה כדרכו מפני הסכנה. מפני הסכנה - אין, שלא מפני הסכנה - לא. לימא תיהוי תיובתיה דרב חסדא - אמר לך רב חסדא: התם - סותר ובונה, הכא - בונה ולא סותר. - התם נמי ליסתור ולא ליבני - אם כן מימנע ולא סותר. אמר רב אשי: מתניתין נמי דיקא, דקתני: ובשביעית בונה כדרכו. דהיכא? אילימא דחצר - צריכא למימר? אלא לאו - דגינה, ואף על גב דמיחזי כמאן דעביד נטירותא לפירי - שמע מינה. משנה. רבי מאיר אומר: רואין את הנגעים (בתחילה) להקל, אבל לא להחמיר. וחכמים אומרים: לא להקל ולא להחמיר. גמרא. תניא, רבי מאיר אומר: רואין את הנגעים להקל, אבל לא להחמיר. רבי יוסי אומר: לא להקל ולא להחמיר. שאם אתה נזקק לו להקל - נזקק לו אף להחמיר. אמר רבי: נראין דברי רבי מאיר במוסגר, ודברי רבי יוסי במוחלט. אמר רבא: בטהור - כולי עלמא לא פליגי דלא חזו ליה, בהסגר ראשון - דכולי עלמא לא פליגי דחזי ליה, כי פליגי -

דף זב

בהסגר שני. מר סבר: בכהן תליא מילתא, אי טהור - אמר ליה טהור, ואי טמא - שתיק. ומר סבר: (ויקרא י"ג) לטהרו או לטמאו כתיב. אמר מר, אמר רבי: נראין דברי רבי יוסי במוחלט ודברי רבי מאיר במוסגר. והתניא איפכא - תנאי היא אליבא דרבי, מר סבר צוותא דעלמא עדיף ליה, ומר סבר צוותא דאשתו עדיפא ליה. למימרא דמוחלט מותר בתשמיש המטה? - אין, והתניא: (ויקרא י"ד) וישב מחוץ לאהלו שבעת ימים - שיהא אסור בתשמיש המטה, ואין אהלו אלא אשתו, שנאמר (דברים ה') לך אמר להם שובו

לכם לאהליכם. רבי יהודה אומר: (יחזקאל מ"ד) שבעת ימים יספרו לו - ימי ספירו, ולא ימי חלוטו. רבי יוסי ברבי יהודה אומר: שבעה ימי ספירו, קל וחומר לימי חלוטו. ואמר רבי חייא: דנתי לפני רבי: לימדתנו רבינו, יותם לא היה לו לעוזיהו אלא בימי חלוטו, אמר לו: אף אני כך אמרתי. במאי קמיפלגי? רבי יוסי ברבי יהודה סבר: גלי רחמנא בימי ספירו, וכל שכן בימי חלוטו. ומר סבר: מאי דגלי - גלי, ומאי דלא גלי - לא גלי. למימרא דבכהן תליא מילתא? - אין, והתניא: (ויקרא י"ג) וביום הראות בו - יש יום שאתה רואה בו, ויש יום שאי אתה רואה בו. מכאן אמרו: חתן שנולד בו נגע - נותנין לו שבעה ימי המשטה, לו ולביתו ולכסותו. וכן ברגל, נותנין לו שבעת ימי הרגל, דברי רבי יהודה. רבי אומר: אינו צריך, הרי הוא אומר (ויקרא י"ד) וצוה הכהן ופנו את הבית, אם ממתנינים לו לדבר הרשות - כל שכן לדבר מצוה. מאי בינייהו? אמר אביי: משמעות דורשין איכא בינייהו. ורבא אמר: דבר הרשות איכא בינייהו. - ורבי יהודה: מהתם לא גמרינן, דחידוש הוא

דף ת.א

דהא עצים ואבנים בעלמא לא מטמאו, והכא מטמאו. ורבי אמר: אצטריך, דאי כתב רחמנא וביום הראות בו - הוה אמינא: לדבר מצוה - אין, לדבר הרשות - לא. כתב רחמנא וצוה הכהן. ואי כתב רחמנא וצוה הכהן - הוה אמינא: הני - אין, דלאו טומאה דגופיה. אבל טומאה דגופיה - אימא מיחזא חזיא ליה, צריכא. אמר מר: יש יום שאתה רואה בו ויש יום שאי אתה רואה בו. מאי משמע? אמר אביי: אם כן ליכתוב רחמנא ביום, מאי וביום - שמע מינה: יש יום שאתה רואה בו ויש יום שאי אתה רואה בו. רבא אמר: כולה קרא יתירא הוא. דאם כן לכתוב רחמנא ובהראות מאי וביום - שמע מינה: יש יום שאתה רואה בו, ויש יום שאי אתה רואה בו. - ואביי: ההוא מיבעי ליה: ביום ולא בלילה. - ורבא, ביום ולא בלילה מנא ליה? - נפקא ליה (ויקרא י"ג) מלכל מראה עיני הכהן. ואביי: ההוא מיבעי ליה למעוטי סומא באחת מעיניו. - ורבא נמי מיבעי ליה להכי - אין, הכי נמי. ואלא ביום ולא בלילה מנא ליה? - נפקא ליה (ויקרא י"ד) מכנגע נראה לי בבית, לי - ולא לאורי. - ואביי: אי מהתם הוה אמינא: הני מילי - טומאה דלאו דגופיה, אבל טומאה דגופיה - אפילו לאורו נמי, קא משמע לן. משנה. ועוד אמר רבי מאיר: מלקט אדם עצמות אביו ואמו, מפני ששמחה היא לו. רבי יוסי אומר: אבל הוא לו. לא יעורר אדם על מתו, ולא יספידנו קודם לרגל שלשים יום. גמרא. ורמינהו: המלקט עצמות אביו ואמו - הרי זה מתאבל עליהם כל היום, ולערב אין מתאבל עליהן. ואמר רב חסדא: אפילו צוררין לו בסדינו. אמר אביי: אימא, מפני ששמחת הרגל עליו. ולא יערער על מתו. מאי לא יערער על מתו? אמר רב: כד הדר ספדנא במערבא אמרי: יבכון עמיה כל מרירי ליבא. קודם הרגל שלשים יום. מאי שנא שלשים יום? אמר רב כהנא אמר רב יהודה אמר רב: מעשה באדם אחד שכינס מעות לעלות לרגל, ובא ספדן ועמד על פתח ביתו, ונטלתן אשתו ונתנתן לו, ונמנע ולא עלה. באותה שעה אמרו: לא יעורר על מתו, ולא יספידנו קודם לרגל שלשים יום. ושמואל אמר: ת.ב.

לפי שאין המת משתכח מן הלב שלשים יום. מאי בינייהו? - איכא בינייהו דקעביד בחנם. משנה. אין חופרין כוכין וקברות במועד, אבל מחנכין את הכוכין במועד. ועושין נברכת במועד, וארון עם המת בחצר. רבי יהודה אוסר, אלא אם כן יש עמו נסרים. גמרא. מאי כוכין ומאי קברות? אמר רב יהודה: כוכין - בחפירה, וקברות - בבנין. תניא נמי הכי: אלו הן כוכין ואלו הן קברות, כוכין - בחפירה, וקברות - בבנין. אבל מחנכין את הכוכין, כיצד מחנכין? אמר רב יהודה: שאם היה ארוך - מקצרו. במתניתא תנא: מאריך בו ומרחיב בו. ועושין נברכת וכו', מאי נברכת? אמר רב יהודה: זו בקיע. - והתניא: הנברכת והבקיע - אמר אביי ואיתימא רב כהנא: גיהא ובר גיהא. וארון עם המת בחצר. תניא להא דתנו רבנן: עושין כל צורכי המת: גוזזין לו שערן, ומכבסין לו כסותו, ועושין לו ארון מנסרין המנוסרין מערב יום טוב. רבן שמעון בן גמליאל אומר: אף מביאין עצים, ומנסרין בצינעא בתוך ביתו. משנה. אין נושאים נשים במועד, לא בתולות ולא אלמנות, ולא מייבמין, מפני ששמחה היא לו, אבל מחזיר הוא את גרושתו. ועושה אשה תכשיטיה במועד, רבי יהודה אומר: לא תסוד, מפני שניוול הוא לה. ההדיוט תופר כדרכו, והאומן מכליב. ומסרגין את המטות, רבי יוסי אומר: ממתחין. גמרא. וכי שמחה היא לו מאי הוי? אמר רב יהודה אמר שמואל, וכן אמר רבי אלעזר אמר רבי אושעיא, ואמרי לה אמר רבי אלעזר אמר רבי חנינא: לפי שאין מערבין שמחה בשמחה. רבה בר [רב] הונא אמר: מפני שמניח שמחת הרגל ועוסק בשמחת אשתו. אמר ליה אביי לרב יוסף: הא דרבה בר [רב] הונא - דרב הוא, דאמר רב דניאל בר קטינא אמר רב: מנין שאין נושאים נשים במועד - שנאמר (דברים ט"ז) ושמחת בחגך, בחגך - ולא באשתך. עולא אמר: מפני הטורח. רבי יצחק נפחא אמר: מפני ביטול פריה ורביה. מיתבי: כל אלו שאמרו אסורין לישא במועד

דף ט.א.

מותרין לישא ערב הרגל. קשיא לכולהו - לא קשיא: למאן דאמר משום שמחה - עיקר שמחה חד יומא הוא. למאן דאמר משום טירחא - עיקר טירחא חד יומא הוא. למאן דאמר משום ביטול פריה ורביה - לחד יומא לא משהי איניש נפשיה. ודאין מערבין שמחה בשמחה מנלן? דכתיב (מלכים א' ח') ויעש שלמה בעת ההיא את החג וכל ישראל עמו קהל גדול מלבוא חמת עד נחל מצרים [לפני ה' אלהינו] שבעת ימים ושבעת ימים ארבעה עשר יום. ואם איתא דמערבין שמחה בשמחה - איבעי ליה למינטר עד החג, ומיעבד שבעה להכא ולהכא. - ודלמא: מינטר - לא נטרינן, והיכא דאתרמי - עבדינן - איבעי ליה לשיורי פורתא. - שיורי בנין בית המקדש לא משיירינן - איבעי ליה לשיורי באמה כליא עורב. -- אמה כליא עורב צורך בנין הבית הוא - אלא, מדמייתר קרא מכדי כתיב ארבעה עשר יום שבעת ימים ושבעת ימים למה לי? שמע מינה: הני לחוד, והני לחוד. - אמר רבי פרנך אמר רבי יוחנן: אותה שנה לא עשו ישראל את יום הכפורים, והיו דואגים ואומרים: שמא נתחייבו שונאיהן של ישראל כלייה, יצתה בת קול ואמרה להם: כולכם מזומנין לחיי העולם הבא. מאי דרוש? אמרו: קל

וחומר ומה משכן שאין קדושתו עולם, וקרבת יחיד - דוחה שבת, דאיסור סקילה, מקדש, דקדושתו קדושת עולם, וקרבת צבור, ויום הכפורים דענוש כרת - לא כל שכן? - - אלא אמאי היו דואגים? - התם - צורך גבוה, הכא - צורך הדיוט. הכא נמי, מיעבד - ליעבדו, מיכל לא ניכלו ולא לישתו - אין שמחה בלא אכילה ושתייה. ומשכן דדחי שבת מנלן? אילימא מדכתיב (במדבר ז') ביום הראשון,,, וביום השביעי - דלמא שביעי לקרבנות - אמר רב נחמן בר יצחק: אמר קרא (במדבר ז') ביום עשתי עשר יום, מה יום כולו רצוף - אף עשתי עשר כולן רצופין. - ודלמא ימים הראויין - כתיב קרא אחרת: (במדבר ז') ביום שנים עשר יום, מה יום כולו רצוף - אף שנים עשר יום כולן רצופין. - ודלמא הכא נמי: ימים הראויין - אם כן, תרי קראי למה לי? ומקדש דדוחה יום הכפורים מנלן? אילימא מדכתיב ארבעה עשר יום - ודלמא ימים הראויין? - גמר יום יום מהתם. יצתה בת קול ואמרה להם: כולכם מזומנין לחיי העולם הבא. ומנלן דאחיל להו - דתני תחליפא: (מלכים א' ח') ביום השמיני שלח את העם ויברכו את המלך וילכו לאהליהם שמחים וטובי לב על כל הטובה אשר עשה ה' לדוד עבדו ולישראל עמו. לאהליהם - שהלכו ומצאו נשיהם בטהרה, שמחים - שנהנו מזיו השכינה, וטובי לב - שכל אחד ואחד נתעברה אשתו בבן זכר, על כל הטובה - שיצתה בת קול ואמרה להם: כולכם מזומנין לחיי העולם הבא. לדוד עבדו ולישראל עמו בשלמא לישראל עמו - דאחיל להו עון יום הכפורים, אלא לדוד עבדו מאי היא? - אמר רב יהודה אמר רב: בשעה שביקש שלמה להכניס ארון למקדש דבקו שערים זה לזה, אמר שלמה עשרים וארבע רננות ולא נענה. פתח ואמר: (תהלים כ"ד) שאו שערים ראשיכם וגו' ולא נענה. כיון שאמר (דברי הימים ב' ו') ה' אלהים אל תשב פני משיחך זכרה לחסדי דוד עבדך - מיד נענה. באותה שעה נהפכו פני שונאי דוד כשולי קדירה וידעו הכל שמחל לו הקדוש ברוך הוא על אותו עון. רבי יונתן בן עסמי ורבי יהודה בן גרים תנו פרשת נדרים בי רבי שמעון בן יוחי, איפטור מיניה באורתא. לצפרא הדור וקא מפטרי מיניה, אמר להו: ולאויפטוריתו מיני באורתא? אמרו ליה: למדתנו רבינו, תלמיד שנפטר מרבו ולן באותה העיר - צריך ליפטור ממנו פעם אחרת, שנאמר ביום השמיני שלח את העם ויברכו את המלך וכתוב (דברי הימים ב' ז') וביום עשרים ושלושה לחדש השביעי שלח את העם אלא מכאן לתלמיד הנפטר מרבו ולן באותה העיר - צריך ליפטור ממנו פעם אחרת. אמר ליה לבריה: בני אדם הללו אנשים של צורה הם, זיל גביהון דליברכוך. אזל, אשכחינהו דקא רמו קראי אהדדי כתיב (משלי ד') פלס מעגל רגלך וכל דרכיך יכנו, וכתוב (משלי ה') ארח חיים פן תפלס - לא קשיא: כאן - במצוה שאפשר לעשותה על ידי אחרים,

דף ט.ב.

כאן - במצוה שאי אפשר לעשותה על ידי אחרים. הדר יתבי וקא מבעי להו: כתיב (משלי ג') יקרה היא מפנינים וכל חפציק לא ישוו בה, הא חפצי שמים - ישוו בה, וכתוב (משלי ח') וכל חפצים לא ישוו בה - דאפילו חפצי שמים לא ישוו בה - כאן במצוה

שאפשר לעשותה על ידי אחרים, כאן - במצוה שאי אפשר לעשותה על ידי אחרים. אמרו ליה: מאי בעית הכא? אמר להו: דאמר לי אבא: זיל גבייהו דליברכוך. - אמרו ליה: יהא רעוא דתזרע ולא תחצד, תעייל ולא תיפוק, תיפוק ולא תעייל, ליחרוב ביתך וליתוב אושפיזך, לבלבל פתורך, ולא תחזי שתא חדתא. כי אתא לגבי אבוה, אמר ליה: לא מבעיא דברוכי לא בירכן - אבל צעורי צעורן. - אמר ליה: מאי אמרו לך? - הכי והכי אמרו לי. - אמר ליה: הנך כולהו ברכתא נינהו תזרע ולא תחצד - תוליד בניס ולא ימותו. תעייל ולא תיפוק - תעייל כלתא ולא לימותו בנך דליפקון. תיפוק ולא תעייל - תוליד בנתא ולא ימותו גוברייהו וליהדרו לותיך. ליחרוב ביתך וליתוב אושפיזך - דהאי עלמא אושפיזך וההיא עלמא ביתא, דכתיב (תהלים מ"ט) קרבם בתימו לעולם אל תקרי קרבם אלא קברם. לבלבל פתורך - בבני ובנתא, ולא תיחזי שתא חדתא - דלא תמות אנתך ולא תנסב אינתתא אחריתי. רבי שמעון בן חלפתא אפטר מיניה דרב, אמר ליה (אבוה) (מסורת הש"ס: [לבריה]): זיל לגביה דליברכך. - אמר ליה: יהא רעוא דלא תבייש ולא תתבייש. אתא גבי אבוה. אמר ליה: מאי אמר לך? - אמר ליה: מילין בעלמא הוא דאמר לי. - אמר ליה: ברכך ברכתא דברכן קודשא בריך הוא לישראל ותנא בה, דכתיב (יואל ב') ואכלתם אכול ושבוע והללתם וגו' ולא יבשו עמי לעולם וידעתם כי בקרב ישראל אני וגו' ולא יבשו עמי לעולם. ועושה אשה תכשיטיה. תנו רבנן: אלו הן תכשיטי נשים: כוחלת, ופוקסת, ומעבירה (סרק) (מסורת הש"ס: [שרק]) על פניה, ואיכא דאמרי: מעברת סרק על פניה של מטה. דביתהו דרב חסדא מקשטא באנפי כלתה. יתיב רב הונא בר חיננא קמיה דרב חסדא, ויתיב וקאמר: לא שנו אלא ילדה, אבל זקנה - לא. אמר ליה: האלהים אפילו אמך, ואפילו אימא דאימך, ואפילו עומדת על קברה. דאמרי אינשי: בת שיתין כבת שית, לקל טבלא רהטא. רבי יהודה אומר לא תסוד. תניא, רבי יהודה אומר: אשה לא תסוד, מפני שניוול הוא לה. ומודה רבי יהודה בסיד שיכולה לקפלו במועד שטופלתו במועד, שאף על פי שמצירה היא עכשיו - שמחה היא לאחר זמן. ומי אית ליה לרבי יהודה האי סברא? והתנן, רבי יהודה אומר: נפרעין מהן מפני שמצר. אמרו לו: אף על פי שמצר עכשיו - שמח הוא לאחר זמן - אמר רב נחמן בר יצחק: הנח להלכות מועד, דכולהו מצר עכשיו ושמח לאחר זמן נינהו. רבינא אמר: נכרי לענין פרעון לעולם מצר. אמר רב יהודה: בנות ישראל שהגיעו לפירקן ולא הגיעו לשנים, עניות - טופלות אותן בסיד, עשירות - טופלות אותן בסולת, בנות מלכים - בשמן המור, שנאמר (אסתר ב') ששה חדשים בשמן המור. מאי שמן המור? רב הונא בר חייא אמר: סטכת. רב ירמיה בר אמי אמר: שמן זית שלא הביא שלישי. תניא, רבי יהודה אומר: אנפיקנון - שמן זית שלא הביא שלישי. ולמה סכין אותו - שמשיר את השער ומעדן את הבשר. רב ביבי הוה ליה ברתא, טפלה אבר אבר, שקל בה ארבע מאה זוזי. הוה ההוא נכרי בשבבותיה דהוה ליה ברתא, טפלה בחד זמנא - ומתה. אמר: קטלא ביבי לברתי. אמר רב נחמן: רב ביבי דשתי שיכרא - בעיין בנתיה טפלא, און דלא שתינן שיכרא - לא בעיין בנתין טפלא.

דף יא

ההדיוט תופר כדרכו. היכי דמי הדיוט? אמרי דבי רבי ינאי: כל שאינו יכול להוציא מלא מחט בבת אחת. רבי יוסי בר חנינא אמר: כל שאינו יכול לכוין אימרא בחפת חלוקו. והאומן מכליב, מאי מכליב? רבי יוחנן אמר: מפסיע, רבה בר שמואל אמר: שיני כלבתא. מסרגין את המטות, מאי מסרגין ומאי ממתחין? כי אתא רב דימי אמר: פליגי בה רבי חייה בר אבא ורב אסי, ותרוייהו משמיה דחזקיה ורבי יוחנן חד אמר: מסרגין - שתי וערב, וממתחין - שתי בלא ערב. וחד אמר: מסרגין שתי בלא ערב, וממתחין - שאם היה רפוי ממתחו. איני? והא תני רב תחליפא בר שאול: ושיון שאין מפשילין חבלים לכתחלה. בשלמא למאן דאמר מסרגין שתי וערב, וממתחין שתי בלא ערב - היינו דקתני רב תחליפא בר שאול: ושיון שאין מפשילין חבלים לכתחלה. אלא למאן דאמר: מסרגין - שתי בלא ערב, וממתחין - שאם היה רפוי היה ממתחו. השתא שתי וערב אמרת לא, חבלים לכתחלה מיבעיא קשיא. אמר ליה רב נחמן בר יצחק לרבי חייה בר אבין: מי איכא למאן דאמר מסרגין שתי בלא ערב? והתנן, רבי מאיר אומר: המטה - משיסרוג בה שלשה בתים אלא, כי אתא רבין אמר: במסרגין - כולי עלמא לא פליגי דשתי וערב. אלא כי פליגי - בממתחין, מר סבר: ממתחין שתי בלא ערב, ומר סבר: שאם היה רפוי - ממתחו. מיתיבי: מסרגין את המטה ואין צריך לומר שממתחין, דברי רבי מאיר. רבי יוסי אומר: ממתחין, אבל לא מסרגין. ויש אומרים: אין ממתחין כל עיקר. בשלמא למאן דאמר ממתחין שתי בלא ערב - היינו דאתו יש אומרים לאיפלוגי. אלא למאן דאמר שאם היה רפוי ממתחו, ליש אומרים ממתחו נמי לא? - אין, כיון דאפשר לממלייה במאני - לא טרחינן. משנה. מעמידין תנור וכירים וריחים במועד. רבי יהודה אומר: אין מכבשין את הריחים בתחילה. גמרא. מאי מכבשין? רב יהודה אמר: מנקר ריחיא, רב יחיאל אמר: בת עינא. מיתיבי: מעמידין תנור וכירים במועד, ובלבד שלא יגמור מלאכתו, דברי רבי אליעזר. וחכמים אומרים: אף יגמור. רבי יהודה אומר משמו: מעמידין את החדשה, ומכבשין את הישנה. ויש אומרים: אין מכבשין כל עיקר. בשלמא למאן דאמר מכבשין מנקר ריחיא - היינו דמשכחת לה בישנה. אלא למאן דאמר בת עינא - ישנה, בת עינא למה לה? כגון דקא בעי לארווחי טפי פורתא. רב הונא שמעיה לההוא גברא דקא מנקר ריחיא בחולא דמועדא, אמר: מאן האי? איתחיל גופיה דקא מחיל חולא דמועדא. סבר לה כיש אומרים. דרש רב חמא: נוקרין ריחים במועד. משום רבי מאיר אמר: אפילו סוס שרוכב עליו וחמור שרוכב עליו (ומותר) (במסורת הש"ס: [מותר]) ליטול צפרנים בחולו של מועד.

דף יב

אבל חמרא דריחיא - לא. רב יהודה שרי למישקל טופריה לחמרא דריחיא, ולאוקומי ריחיא, ולמיבני ריחיא, ולמיבני אמת ריחיא, ולמיבני אוריא. רבא שרא לסרוקי סוסיא, ולמיבני אקרפיטא, ולמיבני איצטבא. (רבא) (מסורת הש"ס: [רב]) שרא למישקל דמא לבהמה בחולא דמועדא. אמר ליה אביי: תניא דמסייע לך: מקיזין דם לבהמה, ואין

מונעין רפואה לבהמה בחולו של מועד. רבא שרא לכסכוסוי קירמי. מאי טעמא - מעשה הדיוט הוא. אמר רב יצחק בר אמי אמר רב חסדא: קיטורי בירי - אסיר, מאי טעמא - מעשה אומן הוא. אמר רבא: מאן דמתקיל ארעא, אדעתא דבי דרי - שרי, אדעתא דארעא - אסיר. היכי דמי? מוליא במוליא ונצא בנצא - אדעתא דבי דרי, שקל מוליא ושדא בנצא - אדעתא דארעא. ואמר רבא: האי מאן דזכי זיכי אדעתא דציבי - שרי, אדעתא דארעא - אסיר. היכי דמי? שקיל רברבי ושביק זוטרי - אדעתא דציבי, שקל רברבי וזוטרי - אדעתא דארעא. ואמר רבא: האי מאן דפתח מיא לארעיה, אדעתא דכוורי - שרי, אדעתא דארעא - אסיר. היכי דמי? פתח תרי בבי, חד מעילאי וחד מתתאי - אדעתא דכוורי, פתח חד בבא - אדעתא דארעא. ואמר רבא: האי מאן דפשח דיקלא אדעתא דחיותא - שרי, אדעתא דדיקלא - אסיר. היכי דמי? שקיל כוליה מחד גיסא - אדעתא דחיותא, מהאי גיסא ומהאי גיסא - אדעתא דדיקלא, ואסיר. ואמר רבא: הני תמרי תוחלני, מיגזרינהו - שרי, מייצינהו - אסיר. רב פפא אמר: כיון דמתלעי - כפרקמטיא האבד דמי, ושרי. ואמר רבא: פרקמטיא כל שהוא אסור. אמר רבי יוסי בר אבין: ובדבר האבד - מותר. רבינא הוה ליה ההוא עיסקא דהוה מזדבן בשיתא אלפי, שהייה לזבוניה בתר חולא דמועדא וזבניה בתריסר אלפי. רבינא הוה מסיק זוזי בבני אקרא דשנואתא, אתא לקמיה דרב אשי, אמר ליה: מהו למיזל האינדא עלייהו? אמר ליה: כיון דהאינדא הוא דמשכחת להו, ביומי אחריני לא משכחת להו - כפרקמטיא האבד דמי, ושרי. תניא נמי גבי עבודה זרה כי האי גוונא: הולכין

דף יא.א

ליריד של נכרים, ולוקחים בהמה עבדים ושפחות בתים שדות וכרמים. וכותב ומעלה בערכאות שלהן, מפני שהוא כמציל מידן. רב שרא לחייא בר אשי למיגדל אוהרי בחולא דמועדא. מאי טעמא - מעשה הדיוט הוא, אבל איזלי - אסור, מאי טעמא - מעשה אומן הוא. רב יהודה שרא לאמי תנורא למיגדל תנורי, ולרבה בר עשבי למיגדל מהולתא. איני? והא תני רבה בר שמואל: ושון שאין גודלין תנור לכתחילה - לא קשיא: כאן - בימות החמה, כאן - בימות הגשמים. משנה. עושין מעקה לגג ולמרפסת מעשה הדיוט, אבל לא מעשה אומן. שפין את הסדקין ומעגילין אותן במעגילה ביד וברגל, אבל לא במחלצים. הציר והצינור והקורה והמנעול והמפתח שנשברו - מתקנן במועד, ובלבד שלא יתכוין לעשות מלאכתו במועד. וכל כבשין שהוא - יכול לאכול מהן במועד - כובשן. גמרא. היכי דמי מעשה הדיוט? רב יוסף אמר: בהוצא ודפנא. במתניתא תנא: צר בצרור ואינו טח בטיט. שפין את הסדקין ומעגילין אותן במעגילה. השתא במעגילה אמרת שרי, ביד וברגל מיבעיא? הכי קאמר: שפין את הסדקין ומעגילין אותן כעין מעגילה ביד וברגל, אבל לא במחלצים. הציר והצינור והקורה והמנעול והמפתח שנשברו מתקנן במועד, ורמינהי: עד ימיו היה פטיש מכה בירושלים כו'. עד ימיו - אין, מכאן ואילך - לא - לא קשיא כאן - בדנפחי. כאן - בדנגרי. מתקיף לה רב חסדא: יאמרו קלא רבה - אסיר, קלא זוטרי - שרי - אלא אמר רב חסדא: לא קשיא הא -

במגלי, הא - בחציני. רב פפא אמר: כאן - קודם גזירה, כאן - לאחר גזירה. רב אשי אמר: הא - רבי יהודה, הא - רבי יוסי. דאמר רבי יצחק בר אבדימי: מאן תנא שינוי במועד בדבר האבד - דלא כרבי יוסי. אמר רבינא: כמאן מדלינן האידינא קביותא דדשא בחולא דמועדא, כמאן - כרבי יוסי. כבשין שהוא יכול לאכול במועד - כובשן. בדיתא לבאי כוורי. אזיל כולי עלמא צוד, אייתו כוורא. שרא להו רבא למימלח מינייהו. אמר ליה אביי: והא תנן: כבשין שהוא יכול לאכול מהן במועד - כובשן אמר ליה: כיון דמעיקרא אדעתא דאכילה אייתנהו, ואי שביק להו פסדי - כפרקמטיא האבד דמי, ושרי. ואיכא דאמרי: שרי להו רבא מיצד, מיזל, אייתויי, ומימלח. אמר ליה אביי: והא אנן כבשין שהוא יכול לאכול מהן כובשן תנן אמר ליה: הני נמי מיתאכלי אגב איצצא. כי הא דשמואל עבדו ליה שיתין איצצי, ואכל. רבא איקלע לבי ריש גלותא, עבדי ליה שיתין איצצי ואכל. רב איקלע לבי רב שפיר, אייתו לקמייהו ההוא כוורא, תילתא בישולא, תילתא מילחא, ותילתא טוויא. אמר רב: אמר לי אדא ציידא, כוורא סמוך למיסרחיה מעלי. ואמר רב: אמר לי אדא ציידא: כוורא, טוויא באחוה, אסוקיה באבוה, מיכלי בבריה, אשתי עליה אבוה. ואמר רב, אמר לי אדא ציידא: כוורא תחלי וחלבא ליטעון גופא ולא ליטעון פוריא. ואמר רב, אמר לי אדא ציידא: כוורא, תחלי, וחלבא - מיא ולא שיכרא, שיכרא ולא חמרא. הדרן עלך משקין בית השלחין.

דף יא.ב

משנה. מי שהפך את זיתיו, ואירעו אבל או אונס, או שהטעוהו פועלים - טוען קורה ראשונה, ומניחה לאחר המועד, דברי רבי יהודה. רבי יוסי אומר: זולף וגומר וגף כדרכו. גמרא. פתח באבל וסיים במועד אמר רב שישא בריה דרב אידי: זאת אומרת דברים המותרין במועד - אסורים בימי אבלו. רב אשי אמר: לא מיבעיא קאמר: לא מיבעיא בימי אבלו דמדרבנן הוא, ושרי, אלא אפילו במועד, דאיסור מלאכה מדאורייתא, במקום פסידא - שרו רבנן. - תניא כוותיה דרב שישא בריה דרב אידי: אלו דברים העושין לאבל בימי אבלו: זיתיו הפוכין - טוענין לו, וכדו לגוף, ופשתנו להעלות מן המשרה. וצמרו להעלות מן היורה, ומרביצים שדהו משתגיע עונת המים שלו. רבי יהודה אומר: אף זורעין לו שדה ניר, ושדה העומדת לפשתן. אמרו לו: אם לא תזרע בבכיר - תזרע באפל, אם לא תזרע פשתן - תזרע ממין אחר. רבן שמעון בן גמליאל אומר: זיתיו הפוכין ואין שם אומן אלא הוא, כדו לגוף ואין שם אומן אלא הוא, פשתנו להעלות מן המשרה, וצמרו להעלות מן היורה ואין שם אומן אלא הוא - הרי זה יעשה בצינעא. יתר על כן אמר רבן שמעון בן גמליאל: אם היה אומן לרבים, וספר ובלן לרבים, והגיע עת הרגל ואין שם אומן אלא הוא - הרי זה יעשה. האריסין והחכירין והקבלנין - הרי אלו יעשו אחרים בשבילן. החמרין הגמלין והספנין - הרי אלו לא יעשו. ואם היו מוכרין או מושכרין אצל אחרים - הרי אלו יעשו. שכיר יום, אפילו בעיר אחרת - לא יעשה. היתה מלאכת אחרים בידו, אף על פי שבקיבולת - לא יעשה. אף על פי שבקיבולת, ולא מיבעיא שאינה קיבולת? אדרבה, קיבולת כדידיה דמי אלא, אימא:

בין קיבולת בין שאינה קיבולת לא יעשה. היתה מלאכתו ביד אחרים, בביתו - לא יעשו, בבית אחר - יעשו. מריון בריה דרבין ומר בריה דרב אחא בריה דרבא הוה להו ההוא גמלא דתורא בהדי הדדי, איתרעא ביה מילתא במר בריה דרב אחא בריה דרבא, ופסקיה לגמליה. אמר רב אשי: גברא רבה כמר בריה דרב אחא עביד הכי? נהי דלפסידא דידיה לא חייש, אדאחרים לא חייש? והא תניא: אם היו מושכרין או מוחכרין אצל אחרים - הרי אלו יעשו - הוא סבר: אדם חשוב שאני.

דף יבא

אמר שמואל: מקבלי קיבולת, בתוך התחום אסור, חוץ לתחום - מותר. אמר רב פפא: ואפילו חוץ לתחום לא אמרן אלא דליכא מתא דמקרבא להתם, אבל איכא מתא דמקרבא להתם - אסור. אמר רב משרשיא: וכי ליכא מתא דמקרבא להתם נמי, לא אמרן אלא בשבתות ובימים טובים, דלא שכיחי אינשי דאזלי להתם. אבל בחולו של מועד, דשכיחי אינשי דאזלי ואתו להתם - אסור. מר זוטרא בריה דרב נחמן בנו ליה אפדנא מקבלי קיבולת חוץ לתחום. איקלע רב ספרא ורב הונא בר חיננא, ולא עלו לגביה. ואיכא דאמרי: הוא נמי לא על בגויה. - והאמר שמואל: מקבלי קיבולת, בתוך התחום - אסור, חוץ לתחום - מותר - אדם חשוב שאני. ואיכא דאמרי: סיועי סייע בתיבנא בהדיהו, רב חמא שרא להו לאבונגרי דבי ריש גלותא למיעבד להו עבידתא בחולא דמועדא. אמר: כיון דאגר לא קא שקלי - שרשויה הוא דקא משרשו ליה. ולית לן בה. תנו רבנן: מקבלין קיבולת במועד לעשותה לאחר המועד, ובמועד - אסור. כללו של דבר: כל שהוא עושה - אומר לנכרי ועושה, וכל שאינו עושה - אינו אומר לנכרי ועושה. תניא אידך: מקבלין קיבולת במועד לעשותה לאחר המועד, ובלבד שלא ימדוד ושלא ישקול ושלא ימנה כדרך שהוא עושה בחול. תנו רבנן: אין מרביעין בהמה בחולו של מועד, כיוצא בו אין מרביעין בבכור, ולא בפסולי המוקדשין. תניא אידך: אין מרביעין בהמה בחולו של מועד, רבי יהודה אומר: חמורה שתבעה - מרביעין עליה זכר בשביל שלא תצטנן, ושאר כל הבהמות מכניסין אותן לבקרות. תנו רבנן: אין מדיירין לא בשבתות, ולא בימים טובים. ולא בחולו של מועד. ואם באו מאליהן - מותר. ואין מסייעין אותן, ואין מוסרין להם שומר לנער את צאנם. היה שכיר שבת, שכיר חדש, שכיר שנה, שכיר שבוע - מסייעין אותן, ומוסרין להם שומר לנער את צאנם. רבי אומר: בשבת - בטובה, ביום טוב - במזונות, במועד - בשכר. אמר רב יוסף: הלכתא כרבי משנה. וכן מי שהיה יינו בתוך הבור ואירעו אבל או אונס, או שהטעוהו - זולף וגומר וגף כדרכו, דברי רבי יוסי. רבי יהודה אומר: עושה לו לימודים בשביל שלא יחמיץ. גמרא. וצריכא, דאי אשמעינן קמייתא - בההיא קאמר רבי יוסי, משום דמישחא נפיש פסידיה. אבל חמרא דלא נפיש פסידיה - אימא מודי ליה לרבי יהודה. ואי אשמעינן בתרייתא - בההיא קאמר רבי יהודה, אבל בהך אימא - מודה לרבי יוסי, צריכא. אמר רב יצחק בר אבא: מאן תנא שינוי במועד בדבר האבד - דלא כרבי יוסי. אמר רב יוסף: הלכה כרבי יוסי. בעו מיניה מרב נחמן בר יצחק: מהו למישע חביתא דשיכרא בחולא דמועדא? אמר

להו: סיני אמר: הלכה כרבי יוסי. - אימור דאמר רבי יוסי בחמרא, בשיכרא מי אמר? - חמרא טעמא מאי - משום דנפיש פסידה, שיכרא נמי אית בה פסידא. דאמר אביי, אמרה לי אס: בר שית סאוי ושייע - מבר תמני ולא שייע. אמר רב חמא בר גוריא אמר רב: הלכות מועד כהלכות כותים בהלכה. למאי הלכתא? - אמר רב דניאל בר קטינא (אמר רב): לומר שהן עקורות, ואין למידות זו מזו. דאמר שמואל: זופתין כוזתא, ואין זופתין חביתא. רב דימי מנהרדעא אמר: זופתין חביתא ואין זופתין כוזתא. מר חייש לפסידא, ומר חייש לטירחא. אמר אביי: נקטינן, הלכות מועד כהלכות שבת

דף יבב

יש מהן פטור אבל אסור, ויש מהן מותר לכתחלה. רב הונא חצדו ליה חצדא במועדא. איתיביה רבה בר רב הונא לרב הונא: טוחנין קמח במועד לצורך המועד, ושלא לצורך המועד - אסור. דבר שאבוד במועד - מותר לעשותו במועד, דבר שאינו אבוד במועד - אסור. במה דברים אמורים - בתלושין מן הקרקע, אבל מחובר לקרקע - אפילו כולו אבוד אסור. ואם אין לו מה יאכל - קוצר, ומעמר, ודש, וזורה, ובורר, וטוחן, ובלבד שלא ידוש בפרות. - אמר ליה: יחידאה היא, ולא סבירא לן כוותיה. דתניא, כלל אמר רבן שמעון בן גמליאל משום רבי יוסי: דבר התלוש מן הקרקע, אפילו מקצתו אבוד - מותר. והמחובר לקרקע - אפילו כולו אבוד אסור. - ואי רבי יוסי - ידוש נמי בפרות, הא אמר רב יצחק בר אבא: מאן תנא שינוי במועד בדבר האבד - דלא כרבי יוסי - אמר לך: הכא נמי, כיון דכל יומא לאו בפרות דיישי - האידנא נמי לאו שינוי הוא. תנו רבנן: טוחנין במועד לצורך המועד, ושלא לצורך המועד - אסור. ואם טחן והותיר - הרי זה מותר. קוצצין עצים במועד לצורך המועד, ושלא לצורך המועד - אסור, ואם קצץ והותיר - הרי זה מותר. מטילין שכר במועד לצורך המועד, ושלא לצורך המועד - אסור, ואם הטיל והותיר - הרי זה מותר. ובלבד שלא יערים. ורמינהו: מטילין שכר במועד לצורך המועד, ושלא לצורך המועד - אסור. אחד שכר תמרים, ואחד שכר שעורים. ואף על פי שיש לו ישן - מערים ושותה מן החדש - תנאי היא דתניא: אין מערימין בכך, רבי יוסי בר יהודה אומר: מערימין. רב חצדו ליה חצדא בחולא דמועדא, שמע שמואל איקפד. לימא שמואל כיחידאה סבירא ליה? - לא, חצדא דחיטי הוה, דלא הוה פסיד. ורב מאי טעמא עביד הכי? - אין לו מה יאכל הוה. - ושמואל - לא סיימוה קמיה. אי נמי: אדם חשוב שאני. רבי יהודה נשיאה נפק בחומרתא דמדושא, ואשתי מיא דאחים קפילא ארמאה. שמע רבי אמי איקפד. אמר רב יוסף: מאי טעמא איקפד? אי משום חומרתא דמדושא - הא תניא: השירין הנזמים והטבעות - הרי הן ככל הכלים הניטלין בחצר. אי משום דאשתי מיא דאחים קפילא ארמאה - הא אמר שמואל בר יצחק אמר רב: כל שנאכל כמות שהוא חי - אין בו משום בישולי נכרים - אדם חשוב שאני. אמר רב חננאל אמר רב: קוצץ אדם דקל במועד, אף על פי שאינו צריך אלא לנסורת שלו. לייט עלה אביי. רב אשי הוה ליה אבא בשלנייא, אזל למיקצייא בחולא דמועדא. אמר ליה רב שילא משלנייא לרב אשי: מאי דעתך - דקאמר רב חננאל אמר רב: קוצץ אדם

דקל במועד אף על פי שאינו צריך אלא לנסורת שלו, הא לייט עלה אביי - אמר ליה: לא שמיע לי, כלומר: לא סבירא לי. אישתמיט נרגא, בעי למיפסקיה לשקיה. שבקיה, והדר אתא. רב יהודה שרא למיעקר כיתנא, ולמיקטל כשותא, ולמיעקר שומשמי. אמר ליה אביי לרב יוסף: בשלמא כיתנא - חזי לחפיפה, כשותא - חזי לשיכרא, אלא שומשמי למאי חזי? - חזי לנזיי דאית בהו. רבי ינאי הוה ליה ההוא פרדיסא דמטא זמניה בחולא דמועדא, קטפיה. לשנה שהיוה כולי עלמא לפרדיסייהו לחולא דמועדא. אפקריה רבי ינאי לפרדיסיה ההוא שתא. משנה. מכניס אדם פירותיו מפני הגנבים, ושולה פשתנו מן המשרה בשביל שלא תאבד, ובלבד שלא יכוין את מלאכתו במועד. וכולן, אם כוונו מלאכתן במועד - יאבדו. גמרא. תנא: ובלבד שיכניסם בצנעא לתוך ביתו. רב יוסף הוה ליה כשורי, עיילינהו ביממא. אמר ליה אביי, והתניא: ובלבד שיכניסם בצנעא בתוך ביתו אמר ליה: צנעא דהני - יממא הוא, כיון דבליליא בעו גברא יתירי, ובעו מדוכרי דנורא - אוושא מילתא. ושולה פשתנו מן המשרה כו' בעי מיניה רבי ירמיה מרבי זירא: כוון מלאכתו במועד ומת, מהו שיקנסו בניו אחריו? אם תימצי לומר.

דף יגא

צרם און בכור קנסו בנו אחריו - משום דאיסורא דאורייתא. ואם תמצי לומר: מכר עבדו לנכרי ומת קנסו בנו אחריו - משום דכל יומא מפקע ליה ממצות, הכא מאי? גברא קניס רבנן - והא ליתיה, או דלמא: ממונא קניס רבנן, והא איתיה - אמר ליה: תניתוה, שדה שנתקווצה בשביעית - תזרע למוצאי שביעית, נטייבה או נדיירה - לא תזרע למוצאי שביעית. ואמר רבי יוסי בר חנינא: נקטינן, הטייבה ומת - בנו זורעה. אלמא: - לדידיה - קנסו רבנן, לבריה - לא קנסו רבנן. הכא נמי: לדידיה - קנסו רבנן, לבריה - לא קנסו רבנן. אמר אביי: נקטינן, טימא טהרותיו ומת - לא קנסו בניו אחריו. מאי טעמא - היזק שאינו ניכר לא שמיה היזק. לדידיה - קנסו רבנן, לבריה - לא קנסו רבנן. משנה. אין לוקחין בתים, עבדים ובהמה אלא לצורך המועד, או לצורך המוכר שאין לו מה יאכל. גמרא. בעא מיניה רבא מרב נחמן: שכר פעולה שאין לו מה יאכל מהו? - אמר ליה: תנינא, או לצורך המוכר שאין לו מה יאכל. לאתויי מאי - לאו לאתויי שכר פעולה? - אמר ליה: לא, פרושי קא מפרש. איתיביה אביי: אין כותבין שטרי חוב במועד, ואם אינו מאמינו או שאין לו מה יאכל - הרי זה יכתוב. שאין לו מה יאכל לאתויי מאי - לאו לאתויי שכר פעולה? שמע מינה. מותיב רב ששת: וחכמים אומרים: שלש אומניות עושין מלאכה בערבי פסחים עד חצות: החייטין, והספרין, והכובסין. החייטין - שכן הדיוט תופר כדרכו בחולו של מועד, הספרין והכובסין - שכן הבאין ממדינת הים והיוצא מבית האסורין מותרין לספר ולכבס בחולו של מועד. ואי סלקא דעתך שכר פעולה שאין לו מה יאכל שרי - כל מלאכות נמי לישתרו, דהא איכא שכר פעולה שאין לו מה יאכל - מתקיף לה רב פפא: אלא מעתה, בנין לישתרי, שכן כותל הגוהה לרשות הרבים - סותר ובונה כדרכו מפני הסכנה מתקיף לה רבינא: אלא מעתה, לבלר לישתרי, שכן כותבין קידושי נשים גיטין ושוברין אלא אמר רב אשי: מועד

אארבעה עשר קא רמית? מועד - משום טירחא הוא, ובמקום פסידא - שרו רבנן. ארבעה עשר - משום צורך יום טוב הוא, מידי דצורך יום טוב - שרו רבנן, מידי דלאו צורך יום טוב - לא שרו רבנן. משנה. אין מפנין מבית לבית, אבל מפנה הוא לחצרו. אין מביאין כלים מבית האומן, אם חושש להם - מפנן לחצר אחרת. גמרא. והאמרת רישא אין מפנין כלל - אמר אביי: סיפא אתאן לבית שבחצר. ואין מביאין כלים מבית האומן. אמר רב פפא: בדיק לן רבא: תנן, אין מביאין כלים מבית האומן. ורמינהו: מוליכין ומביאין כלים מבית האומן ואף על פי שאינן לצורך המועד ושנינן ליה: כאן - בארבעה עשר, כאן - בחולו של מועד. איבעית אימא: הא והא בחולו של מועד כאן - במאמינו, כאן - בשאינו מאמינו.

דף יג.ב

והתניא: מביאין כלים מבית האומן כגון כד מבית הכדר, וכוס מבית הזגג, אבל לא צמר מבית הצבע, ולא כלים מבית האומן. ואם אין לו מה יאכל - נותן לו שכרו, ומניחו אצלו. ואם אינו מאמינו - מניחו בבית הסמוך לו, ואם חושש להם שמא יגנבו - (מפנן לחצר אחרת, ואם אינו מאמינו) מביאין בצנעה בתוך ביתו. - תרצת מביאין, מוליכין - קשיא דקתני: אין מביאין, וכל שכן שאין מוליכין אלא: מחוורתא כדשניין מעיקרא. משנה. מחפין את הקציעות בקש, רבי יהודה אומר: אף מעבין. מוכרי פירות, כסות וכלים - מוכרים בצנעה לצורך המועד. הציידין והדשושות והגרסות - עושין בצנעה לצורך המועד. רבי יוסי אומר: הם החמירו על עצמן. גמרא. פליגי בה רבי חייה בר אבא ורבי אסי, ותרוייהו משמיה דחזקיה ורבי יוחנן. חד אמר: מחפין - אקלושי, מעבין - אסמוכי. וחד אמר: מחפין - בין אקלושי בין אסמוכי, מעבין - עושה אותו כמין כרי. תניא נמי הכי: מעבין - עושה אותו כמין כרי, דברי רבי יהודה. מוכרי פירות וכלים מוכרין בצנעה וכו'. איבעיא להו: הן החמירו על עצמן - דלא הו עבדי כלל, או דלמא: דהו עבדי בצנעה? תא שמע: מוכרי פירות כסות וכלים מוכרין בצנעה לצורך המועד, רבי יוסי אומר: תגרי טבריא הן החמירו על עצמן שלא יהו מוכרין כל עיקר. צדי חיות ועופות ודגים צדין בצנעה לצורך המועד, רבי יוסי אומר: צדי עכו הן החמירו על עצמן שלא יהו צדין כל עיקר. דשושי חילקא טרגיס וטיסני דוששין בצנעה לצורך המועד, רבי יוסי אומר: דשושי ציפורי הן החמירו על עצמן שלא יהו דוששין כל עיקר. אמר אביי: חילקא - חדא לתרתי, טרגיס - חדא לתלת, טיסני - חדא לארבעה. כי אתא רב דימי אמר: כונתא. מיתבי: חילקא טרגיס וטיסני - טמאין בכל מקום. בשלמא למאן דאמר חדא לתרתי לתלת ולארבעה - משום הכי טמאין בכל מקום, דאתכשור, אלא למאן דאמר כונתא - אמאי טמאין בכל מקום? הא לא איתכשור - כגון דמיקלפן, דאי לאו דשרא להו במיא - לא הוה מיקלפא. ואמאי קרי ליה חילקא - דשקל חלקיהו. מיתבי: הנודר מן הדגן אסור אף בפול המצרי יבש, ומותר בלח, ומותר באורי, בחילקא וטרגיס וטיסני. בשלמא למאן דאמר חדא לתרתי חדא לתלת וחדא לארבעה - שפיר, דנפקו להו מתורת דגן. אלא למאן דאמר כונתא - דגן מעליא הוא קשיא. רב הונא שרא

להו להנהו כרופייתא למיזל לזבוני כי אורחייהו בשוקא. איתיביה רב כהנא: חנות פתוחה לסטיו - פותח ונועל כדרכו, פתוחה לרשות הרבים - פותח אחת ונועל אחת, וערב יום טוב האחרון של חג - מוציא, ומעטר את שוקי העיר בפירות בשביל כבוד יום טוב האחרון. מפני כבוד יום טוב האחרון - אין, שלא מפני כבוד יום טוב - לא - לא קשיא: הא - בפירי, הא - בתבלין. הדרן עלך מי שהפך. משנה. ואלו מגלחין במועד: הבא ממדינת הים, ומבית השביה, והיוצא מבית האסורין, והמנודה שהתירו לו חכמים, וכן מי שנשאל לחכם והותר, והנזיר והמצורע מטומאתו לטהרתו. ואלו מכבסין במועד: הבא ממדינת הים ומבית השביה, והיוצא מבית האסורין.

דף יזא

ומנודה שהתירו לו חכמים, וכן מי שנשאל לחכם והותר. מטפחות הידים, ומטפחות הספרים, ומטפחות הספג, הזבין והזבות והנדות והיולדות, וכל העולין מטומאה לטהרה - הרי אלו מותרין. ושאר כל אדם אסורין. גמרא. ושאר כל אדם מאי טעמא אסורין? - כדתנן: אנשי משמר ואנשי מעמד אסורין לספר ולכבס, ובחמישי מותרין, מפני כבוד השבת. ואמר רבה בר בר חנה אמר רבי אלעזר: מאי טעמא - כדי שלא יכנסו למשמרתן כשהן מנוולין. הכא נמי: כדי שלא יכנסו לרגל כשהן מנוולין. בעי רבי זירא: אבדה לו אבידה ערב הרגל, כיון דאניס - מותר, או דלמא: כיון דלא מוכחא מילתא - לא? אמר אביי: יאמרו: כל הסריקין אסורין סריקי בייתוס מותרין? - ולטעמך, הא דאמר רבי אסי אמר רבי יוחנן: כל מי שאין לו אלא חלוק אחד - מותר לכבסו בחולו של מועד, התם נמי: יאמרו כל הסריקין אסורין סריקי בייתוס מותרין - הא אתמר עלה, אמר מר בר רב אשי: איזורו מוכיח עליו. רב אשי מתני: בעי רבי זירא אומן שאבדה לו אבידה ערב הרגל מהו? כיון דאומן הוא - מוכחא מילתא, או דלמא: כיון דלא מוכחא מילתא כי הנך - לא? - תיקו. ממדינת הים. מתניתין דלא כרבי יהודה, דתניא, רבי יהודה אומר: הבא ממדינת הים - לא יגלח, מפני שיצא שלא ברשות. אמר רבא: לשוט - דברי הכל אסור, למזונות - דברי הכל מותר, לא נחלקו אלא להרויחא. מר מדמי ליה כלשוט, ומר מדמי ליה כלמזונות. מיתבי, אמר רבי: נראין דברי רבי יהודה כשיצא שלא ברשות, ודברי חכמים כשיצא ברשות. מאי שלא ברשות? אילימא לשוט - והאמרת דברי הכל אסור. ואלא למזונות - והאמרת דברי הכל מותר אלא פשיטא - להרויחא, אימא סיפא: נראין דברי חכמים כשיצא ברשות. מאי ברשות? אילימא למזונות - הא אמרת דברי הכל מותר, ואלא להרויחא - והא אמרת נראין דברי רבי יהודה בהא - הכי קאמר: נראין דברי רבי יהודה לרבנן כשיצא שלא ברשות, ומאי ניהו - לשוט, שאפילו חכמים לא נחלקו עליו אלא להרויחא, אבל לשוט - מודו ליה. ונראין דברי רבנן לרבי יהודה כשיצא ברשות, ומאי ניהו - למזונות, שאפילו רבי יהודה לא נחלק עליהם אלא להרויחא, אבל למזונות - מודה להו. אמר שמואל: קטן הנולד במועד - מותר לגלח במועד, שאין לך בית האסורין גדול מזה. במועד - אין, מעיקרא - לא, מתיב רבי פנחס: כל אלו שאמרו מותר לגלח במועד - מותר לגלח בימי אבלו. הא

אסור לגלח במועד - אסור לגלח בימי אבלו.

דף יז.ב

ואי אמרת קטן אית ביה פלוגתא - נמצאת אבילות נוהגת בקטן. והתניא: מקרעין לקטן מפני עגמת נפש - אמר רב אשי: מי קתני הא אסורין? דלמא: יש מהן אסור, ויש מהן מותר. אמימר, ואי תימא רב שישא בריה דרב אידי, מתני הכי: אמר שמואל: קטן מותר לגלחו במועד, לא שנא נולד במועד ולא שנא נולד מעיקרא. אמר רב פנחס: אף אנן נמי תנינא: כל אלו שאמרו מותר לגלח במועד - מותר לגלח בימי אבלו, הא אסורין לגלח במועד - אסורין לגלח בימי אבלו. אי אמרת קטן אסור - נמצאת אבילות נוהגת בקטן. ותניא: מקרעין לקטן מפני עגמת נפש. - אמר רב אשי: מי קתני הא אסורין? דלמא יש מהן אסור ויש מהן מותר. אבל אינו נוהג אבילותו ברגל, שנאמר (דברים ט"ז) ושמת בחגך. אי אבילות דמעיקרא הוא - אתי עשה דרבים, ודחי עשה דיחיד. ואי אבילות דהשתא הוא - לא אתי עשה דיחיד ודחי עשה דרבים. מנודה, מהו שינהוג נידויו ברגל? אמר רב יוסף: תא שמע: דנין דיני נפשות, ודיני מכות, ודיני ממונות. ואי לא ציית דינא - משמתינן ליה. ואי סלקא דעתך אינו נוהג נידויו ברגל - משומת ואתי מעיקרא - אתי רגל דחי ליה, השתא משמתינן ליה אנן? - אמר ליה אביי: ודלמא לעיוני בדיניה, דאי לא תימא הכי - דיני נפשות דקתני, הכי נמי דקטלין ליה? והא קא מימנעי משמת יום טוב. דתניא, רבי עקיבא אומר: מנין לסנהדרין (שראו באחד) שהרגו את הנפש שאין טועמין כל אותו היום - תלמוד לומר (ויקרא י"ט) לא תאכלו על הדם. אלא - לעיוני בדיניה, הכא נמי - לעיוני בדיניה. - אמר ליה: אם כן נמצאת מענה את דינו - אתו מצפרא ומעייני בדיניה, ועיילי ואכלי ושתו כולי יומא, והדר אתו בשקיעת החמה וגמרינן לדיניה, וקטלו ליה. אמר אביי, תא שמע: ומנודה שהתירו לו חכמים. - אמר רבא: מי קתני שהתירו חכמים? שהתירו לו חכמים קתני, דאזל ופייסיה לבעל דיניה, ואתי קמי דרבנן, ושרו ליה. מצורע מהו שינהיג צרעתו ברגל? אמר אביי, תא שמע: והנזיר והמצורע מטומאתו לטהרתו. הא בימי טומאתו - נהיג. לא מיבעיא קאמר לא מיבעיא בימי טומאתו דלא נהיג, אבל לטהרתו - ניגזור שמא ישהה קרבנותיו, קמשמע לן. אמר רבא, תא שמע: (ויקרא י"ג) והצרוע - לרבות כהן גדול. והא כהן גדול, דכל השנה כרגל לכולי עלמא דמי, דתנן: כהן גדול מקריב אונן ואינו אוכל. שמע מינה: נוהג צרעתו ברגל, שמע מינה. אבל אסור בתספורת, מדקאמר להו רחמנא לבני אהרן (ויקרא י') ראשיכם אל תפרעו - מכלל דכולי עלמא אסור.

דף טו.א

מנודין ומצורעין מה הן בתספורת? תא שמע: מנודין ומצורעין אסורין לספר ולכבס. מנודה שמת - בית דין סוקלין את ארונו, רבי יהודה אומר: לא שיעמידו עליו גל אבנים כגלו של עכן, אלא: בית דין שולחין ומניחין אבן גדולה על ארונו. ללמדך שכל המתנדה ומת בנידויו בית דין סוקלין את ארונו. אבל חייב בעטיפת הראש, מדקאמר ליה רחמנא ליחזקאל (יחזקאל כ"ד) ולא תעטה על שפם - מכלל דכולי עלמא מיחייבי. מנודה מהו

בעטיפת הראש? אמר רב יוסף: תא שמע: והן מתעטפין ויושבין כמנודין וכאבלים עד שירחמו עליהם מן השמים. - אמר ליה אביי: דלמא מנודה לשמים שאני, דחמיר. מצורע מהו בעטיפת הראש? תא שמע: (ויקרא י"ג) ועל שפם יעטה - מכלל שחייב בעטיפת הראש, שמע מינה. אבל אסור להניח תפילין, מדקאמר ליה רחמנא ליחזקאל (יחזקאל כ"ד) פארך חבוש עליך - מכלל דכולי עלמא אסור. מנודה מהו בתפילין? - תיקו. מצורע מהו בתפילין? - תא שמע: (ויקרא י"ג) והצרוע - לרבות כהן גדול, בגדיו יהיו פרמים - שיהו מקורעים, (ויקרא י"ג) וראשו יהיה פרוע - אין פריעה אלא גידול שער, דברי רבי אליעזר. רבי עקיבא אומר: נאמרה הוייה בראש ונאמרה הוייה בבגד, מה הוייה - האמורה בבגד - דבר שחוץ מגופו, אף הוייה בראש - דבר שחוץ מגופו. מאי לאו - אתפילין? - אמר רב פפא: לא, אכומתא וסודרא. אבל אסור בשאילת שלום, דקאמר ליה רחמנא ליחזקאל (יחזקאל כ"ד) האנק דם, מנודה מהו בשאילת שלום? אמר רב יוסף: תא שמע: ובשאילת שלום שבין אדם לחבירו כבני אדם הנזופין למקום. - אמר ליה אביי: דלמא מנודה לשמים שאני, דחמיר. מצורע מהו בשאילת שלום? - תא שמע: ועל שפם יעטה - שיהו שפתותיו מדובקות זו בזו, שיהא כמנודה וכאבל, ואסור בשאילת שלום, שמע מינה. וניפשוט מינה למנודה - אמר רב אחא בר פנחס משמיה דרב יוסף: מי קתני שאסור? שיהא כמנודה וכאבל [קתני] - במילי אחרנייתא, ואסור נמי בשאילת שלום. אבל אסור בדברי תורה, מדקאמר רחמנא ליחזקאל דם. מנודה מהו בדברי תורה? אמר רב יוסף, תא שמע: מנודה - שונה ושונין לו, נשכר ונשכרין לו. מוחרם - לא שונה ולא שונין לו, לא נשכר ולא נשכרין לו, אבל שונה הוא לעצמו שלא יפסיק את למודו. ועושה לו חנות קטנה בשביל פרנסתו. ואמר רב: זבוני מיא בפקתא דערבות. שמע מינה. מצורע מהו בדברי תורה? תא שמע: (דברים ד') והודעתם לבניך ולבני בניך יום אשר עמדת לפני ה' אלהיך בחורב, מה להלן באימה וביראה וברתת ובזיעה - מכאן אמרו: הזבין והמצורעין ובוועלי נדות מותרין לקרות בתורה ובנביאים ובכתובים, ולשנות במדרש ובתלמוד, בהלכות ובאגדות, ובעלי קריין אסורין, שמע מינה. אבל אסור בתכבוסת, דכתיב (שמואל ב' י"ד) וישלח יואב תקועה ויקח משם אשה חכמה ויאמר אליה התאבלי נא ולבשי נא בגדי אבל ואל תסוכי שמן והיית כאשה זה ימים רבים מתאבלת על מת. מנודין ומצורעין מה הן בתכבוסת? - תא שמע: מנודין ומצורעין אסורין לספר ולכבס. שמע מינה. אבל חייב בקריעה דקאמר להו רחמנא לבני אהרן (ויקרא י') לא תפרמו - מכלל דכולי עלמא מיחייבי. מנודה מהו בקריעה? - תיקו. מצורע מהו בקריעה? - תא שמע: (ויקרא י"ג) בגדיו יהיו פרמים - שיהו מקורעין, שמע מינה. אבל חייב בכפיית המטה, דתני בר קפרא:

דף טו.ב

דמות דיוקני נתתי בהן, ובעונותיהם הפכתיה - כפו מטותיהן עליה. מנודה ומצורע מה הן בכפיית המטה? - תיקו. אבל אסור בעשיית מלאכה, דכתיב (עמוס ח') והפכתי חגיכם לאבל מה חג אסור במלאכה - אף אבל אסור במלאכה. מנודה מהו בעשיית

מלאכה? - אמר רב יוסף, תא שמע: כשאמרו אסור בעשיית מלאכה - לא אמרו אלא ביום, אבל בלילה מותר. וכן אתה מוצא במנודה ובאבל. מאי לאו - אכולהו? - לא, אשאר. תא שמע: מנודה שונה ושונין לו, נשכר ונשכרין לו. שמע מינה. מצורע מהו בעשיית מלאכה? - תיקו. אבל אסור ברחיצה, דכתיב (שמואל ב' י"ד) ואל תסוכי שמן, ורחיצה בכלל סיכה. מנודה מהו ברחיצה? אמר רב יוסף, תא שמע: כשאמרו אסור ברחיצה - לא אמרו אלא כל גופו, אבל פניו ידיו ורגליו - מותר. וכן אתה מוצא במנודה ובאבל. מאי לאו אכולהו? - לא, אשאר. מצורע מהו ברחיצה? - תיקו. אבל אסור בנעילת הסנדל, מדקאמר ליה רחמנא ליחזקאל (יחזקאל כ"ד) ונעליך תשים ברגליך - מכלל דכולי עלמא אסור. מנודה מהו בנעילת הסנדל? אמר רב יוסף, תא שמע: כשאמרו אסור בנעילת הסנדל - לא אמרו אלא בעיר, אבל בדרך - מותר. הא כיצד? יצא לדרך - נועל, נכנס לעיר - חולץ, וכן אתה מוצא במנודה ובאבל. מאי לאו אכולהו? - לא, אשאר. מצורע מהו בנעילת הסנדל? - תיקו. אבל אסור בתשמיש המטה, דכתיב (שמואל ב' י"ב) וינחם דוד את בת שבע אשתו ויבא אליה - מכלל דמעיקרא אסור. מנודה מהו בתשמיש המטה? אמר רב יוסף, תא שמע: כל אותן שנים שהיו ישראל במדבר מנודין היו, ושימשו מטותיהן. אמר ליה אביי: ודלמא מנודה לשמים שאני, דקיל? - קיל! והא אמרת חמיר - ספוקי מספקא ליה, זיל הכא - קמדחי ליה, וזיל הכא - קמדחי ליה. מצורע מהו בתשמיש המטה? תא שמע, דתניא: (ויקרא י"ד) וישב מחוץ לאהלו - שיהא כמנודה וכאבל, ואסור בתשמיש המטה. ואין אהלו אלא אשתו, שנאמר (דברים ה') לך אמר להם שובו לכם לאהליכם - שמע מינה. וניפשוט נמי למנודה - אמר רב הונא בריה דרב פנחס משמיה דרב יוסף: מי קתני שאסור? שיהא כמנודה וכאבל - במילי אחרנייתא, ואסור נמי בתשמיש המטה. אבל אינו משלח קרבנותיו, דתניא, רבי שמעון אומר: שלמים - בזמן שהוא שלם, ולא בזמן שהוא אונן. מנודה מהו שישלח קרבנותיו? - אמר רב יוסף, תא שמע: כל אותן שנים שהיו ישראל במדבר מנודין היו, ושלחו קרבנותיהן. - אמר ליה אביי: ודלמא מנודה לשמים שאני, דקיל? - קיל! והאמרת חמיר - ספוקי מספקא ליה, ומדחי ליה. מצורע מהו שישלח קרבנותיו? תא שמע, דתניא: (יחזקאל מ"ד) ואחרי טהרתו - אחר פרישתו מן המת, שבעת ימים יספרו לו - אלו שבעת ימי ספירו, (יחזקאל מ"ד) וביום באו אל הקדש אל החצר הפנימית לשרת בקדש יקריב חטאתו

דף טזא

זו עשירית האיפה שלו, דברי רבי יהודה. רבי שמעון אומר: (יחזקאל מ"ד) בבאו יקריב - בזמן שראוי לביאה ראוי להקרבה, בזמן שאינו ראוי לביאה - אינו ראוי להקרבה. אמר רבא: מנלן דמשדרין שליחא דבי דינא, ומזמנין ליה לדינא - דכתיב (במדבר ט"ז) וישלח משה לקרא לדתן ולאבירם בני אליאב. ומנלן דמזמנין לדינא - דכתיב (במדבר ט"ז) ויאמר משה אל קרח אתה וכל עדתך. לקמי גברא רבה - דכתיב (במדבר ט"ז) לפני ה', את ופלניא - דכתיב אתה והם ואהרן, דקבעינן זימנא - דכתיב מחר. זימנא בתר

זימנא - דכתיב (ירמיהו מ"ו) קראו שם פרעה מלך מצרים שאון העביר המועד. ומנלן דאי מתפקד בשליחא דבי דינא, ואתי ואמר, לא מיתחזי כלישנא בישא - דכתיב (במדבר ט"ז) העיני האנשים ההם תנקר. ומנלן דמשמתין - דכתיב (שופטים ה') אורו מרוז, דהכי סברא דגברא רבה, דכתיב אמר מלאך ה'. ומנלן דמחרמינן - דכתיב ארו ארו, דאכיל ושתי בהדיה וקאי בארבע אמות דידיה - דכתיב ישביה. ומנלן דפרטינן חטאיה בציבורא - דכתיב (שופטים ה') כי לא באו לעזרת ה'. ואמר עולא: בארבע מאה שיפורי שמתיה ברק למרוז. איכא דאמרי: גברא רבה הוה, ואיכא דאמרי: כוכבא הוה, שנאמר (שופטים ה') מן שמים נלחמו הכוכבים. ומנלן דמפקרינן נכסיה - דכתיב (עזרא י') וכל אשר לא יבוא לשלשת הימים כעצת השרים והזקנים יחרם כל רכושו והוא יבדל מקהל הגולה. ומנלן דנצינן ולייטינן ומחינן ותלשינן שיער ומשבעינן - דכתיב (נחמיה י"ג) ואריב עמם ואקללם ואכה מהם אנשים ואמרטם ואשביעם. ומנלן דכפתינן ואסרינן ועבדינן הרדפה - דכתיב (עזרא ז') הן למות הן לשרושי הן לענש נכסין ולאסורין. מאי לשרושי? - אמר אדא מרי אמר נחמיה בר ברוך אמר רב חייא בר אבין אמר רב יהודה: הרדפה. מאי הרדפה? - אמר רב יהודה בריה דרב שמואל בר שילת משמיה דרב: מנדין לאלתר, ושונין לאחר שלשים, ומחרימין לאחר ששים. אמר ליה רב הונא בר חיננא: הכי אמר רב חסדא, מתרין ביה שני וחמישי ושני. הני מילי - לממונא, אבל לאפקירותא - לאלתר. ההוא טבחא דאיתפקר ברב טובי בר מתנה, אימנו עליה אביי ורבא ושמיתוהו. לסוף אזל פייסיה לבעל דיניה. אמר אביי: היכי ליעביד? לישרי ליה - לא חל שמתא עליה תלתין יומין, לא לישרי ליה - קא בעו רבנן למיעל - אמר ליה לרב אידי בר אבין: מידי שמיע לך בהא? - אמר ליה: הכי אמר רב תחליפא בר אבימי אמר שמואל: טוט אסר, וטוט שרי. - אמר ליה: הני מילי - לממונא, אבל לאפקירותא - עד דחיילא שמתא עליה תלתין יומין. אלמא קסבר אביי: הני בי תלתא דשמיתו - לא אתו תלתא אחריני ושרו ליה. דאיבעיא להו: הני בי תלתא דשמיתו, מהו למיתי תלתא אחריני ושרו ליה? - תא שמע: מנודה לרב - מנודה לתלמיד, מנודה לתלמיד - אינו מנודה לרב. מנודה לעירו - מנודה לעיר אחרת מנודה לעיר אחרת - אינו מנודה לעירו. מנודה לנשיא - מנודה לכל ישראל, מנודה לכל ישראל - אינו מנודה לנשיא. רבי שמעון בן גמליאל אומר: אחד מן התלמידים שנידה ומת - חלקו אינו מופר. שמע מינה תלת שמע מינה: תלמיד שנידה לכבודו - נידויו נידוי, ושמע מינה: כל אחד ואחד מיפר חלקו, ושמע מינה: הני בי תלתא דשמיתו - לא אתו תלתא אחריני ושרו ליה. אמר אמימר: הלכתא, הני בי תלתא דשמיתו - אתו בי תלתא אחריני ושרו ליה. אמר ליה רב אשי לאמימר: והא תניא רבי שמעון בן גמליאל אומר: אחד מן התלמידים שנידה ומת - חלקו אינו מופר. מאי לאו - אינו מופר כלל? - לא, עד דאתו בי תלתא אחריני ושרו ליה. תנו רבנן: אין נידוי פחות משלשים יום, ואין נזיפה פחות משבעה ימים. ואף על פי שאין ראייה לדבר - זכר לדבר: שנאמר (במדבר י"ב) ואביה ירק ירק בפניה הלא תכלם שבעת ימים. אמר רב חסדא: נידוי שלנו כנזיפה שלהן. ונזיפה דידהו שבעה, ותו לא? והא רבי

שמעון בר רבי ובר קפרא הוו יתבי וקא גרסי, קשיא להו שמעתא. אמר ליה רבי שמעון לבר קפרא: דבר זה צריך רבי. אמר ליה בר קפרא לרבי שמעון: ומה רבי אומר בדבר זה? אזל אמר ליה לאבוה. איקפד. אתא בר קפרא לאיתחזויי ליה, אמר ליה: בר קפרא, איני מכירך מעולם. ידע דנקט מילתא בדעתיה, נהג נזיפותא בנפשיה תלתין יומין. שוב, פעם אחד גזר רבי שלא ישנו לתלמידים בשוק. מאי דרש - (שיר השירים ז') חמוקי ירכיך כמו חלאים, מה ירך בסתר -

דף טז.ב

אף דברי תורה בסתר. יצא רבי חייא ושנה לשני בני אחיו בשוק, לרב ולרבה בר בר חנה. שמע רבי - איקפד. אתא רבי חייא לאיתחזויי ליה, אמר ליה: עייא, מי קורא לך בחוץ? ידע דנקט מילתא בדעתיה, נהג נזיפותא בנפשיה תלתין יומין. ביום תלתין שלח ליה: תא, הדר שלח ליה דלא ליתי. מעיקרא מאי סבר ולבסוף מאי סבר? - מעיקרא סבר: מקצת היום ככולו, ולבסוף סבר: לא אמרינן מקצת היום ככולו. לסוף אתא, אמר ליה: אמאי אתית? אמר ליה: דשלח לי מר דליתי. והא שלחי לך דלא תיתי? - אמר ליה: זה ראיתי, וזה - לא ראיתי. קרי עליה: (משלי ט"ז) ברצות ה' דרכי איש גם אויביו ישלם אתו. מאי טעמא עבד מר הכי? - אמר ליה: דכתיב (משלי א') חכמות בחוץ תרנה. אמר ליה: אם קרית - לא שנית, ואם שנית - לא שילשת, ואם שילשת - לא פירשו לך. חכמות בחוץ תרנה - כדרבא. דאמר רבא: כל העוסק בתורה מבפנים - תורתו מכרזת עליו מבחוץ. והא כתיב (ישעיהו מ"ח) לא מראש בסתר דברתי - ההוא ביומי דכלה. - ורבי חייא, האי חמוקי ירכיך מאי עביד לה? מוקי לה בצדקה ובגמילות חסדים. אלמא, נזיפה דידהו תלת יומין - נזיפת נשיא שאני. ונזיפה דידן כמה הוי? - חד יומא. כי הא דשמואל ומר עוקבא, כי הוו יתבי גרסי שמעתא - הוה יתיב מר עוקבא קמיה דשמואל ברחוק ארבע אמות, וכי הוו יתבי בדינא - הוה יתיב שמואל קמיה דמר עוקבא ברחוק ארבע אמות. והוו חייקי ליה דוכתא למר עוקבא בציפתא ויתיב עילויה, כי היכי דלישתמען מיליה. כל יומא הוה מלוי ליה מר עוקבא לשמואל עד אושפיזיה, יומא חד איטריד בדיניה. הוה אזיל שמואל בתריה, כי מטא לביתה אמר ליה: לא נגה לך? לישרי לי מר בתיגריה ידע דנקט מילתא בדעתיה, נהג נזיפותא בנפשיה חד יומא. ההיא איתתא דהוות יתבה בשבילא, הוות פשטה כרעה וקא מניפה חושלאי, והוה חליף ואזיל צורבא מרבנן, ולא איכנעה מקמיה. אמר: כמה חציפא ההיא איתתא אתאי לקמיה דרב נחמן, אמר לה: מי שמעת שמתא מפומיה? - אמרה ליה: לא. אמר לה: זילי, נהוגי נזיפותא חד יומא בנפשיך. זוטרא בר טוביה הוה קפסיק סידרא קמיה דרב יהודה, כי מטא להאי פסוקא (שמואל ב' כ"ג) ואלה דברי דוד האחרנים אמר ליה: אחרונים - מכלל דאיכא ראשונים, ראשונים מאי נינהו? שתיק ולא אמר ליה ולא מידי. הדר אמר ליה: אחרונים - מכלל דאיכא ראשונים, ראשונים מאי היא? - אמר ליה: מאי דעתך, דלא ידע פירושא דהאי קרא - לאו גברא רבה הוא? ידע דנקט מילתא בדעתיה, נהג נזיפותא בנפשיה חד יומא. ודאתן עלה, מיהא אחרונים - מכלל דאיכא ראשונים,

ראשונים מאי היא? (שמואל ב' כ"ב) וידבר דוד לה' את דברי השירה הזאת ביום הציל ה' אתו מכף כל אויביו ומכף שאול. אמר לו הקדוש ברוך הוא לדוד: דוד, שירה אתה אומר על מפלתו של שאול? אלמלי אתה שאול והוא דוד - איבדתי כמה דוד מפניו. היינו דכתיב (תהלים ז') שגיון לדוד אשר שר לה' על דברי כוש בן ימיני. וכי כוש שמו? והלא שאול שמו אלא: מה כושי משונה בעורו - אף שאול משונה במעשיו. כיוצא בדבר אתה אומר: (במדבר י"ב) על אדות האשה הכשית אשר לקח, וכי כושית שמה? והלא ציפורה שמה אלא: מה כושית משונה בעורה - אף ציפורה משונה במעשיה. כיוצא בדבר אתה אומר (ירמיהו ל"ח) וישמע עבד מלך הכושי, וכי כושי שמו? והלא צדקיה שמו אלא: מה כושי משונה בעורו - אף צדקיה משונה במעשיו. כיוצא בדבר אתה אומר: (עמוס ט') הלוא כבני כשיים אתם לי (בית) (מסורת הש"ס: [בני]) ישראל, וכי כושיים שמן? והלא ישראל שמן אלא: מה כושי משונה בעורו - אף ישראל משונן במעשיהן מכל האומות. אמר רבי שמואל בר נחמני אמר רבי יונתן: מאי דכתיב (שמואל ב' כ"ג) נאם דוד בן ישי ונאם הגבר הקם על - נאם דוד בן ישי, שהקים עולה של תשובה. (שמואל ב' כ"ג) אמר אלהי ישראל לי דבר צור ישראל מושל באדם צדיק מושל יראת אלהים, מאי קאמר? אמר רבי אבהו, הכי קאמר: אמר אלהי ישראל: לי דבר צור ישראל, אני מושל באדם, מי מושל בי - צדיק. שאני גוזר גזרה ומבטלה. (שמואל ב' כ"ג) אלה שמות הגברים אשר לדוד ישב בשבת וגו', מאי קאמר? - אמר רבי אבהו, הכי קאמר, ואלה שמות גבורותיו של דוד: יושב בשבת - בשעה שהיה יושב בישיבה לא היה יושב על גבי כרים וכסתות, אלא על גבי קרקע. דכל כמה דהוה רביה עירא היאירי קיים - הוה מתני להו לרבנן על גבי כרים וכסתות, כי נח נפשיה - הוה מתני דוד לרבנן, והוה יתיב על גבי קרקע. אמרו ליה: ליתיב מר אכרים וכסתות - לא קביל עליה. תחכמני - אמר רב: אמר לו הקדוש ברוך הוא, הואיל והשפלת עצמך - תהא כמוני, שאני גוזר גזרה - ואתה מבטלה. ראש השלישים - תהא ראש לשלשת אבות. הוא עדינו העצני - כשהיה יושב ועוסק בתורה - היה מעדן עצמו כתולעת, ובשעה שיוצא למלחמה - היה מקשה עצמו כעץ. על שמנה מאות חלל בפעם אחת - שהיה זורק חץ - ומפיל שמונה מאות חלל בפעם אחת, והיה מתאנח על מאתים. דכתיב (דברים ל"ב) איכה ירדף אחד אלף יצתה בת קול ואמרה: (מלכים א' ט"ו) רק בדבר אוריה החתי. אמר רבי תנחום בריה דרבי חייא איש כפר עכו אמר רבי יעקב בר אחא אמר רבי שמלאי, ואמרי לה אמר רבי תנחום אמר רב הונא, ואמרי לה אמר רב הונא לחודיה:

דף יזא

תלמיד שנידה לכבודו - נדויו נידוי. דתניא: מנודה לרב - מנודה לתלמיד, מנודה לתלמיד - אינו מנודה לרב. לרב הוא דאינו מנודה, הא לכולי עלמא - מנודה. למאי? אי במילי דשמיא. - (משלי כ"א) אין חכמה ואין תבונה ואין עצה לנגד ה' אלא לאו - לכבוד עצמו. אמר רב יוסף: צורבא מרבנן עביד דינא לנפשיה במילתא דפסיקא ליה. ההוא צורבא מרבנן דהוה סנו שומעניה. אמר רב יהודה: היכי ליעביד? לשמתיה - צריכי ליה

רבנן, לא לשמתיה - קא מיתחיל שמא דשמיא. אמר ליה לרבה בר בר חנה: מידי שמייע לך בהא: אמר ליה: הכי אמר רבי יוחנן, מאי דכתיב (מלאכי ב') כי שפתי כהן ישמרו דעת ותורה יבקשו מפיהו כי מלאך ה' צבאות הוא אם דומה הרב למלאך ה' - יבקשו תורה מפיו. ואם לאו - אל יבקשו תורה מפיו. שמתיה רב יהודה. לסוף איחלש רב יהודה, אתו רבנן לשיולי ביה, ואתא איהו נמי בהדייהו. כד חזייה רב יהודה חיך אמר ליה: לא מסתייך דשמתיה לההוא גברא אלא אחוכי נמי חיך ביי? אמר ליה: לאו בדידך מחייכנא אלא דכי אזלינא לההוא עלמא בדיחא דעתאי דאפילו לגברא כוותך לא חניפי ליה. נח נפשיה דרב יהודה, אתא לבי מדרשא אמר להו: שרו לי אמרו ליה רבנן: גברא דחשיב כרב יהודה ליכא הכא דלישרי לך, אלא זיל לגביה דרבי יהודה נשיאה דלישרי לך, אזל לקמיה, אמר ליה לרבי אמי: פוק עיין בדיניה, אי מיבעי למישרא ליה - שרי ליה. עיין רבי אמי בדיניה, סבר למישרא ליה. עמד רבי שמואל בר נחמני על רגליו ואמר: ומה שפחה של בית רבי לא נהגו חכמים קלות ראש בנידויה שלש שנים - יהודה חבירינו על אחת כמה וכמה אמר רבי זירא: מאי דקמן דאתא האידנא האי סבא בבי מדרשא, דהא כמה שני לא אתא. שמע מינה לא מיבעי למישרא ליה. לא שרא ליה. נפק כי קא בכי ואזיל, אתא זיבורא וטרקיה אאמתיה, ושכיב. עיילוהו למערתא דחסידי - ולא קיבלוהו, עיילוהו למערתא דדייני - וקיבלוהו. מאי טעמא? - דעבד כרבי אילעאי. דתניא, רבי אילעאי אומר: אם רואה אדם שיצרו מתגבר עליו - ילך למקום שאין מכירין אותו, וילבש שחורים ויתעטף שחורים, ויעשה מה שלבו חפץ, ואל יחלל שם שמים בפרהסיא. שפחה של בית רבי מאי היא? דאמתא דבי רבי חזיתיה לההוא גברא דהוה מחי לבנו גדול, אמרה: ליהויה ההוא גברא בשמתא, דקעבר משום (ויקרא י"ט) ולפני עור לא תתן מכשל. דתניא: ולפני עור לא תתן מכשל - במכה לבנו גדול הכתוב מדבר. ריש לקיש הוה מנטר פרדיסא, אתא ההוא גברא וקאכיל תאיני. רמא ביה קלא, ולא אשגח ביה. אמר: להויה ההוא גברא בשמתא. - אמר ליה: אדרבה, להויה ההוא גברא בשמתא אם ממון נתחייבתי לך - נידוי מי נתחייבתי לך? אתא לבי מדרשא. - אמרו ליה: שלו - נידוי, שלך - אינו נידוי. - ומאי תקנתיה? - זיל לגביה דלישרי לך. - לא ידענא ליה. - אמרו ליה: זיל לגבי נשיאה דלישרי לך, דתניא: נידוהו ואינו יודע מי נידוהו - ילך אצל נשיא, ויתיר לו נדויו. אמר רב הונא: באושא התקינו: אב בית דין שסרח - אין מנדין אותו, אלא אומר לו: (מלכים ב' י"ד) הכבד ושב בביתך. חזר וסרח - מנדין אותו, מפני חילול השם. ופליגא דריש לקיש. דאמר ריש לקיש: תלמיד חכם שסרח - אין מנדין אותו בפרהסיא, שנאמר (הושע ד') וכשלת היום וכשל גם נביא עמך לילה - כסהו כלילה. מר זוטרא חסידא, כי מיחייב צורבא מרבנן שמתא - ברישא משמית נפשיה, והדר משמית לדידיה. כי הוה עייל באושפיזיה - שרי ליה לנפשיה והדר שרי ליה לדידיה. אמר רב גידל אמר רב: תלמיד חכם מנדה לעצמו, ומיפר לעצמו. אמר רב פפא: תיתי לי דלא שמיתי צורבא מרבנן מעולם. אלא, כי קא מיחייב צורבא מרבנן שמתא היכי עביד? - כי הא, דבמערבא מימנו אנגיידא דצורבא מרבנן ולא מימנו אשמתא. מאי

שמתא? אמר רב: שם מיתה, ושמואל אמר: שממה יהיה, ומהניא ביה כי טיחיא בתנורא. ופליגא דריש לקיש. דאמר ריש לקיש: כשם שנכנסת במאתים וארבעים ושמונה איברים כך כשהיא יוצאה - יוצאה ממאתים וארבעים ושמונה איברים. כשהיא נכנסת - דכתיב (יהושע ו') והיתה העיר חרם, חרם בגימטריא מאתים וארבעים ושמונה הוו. כשהיא יוצאה - דכתיב (חבקוק ג') ברגז רחם תזכור רחם בגימטריא הכי הוו. אמר רב יוסף: שדי שמתא אגנובתא דכלבא - ואיהי דידה עבדה. דההוא כלבא דהוה אכיל מסאני דרבנן, ולא הוו קא ידעי מנו. ושמתו ליה. איתלי ביה נורא בגנובתיה, ואכלתיה. ההוא אלמא דהוה קא מצער ליה לההוא צורבא מרבנן, אתא לקמיה דרב יוסף. אמר ליה: זיל שמתיה. - אמר ליה: מסתפינא מיניה. - אמר ליה: שקילי פתיחא עליה. - כל שכן דמסתפינא מיניה. - אמר ליה שקליה אחתיה בכדא,

דף יז.ב

ואחתיה בי קברי, וקרי ביה אלפא שפורי בארבעין יומין. אזיל עביד הכי. פקע כדא, ומית אלמא. מאי שפורי? - שנפרעין ממנו. מאי תברא? אמר רב יצחק בריה דרב יהודה: תברי בתי רמי. דתניא, אמר רבן שמעון בן גמליאל: כל מקום שנתנו חכמים עיניהם - או מיתה או עוני. והנזיר והמצורע מטומאתו לטהרתו. בעא מיניה רבי ירמיה מרבי זירא: בשלא היה להם פנאי, או דלמא אף בשהיה להם פנאי? - אמר ליה: תנינא, כל אלו שאמרו מותרין לגלח במועד - בשלא היה להם פנאי, אבל היה להם פנאי - אסורים. נזיר ומצורע, אף על פי שהיה להם פנאי - מותרים, שלא ישהו קרבנותיהן. תנא: הכהן והאבל מותרין בגילוח. האי אבל היכי דמי? אילימא שחל שמיני שלו בערב הרגל - איבעי ליה לגלוחי בערב הרגל, אלא שחל שמיני שלו להיות בשבת ערב הרגל - איבעי ליה לגלוחי ערב שבת, דאמר רב חסדא אמר רבינא בר שילא: הלכה כאבא שאול, ומודים חכמים לאבא שאול שחל שמיני שלו להיות בשבת ערב הרגל, שמותר לגלח בערב שבת - לא צריכא, שחל שביעי שלו להיות בשבת ערב הרגל. תנא ברא סבר לה כאבא שאול, דאמר מקצת היום ככולו, ויום שביעי עולה לו לכאן ולכאן. וכיון דשבת הוי - אנוס הוא. תנא דידן סבר לה כרבנן, דאמרי: לא אמרינן מקצת היום ככולו, ואכתי לא שלים אבילות דשבעה. האי כהן היכי דמי? אילימא דשלים משמרתו ערב הרגל - איבעי ליה לגלוחי ערב הרגל - לא צריכא, דשלים משמרתו ברגל. תנא דידן סבר: כיון דתנן: בשלשה פרקים בשנה היו כל המשמרות שוות באימורי הרגלים ובחילוק לחם הפנים. - כמאן דלא שלים משמרתו ברגל דמי. ותנא ברא סבר: אף על גב דשייך בהנך משמרות - משמרתיה מיהא שלימא ליה. תנו רבנן: כל אלו שאמרו מותרין לגלח במועד - מותרין לגלח בימי אבלן. והתניא אסורים - אמר רב חסדא אמר רב שילא: כי תניא הכא מותרין - בשתכפוהו אבליו. - אי בשתכפוהו אבליו, מאי איריא כל אלו שאמרו? אפילו כולי עלמא נמי דתניא: תכפוהו אבליו זה אחר זה, הכביד שערו - מיקל בתער, ומכבס כסותו במים. - הא אתמר עלה, אמר רב חסדא: בתער ולא במספרים, במים ולא בנתר ולא באהל. אמר רב חסדא: זאת אומרת: אבל אסור בתכבוסת. תנו רבנן:

כשם שאמרו אסור לגלח במועד - כך אסור ליטול צפורנים במועד, דברי רבי יהודה. ורבי יוסי מתיר. וכשם שאמרו: אבל אסור לגלח בימי אבלו - כך אסור ליטול צפורנים בימי אבלו, דברי רבי יהודה. ורבי יוסי מתיר. אמר עולא: הלכה כרבי יהודה באבל, והלכה כרבי יוסי במועד, שמואל אמר:

דף יח.א

הלכה כרבי יוסי במועד ובאבל. דאמר שמואל: הלכה כדברי המיקל באבל. פנחס אחוה דמר שמואל, איתרע ביה מילתא, על שמואל למישאל טעמא מיניה. חזנהו לטופרי דהו נפישן, אמר ליה: אמאי לא שקלת להו? - אמר ליה: אי בדידיה הוה, מי מזלזלת ביה כולי האי? הודאי (קהלת י') כשגגה שיצא מלפני השליט, ואיתרע ביה מילתא בשמואל. על פנחס אחוה למישאל טעמא מיניה, שקלינהו לטופריה חבטינהו לאפיה, אמר ליה: לית לך ברית כרותה לשפתים? דאמר רבי יוחנן: מנין שברית כרותה לשפתים - שנאמר (בראשית כ"ב) ויאמר אברהם אל נעריו שבו לכם פה עם החמור ואני והנער נלכה עד כה ונשתחוה ונשובה אליכם ואיסתייעא מלתא דהדור תרוייהו. סבור מיניה: דיד - אין, דרגל - לא. אמר רב ענן בר תחליפא: לדידי מפרשא לי מיניה דשמואל: לא שנא דיד, ולא שנא דרגל. אמר רב חייא בר אשי אמר רב: ובגנוסטרס אסור. אמר רב שמן בר אבא: הוה קאימנא קמיה דרבי יוחנן בי מדרשא בחולו של מועד, ושקלינהו לטופריה בשיניה וזרקניהו. שמע מינה תלת שמע מינה: מותר ליטול צפורנים בחולו של מועד, ושמע מינה: אין בהן משום מיאוס, ושמע מינה: מותר לזרקן. - איני? והתניא: שלשה דברים נאמרו בצפורנים: הקוברן - צדיק, שורפן - חסיד, זורקן - רשע. טעמא מאי, שמא תעבור עליהן אשה עוברה ותפיל - אשה בי מדרשא לא שכיחא. וכי תימא: זימנן דמיכנשי להו ושדי להו אבראי, כיון דאשתני - אישתני. אמר רב יהודה אמר רב: זוג בא מחמתן לפני רבי, ומר זוטרא מתני: זוג בא מחמתן לפני רבי, ובקשו ממנו צפורנים - והתיר להם, ואם בקשו ממנו שפה - התיר להם. ושמואל אמר: אף בקשו ממנו שפה והתיר להם. אמר אביטול ספרא משמיה דרב (פפא): שפה מזוית לזוית. אמר רבי אמי: ובשפה המעכבת. אמר רב נחמן בר יצחק: לדידי כשפה המעכבת דמי לי. ואמר אביטול ספרא משמיה דרב (פפא): פרעה שהיה בימי משה הוא אמה וזקנו אמה, ופרמשתקו אמה וזרת, לקיים מה שנאמר (דניאל ד') ושפל אנשים יקים עליה. ואמר אביטול ספרא משמיה דרב (פפא): פרעה שהיה בימי משה אמגושי היה, שנאמר (שמות ז') הנה יצא המימה וגו'. ואלו מכבסין במועד הבא ממדינת הים אמר רב אסי אמר רבי יוחנן: מי שאין לו אלא חלוק אחד - מותר לכבסו בחולו של מועד. מתיב רבי ירמיה: אלו מכבסין במועד, הבא ממדינת הים כו'. הני - אין, מי שאין לו אלא חלוק אחד - לא - אמר ליה רבי יעקב לרבי ירמיה: אסברה לך, מתניתין - אף על גב דאית ליה תרי ומטנפי. שלח רב יצחק בר יעקב בר גיורי משמיה דרבי יוחנן: כלי פשתן מותר לכבסן בחולו של מועד. מתיב רבא: מטפחות הידים, מטפחות

דף יח.ב

הספרים. הני - אין, כלי פשתן - לא - אמר ליה אביי: מתניתין אפילו דשאר מיני. אמר בר הידיא: לדידי חזי לי ימה של טבריה, דמפקי לה משיכלי דמני כיתנא בחולא דמועדא. מתקיף לה אביי: מאן לימא לן דברצון חכמים עבדי? דלמא שלא ברצון חכמים עבדי. משנה. ואלו כותבין במועד: קדושי נשים, וגיטין, ושוברין, דייתיקי, מתנה, ופרוזבולין, איגרות שום, ואיגרות מזון, שטרי חליצה, ומיאונים, ושטרי בירורין, גזרות בית דין, ואיגרות של רשות. גמרא. אמר שמואל: מותר לארס אשה בחולו של מועד, שמא יקדמנו אחר. לימא מסייע ליה: ואלו כותבין במועד: קדושי נשים. מאי לאו שטרי קדושין ממש? - לא, שטרי פסיקתא, וכדרב גידל אמר רב. דאמר רב גידל אמר רב: כמה אתה נותן לבנדך - כך וכך, כמה אתה נותן לבתך - כך וכך. עמדו וקדשו - קנו. הן הן הדברים הנקנין באמירה. לימא מסייע ליה: אין נושאין נשים במועד, לא בתולות ולא אלמנות, ולא מיבמין, מפני ששמחה היא לו. הא לארס - שרי - לא מיבעיא קאמר לא מיבעיא לארס - דלא קעביד מצוה, אלא אפילו לישא נמי, דקא עביד מצוה - אסור. תא שמע, דתנא דבי שמואל: מארסין אבל לא כונסין, ואין עושין סעודת אירוסין, ולא מיבמין, מפני ששמחה היא לו. שמע מינה. ומי אמר שמואל שמא יקדמנו אחר? והאמר רב יהודה אמר שמואל: בכל יום ויום בת קול יוצאת ואומרת: בת פלוני לפלוני, שדה פלוני לפלוני - אלא: שמא יקדמנו אחר ברחמים. כי הא דרבא שמעיה לההוא גברא דבעי רחמי ואמר: תזדמן לי פלניתא. - אמר ליה: לא תיבעי רחמי הכי. אי חזיא לך - לא אזלא מינדך, ואי לא - כפרת בה! בתר הכי שמעיה דקאמר: או איהו לימות מקמה או איהי תמות מקמיה. אמר ליה: לאו אמינא לך לא תיבעי עלה דמילתא? הכי אמר רב משום רבי ראובן בן אצטרובילי: מן התורה ומן הנביאים ומן הכתובים מה' אשה לאיש. מן התורה - דכתיב (בראשית כ"ד) ויען לבן ובתואל ויאמרו מה' יצא הדבר, מן הנביאים - דכתיב (שופטים י"ד) ואביו ואמו לא ידעו כי מה' היא. מן הכתובים - דכתיב (משלי י"ט) בית והון נחלת אבות ומה' אשה משכלת. ואמר רב משום רבי ראובן בן אצטרובילי, - ואמרי לה במתניתא תנא, אמר רבי ראובן בן אצטרובילי: אין אדם נחשד בדבר אלא אם כן עשאו, ואם לא עשה כולו - עשה מקצתו, ואם לא עשה מקצתו - הרהר בלבו לעשותו, ואם לא הרהר בלבו לעשותו - ראה אחרים שעשו, ושמח. מתיב רבי יעקב: (מלכים ב' י"ז) ויחפאו בני ישראל דברים אשר לא כן על ה' אלהיהם - התם להכעיס הוא דעבוד. תא שמע: (תהלים ק"ו) ויקנאו למשה במחנה לאהרן קדוש ה', רב שמואל בר יצחק אמר: מלמד שכל אחד קינא לאשתו ממשה - התם משום שנאה הוא דעבוד. תא שמע, אמר רבי יוסי: יהא חלקי עם מי שחושדין אותנו בדבר ואין בו. ואמר רב פפא: לדידי חשדון ולא הוה בי - לא קשיא הא - בקלא דפסיק, הא - בקלא דלא פסיק. וקלא דלא פסיק עד כמה? אמר אביי: אמרה לי אם: דומי דמתא יומא ופלגא. והני מילי - דלא פסק ביני ביני, אבל פסק ביני ביני - לית לן בה. וכי פסק ביני ביני - לא אמרן אלא דלא פסק מחמת יראה, אבל פסק מחמת יראה - לא. ולא אמרן אלא דלא הדר נבט, אבל הדר נבט - לא. ולא אמרן אלא דלית ליה אויבים, אבל אית ליה אויבים

- אויבים הוא דאפקוה לקלא. משנה. אין כותבין שטרי חוב במועד. ואם אינו מאמינו, או שאין לו מה יאכל - הרי זה יכתוב. אין כותבין ספרים תפילין ומזוזות במועד, ואין מגיהין אות אחת אפילו בספר עזרא. רבי יהודה אומר: כותב אדם תפילין ומזוזות לעצמו,

דף יט.א

וטווה על יריכו תכלת לציציתו. גמרא. תנו רבנן: כותב אדם תפילין ומזוזות לעצמו, וטווה על יריכו תכלת לציציתו, ולאחרים בטובה, דברי רבי מאיר. רבי יהודה אומר: מערים ומוכר את שלו, וחוזר וכותב לעצמו. רבי יוסי אומר: כותב ומוכר כדרכו כדי פרנסתו. אורי ליה רב לרב חננאל, ואמרי לה רבה בר בר חנה לרב חננאל: הלכה, כותב ומוכר כדרכו כדי פרנסתו. וטווה על יריכו תכלת, תנו רבנן: טווה אדם על יריכו תכלת לציציתו, אבל לא באבן, דברי רבי אליעזר. וחכמים אומרים: אף באבן. רבי יהודה אומר משמו: באבן, אבל לא בפלך. וחכמים אומרים: בין באבן בין בפלך. אמר רב יהודה אמר שמואל, וכן אמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן: הלכה, בין באבן בין בפלך. והלכה: כותב כדרכו ומוכר כדי פרנסתו. משנה. הקובר את מתו שלשה ימים קודם לרגל - בטלה הימנו גזרת שבעה, שמונה - בטלו הימנו גזרת שלשים. מפני שאמרו: שבת עולה ואינה מפסקת. רגלים - מפסיקין ואינן עולין. רבי אליעזר אומר: משחרב בית המקדש עצרת כשבת. רבן גמליאל אומר: ראש השנה ויום הכפורים כרגלים. וחכמים אומרים: לא כדברי זה ולא כדברי זה, אלא: עצרת - כרגלים, ראש השנה ויום הכפורים - כשבת. גמרא. אמר רב: גזרת - בטלו, ימים - לא בטלו. וכן אמר רב הונא: גזרת - בטלו, ימים - לא בטלו. ורב ששת אומר: אפילו ימים נמי בטלו. מאי טעמא ימים לא בטלו? שאם לא גילח ערב הרגל - אסור לגלח אחר הרגל.

דף יט.ב

והתניא: הקובר את מתו שלשה ימים קודם לרגל - בטלה הימנו גזרת שבעה, שמונה ימים קודם לרגל - בטלה הימנו גזרת שלשים. ומגלח ערב הרגל, אם לא גילח ערב הרגל - אסור לגלח אחר הרגל. אבא שאול אומר: מותר לגלח אחר הרגל. שכשם שמצות שלשה מבטלת גזרת שבעה - כך מצות שבעה מבטלת גזרת שלשים. שבעה? והאנן שמונה תנן - קסבר אבא שאול: מקצת היום ככולו, ויום שביעי עולה לו לכאן ולכאן. אמר רב חסדא אמר רבינא בר שילא: הלכה כאבא שאול. ומודים חכמים לאבא שאול כשחל שמיני שלו להיות בשבת ערב הרגל, שמותר לגלח בערב שבת. כמאן אזלא הא דאמר רב עמרם אמר רב: אבל, כיון שעמדו מנחמין מאצלו - מותר ברחיצה. כמאן - כאבא שאול. אמר אביי: הלכה כאבא שאול ביום שבעה, ומודים חכמים לאבא שאול ביום שלשים, דאמרינן: מקצת היום ככולו. רבא אמר: הלכה כאבא שאול ביום שלשים, ואין הלכה כאבא שאול ביום שבעה. ונהרדעי אמרי: הלכה כאבא שאול בזו ובזו. דאמר שמואל: הלכה כדברי המיקל באבל. שלשים יום מנלן? - יליף פרע פרע מנזיר: כתיב הכא (ויקרא י') ראשיכם אל תפרעו וכתוב התם (במדבר ו') גדל פרע שער ראשו, מה

להלן שלשים - אף כאן שלשים. והתם מנלן? - אמר רב מתנה: סתם נזירות שלשים יום. מאי טעמא - אמר קרא (במדבר ו') קדש יהיה. יהיה בגימטריא תלתין הוו. אמר רב הונא בריה דרב יהושע: הכל מודין כשחל שלישי שלו להיות ערב הרגל שאסור ברחיצה עד הערב. אמר רב נחמיה בריה דרב יהושע: אשכחתינהו לרב פפי ולרב פפא דיתבי וקאמרי: הלכה כרב הונא בריה דרב יהושע. איכא דאמרי, אמר רב נחמיה בריה דרב יוסף: אשכחתינהו לרב פפי ולרב פפא ולרב הונא בריה דרב יהושע דיתבי וקאמרי: הכל מודים שאם חל שלישי שלו להיות ערב הרגל - שאסור ברחיצה עד הערב. בעא מיניה אביי (מרבא) (מסורת הש"ס: [מרבה]): קברו ברגל, רגל עולה לו למנין שלשים או אין רגל עולה לו למנין שלשים? למנין שבעה לא קמיבעיא לי - דלא נהגא מצות שבעה ברגל. כי קא מיבעיא לי - למנין שלשים, דקא נהגא מצות שלשים ברגל. מאי? אמר ליה: אינו עולה. איתיביה: הקובר את מתו שני ימים קודם הרגל - מונה חמשה ימים אחר הרגל, ומלאכתו נעשית על ידי אחרים, ועבדיו ושפחותיו עושים בצנעא בתוך ביתו, ואין רבים מתעסקין עמו,

דף כ"א

שכבר נתעסקו בו ברגל. כללו של דבר: כל שהוא משום אבל - רגל מפסיקו, וכל שהוא משום עסקי רבים - אין רגל מפסיקו. קברו שלשה ימים בסוף הרגל - מונה שבעה אחר הרגל. ארבעה ימים הראשונים - רבים מתעסקין בו, שלשה ימים האחרונים - אין רבים מתעסקין בו, שכבר נתעסקו ברגל, ורגל עולה לו. מאי לאו אסיפא? - לא, ארישא. איתיביה: רגל עולה לו למנין שלשים, כיצד? קברו בתחילת הרגל - מונה שבעה אחר הרגל, ומלאכתו נעשית על ידי אחרים, ועבדיו ושפחותיו עושין בצנעא בתוך ביתו, ואין רבים מתעסקין בו, שכבר נתעסקו בו ברגל, ורגל עולה לו תיובתא. כי אתא רבין אמר רבי יוחנן: אפילו קברו ברגל. וכן אורי ליה רבי אלעזר לרבי פדת בריה: אפילו קברו ברגל. תנו רבנן, קיים כפיית המטה שלשה ימים קודם הרגל - אינו צריך לכפותה אחר הרגל, דברי רבי אלעזר. וחכמים אומרים: אפילו יום אחד, ואפילו שעה אחת. אמר רבי אלעזר ברבי שמעון: הן הן דברי בית שמאי, הן הן דברי בית הלל. שבת שמאי אומרים: שלשה ימים, ובית הלל אומרים: אפילו יום אחד. אמר רב הונא אמר רבי חייה בר אבא אמר רבי יוחנן, ואמרי לה אמר (ליה) (מסורת הש"ס: [להו]) רבי יוחנן לרבי חייה בר אבא ולרב הונא: אפילו יום אחד, אפילו שעה אחת. רבא אמר: הלכה כתנא דידן, דאמר שלשה. רבינא איקלע לסורא דפרת, אמר ליה רב חביבא לרבינא: הלכתא מאי? - אמר ליה: אפילו יום אחד, ואפילו שעה אחת. יתיב רבי חייה בר אבא ורבי אמי ורבי יצחק נפחא אקילעא דרבי יצחק בן אלעזר, נפק מילתא מבינייהו: מנין לאבילות שבעה? - דכתיב (עמוס ח') והפכתי חגיכם לאבל מה חג שבעה - אף אבילות שבעה. - ואימא עצרת, דחד יומא - ההוא מיבעי ליה לכדריש לקיש, דאמר ריש לקיש משום רבי יהודה נשיאה: מנין לשמועה רחוקה שאינה נוהגת אלא יום אחד - דכתיב והפכתי חגיכם לאבל, ואשכחן עצרת דאיקרי חד יומא חג. תנו רבנן: שמועה קרובה נוהגת שבעה

ושלשים, שמועה רחוקה אינה נוהגת אלא יום אחד. איזו היא קרובה ואיזו היא רחוקה?
קרובה - בתוך שלשים, רחוקה - לאחר שלשים, דברי רבי עקיבא. וחכמים אומרים:
אחת שמועה קרובה ואחת שמועה רחוקה - נוהגת שבעה ושלשים. אמר רבה בר בר
חנה אמר רבי יוחנן: כל מקום שאתה מוצא יחיד מקיל ורבים מחמירין - הלכה כרבים,
חוץ מזו, שאף על פי שרבי עקיבא מקיל וחכמים מחמירין - הלכה כרבי עקיבא. דאמר
שמואל: הלכה כדברי המקיל באבל. רב חנינא אתיא ליה שמועה דאבוה מבי חוזאי,
אתא לקמיה דרב חסדא. אמר ליה: שמועה רחוקה אינה נוהגת אלא יום אחד. רב נתן
בר אמי אתא ליה שמועה דאימיה מבי חוזאי, אתא לקמיה דרבא. אמר ליה: הרי אמרו:
שמועה רחוקה אינה נוהגת אלא יום אחד בלבד. איתיביה: במה דברים אמורים -
בחמשה מתי מצוה, אבל על אביו ועל אמו - שבעה ושלשים אמר ליה: יחידאה היא,
ולא סבירא לן כוותיה. דתניא: מעשה ומת אביו של רבי צדוק בגינזק, והודיעוהו לאחר
שלוש שנים, ובא ושאל את אלישע בן אבויה וזקנים שעמו, ואמרו: נהוג שבעה ושלשים.
וכשמת בנו של רבי אחייה בגולה ישב עליו שבעה ושלשים. איני? והא רב, בר אחוה
דרבי חייא, דהוא בר אחתיה דרבי חייא. כי סליק להתם, אמר ליה: אבא קייס?

דף כב

אמר ליה: אימא קיימת? אמר ליה: אימא קיימת? - אמר ליה: אבא קייס? אמר ליה
לשמעיה: חלוץ לי מנעלי, והולך אחרי כלי לבית המרחץ. שמע מינה תלת: שמע מינה:
אבל אסור בנעילת הסנדל, ושמע מינה: שמועה רחוקה אינה נוהגת אלא יום אחד,
ושמע מינה: מקצת היום ככולו? רבי חייא - לחוד, רבי אחייה - לחוד. אמר רבי יוסי בר
אבין: שמע שמועה קרובה ברגל, ולמוצאי הרגל נעשית רחוקה - עולה לו, ואינו נוהג
אלא יום אחד. תני רבי אדא דמן קסרי קמיה דרבי יוחנן: שמע שמועה קרובה בשבת,
ולמוצאי שבת נעשית רחוקה - אינו נוהג אלא יום אחד. קורע או אינו קורע? רבי מני
אמר: אינו קורע. רבי חנינא אמר: קורע. אמר ליה רבי מני לרבי חנינא: בשלמא לדידי,
דאמינא אינו קורע, היינו דלא איכא אבילות שבעה. אלא לדידך דאמרת קורע, קריעה
בלא שבעה מי איכא? - ולא? והתניא איסי אבוה דרבי זירא, ואמרי לה אחוה דרבי זירא
קמיה דרבי זירא: מי שאין לו חלוק לקרוע, ונזדמן לו בתוך שבעה - קורע, לאחר שבעה
- אינו קורע. - עני רבי זירא בתריה: במה דברים אמורים - בחמשה מתי מצוה, אבל על
אביו ועל אמו - קורע והולך - כי תניא ההיא - לכבוד אביו ואמו. תנו רבנן: כל האמור
בפרשת כהנים, שכהן מיטמא להן - אבל מתאבל עליהן, ואלו הן: אשתו, אביו, ואמו,
אחיו, ואחותו, בנו, ובתו. הוסיפו עליהן אחיו ואחותו הבתולה מאמו, ואחותו נשואה בין
מאביו בין מאמו. וכשם שמתאבל עליהם - כך מתאבל על שניים שלהם, דברי רבי
עקיבא. רבי שמעון בן אלעזר אומר: אינו מתאבל אלא על בן בנו ועל אבי אביו. וחכמים
אומרים: כל שמתאבל עליו - מתאבל עמו. חכמים היינו תנא קמא - איכא בינייהו עמו
בבית. כי הא דאמר ליה רב לחייא בריה, וכן אמר ליה רב הונא לרבה בריה: באפה -
נהוג אבילותא, בלא אפה - לא תינהוג אבילותא. מר עוקבא שכיב ליה בר חמוה, סבר

למיתב עליה שבעה ושלשים. על רב הונא לגביה, אשכחיה. אמר ליה: צודנייתא בעית למיכל? לא אמרו לכבוד אשתו אלא חמיו וחמותו. דתניא: מי שמת חמיו או חמותו - אינו רשאי לכוף את אשתו להיות כוחלת ולהיות פוקסת. אלא כופה מטתו, ונוהג עמה אבילות. וכן היא שמת חמיה או חמותה - אינה רשאה להיות כוחלת ולהיות פוקסת, אלא כופה מטתה ונוהגת עמו אבילות. ותניא אידך: אף על פי שאמרו אינו רשאי לכוף את אשתו להיות כוחלת ולהיות פוקסת, באמת אמרו: מוזגת לו את הכוס, ומצעת לו מטה, ומרחצת לו פניו ידיו ורגליו. קשיין אהדדי אלא לאו שמע מינה: כאן - בחמיו וחמותו, כאן - בשאר קרובים, שמע מינה. תניא נמי הכי: לא אמרו לכבוד אשתו - אלא חמיו וחמותו בלבד. אממר שכיב ליה בר בריה, קרע עילויה. אתא בריה - קרע באפיה, אידכר דמיושב קרע - קם קרע מעומד. אמר ליה רב אשי לאמימר: קריעה דמעומד מנלך? - דכתיב (איוב א') ויקם איוב ויקרע את מעלו.

דף כא.א

אלא מעתה - (דברים כ"ה) ועמד ואמר לא חפצתי לקחתה הכי נמי? והא תניא: בין יושב בין עומד בין מוטה אמר ליה: התם לא כתיב ויעמוד ויאמר הכא כתיב ויקם ויקרע. אמר רמי בר חמא: מנין לקריעה שהיא מעומד - שנאמר (איוב א') ויקם איוב ויקרע. - דלמא מילתא יתירתא הוא דעבד? דאי לא תימא הכי - (איוב א') ויגז את ראשו הכי נמי? אלא מהכא: (שמואל ב' י"ג) ויקם המלך ויקרע את בגדיו. - ודלמא מילתא יתירתא עביד? דאי לא תימא הכי - (שמואל ב' י"ג) וישכב ארצה הכי נמי? והתניא: ישב על גבי מטה, על גבי כסא, על גבי אודייני (גדולה, על גבי קרקע - מכולן לא יצא ידי חובתו), (מסורת הש"ס: [גדולה - מכולן אמרו אפילו - על גבי קרקע לא יצא ידי חובתו]) ואמר רבי יוחנן: שלא קיים כפיית המטה. - אמר ליה: כעין ארצה. תנו רבנן, (ואלו) (מסורת הש"ס: [אלו]) דברים שאבל אסור בהן: אסור במלאכה, וברחיצה, ובסיכה, ובתשמיש המטה, ובנעילת הסנדל, ואסור לקרות בתורה ובנביאים ובכתובים, ולשנות במשנה, במדרש ובהלכות ובתלמוד ובאגדות. ואם היו רבים צריכין לו - אינו נמנע. ומעשה ומת בנו של רבי יוסי בציפורי, ונכנס לבית המדרש ודרש כל היום כולו. רבה בר בר חנה איתרעא ביה מילתא, סבר דלא למיפק לפירקא. אמר ליה רבי חנינא: אם היו רבים צריכין לו - אינו נמנע. סבר לאוקמי אמורא עליה - אמר ליה רב: תניא, ובלבד שלא יעמיד תורגמן. ואלא היכי עביד? כי הא דתניא: מעשה ומת בנו של רבי יהודה בר אילעאי, ונכנס לבית המדרש. ונכנס רבי חנניה בן עקביא וישב בצדו, ולחש הוא לרבי חנניה בן עקביא, ורבי חנניה בן עקביא לתורגמן, ותורגמן השמיע לרבים. תנו רבנן: אבל, שלשה ימים הראשונים אסור להניח תפילין. משלישי ואילך, ושלישי בכלל - מותר להניח תפילין. ואם באו פנים חדשות - אינו חולץ, דברי רבי אליעזר. רבי יהושע אומר: אבל, שני ימים הראשונים - אסור להניח תפילין, משני ושני בכלל - מותר להניח תפילין, ואם באו פנים חדשות - חולץ. אמר רב מתנה: מאי טעמא דרבי אליעזר דכתיב (דברים ל"ד) ויתמו ימי בכי אבל משה. אמר רב עינא: מאי טעמא דרבי יהושע - דכתיב

(עמוס ח') ואחריתה כיום מר. ורבי יהושע נמי, הא כתיב ויתמו ימי וגו' - אמר לך: שאני משה, דתקיף אבליה. - ורבי אליעזר נמי, הא כתיב ואחריתה כיום מר - עיקר מרירא חד יומא הוא. אמר עולא: הלכה כרבי אליעזר בחליצה, והלכה כרבי יהושע בהנחה. איבעיא להו: בשני לעולא, חולץ או אינו חולץ? תא שמע, אמר עולא: חולץ ומניח אפילו מאה פעמים. תניא נמי הכי, יהודה בן תימא אומר: חולץ ומניח אפילו מאה פעמים. רבא אמר: כיון שהניח - שוב אינו חולץ. והא רבא הוא דאמר: הלכה כתנא דידן, דאמר: שלשה

דף כא.ב

- מצוה שאני. תנו רבנן: אבל, שלשה ימים הראשונים - אסור במלאכה, ואפילו עני המתפרנס מן הצדקה. מכאן ואילך - עושה בצינעא בתוך ביתו, והאשה טווה בפלך בתוך ביתה. תנו רבנן: אבל, שלשה ימים הראשונים - אינו הולך לבית האבל, מכאן ואילך - הולך, ואינו יושב במקום המנחמין אלא במקום המתנחמין. תנו רבנן: אבל, שלשה ימים הראשונים - אסור בשאילת שלום, משלשה ועד שבעה - משיב ואינו שואל, מכאן ואילך - שואל ומשיב כדרכו. שלשה ימים הראשונים אסור בשאילת שלום? והתניא: מעשה ומתו בניו של רבי עקיבא, נכנסו כל ישראל והספידו הספד גדול. בשעת פטירתו עמד רבי עקיבא על ספסל גדול ואמר: אחינו בית ישראל שמעו אפילו שני בנים חתנים - מנוחם הוא בשביל כבוד שעשיתם. ואם בשביל עקיבא באתם - הרי כמה עקיבא בשוק. אלא כך אמרתם (תהלים ל"ז) תורת אלהיו בלבו וכל שכן ששכרם כפול, לכו לבתיכם לשלום. - כבוד רבים שאני. משלשה ועד שבעה - משיב ואינו שואל, מכאן ואילך - שואל ומשיב כדרכו. ורמינהו: המוצא את חבירו אבל, בתוך שלשים יום - מדבר עמו תנחומין ואינו שואל בשלום, לאחר שלשים יום - שואל בשלום ואינו מדבר עמו תנחומין. מתה אשתו ונשא אשה אחרת - אינו רשאי ליכנס לביתו לדבר עמו תנחומין. מצאו בשוק - אומר לו בשפה רפה ובכובד ראש - אמר רב אידי בר אבין: הוא שואל בשלום אחרים - שאחרים שרויין בשלום, אחרים אין שואלין בשלום - שהוא אינו שרוי בשלום. - והא מדקתני משיב - מכלל דשיילינן ליה - דלא ידעי. - אי הכי, התם נמי - התם מודע להו, ולא מהדר להו. הכא - לא צריך לאודועינהו. ורמינהו: המוצא את חבירו אבל, בתוך שנים עשר חדש - מדבר עמו תנחומין ואינו שואל בשלום, לאחר שנים עשר חדש - שואל בשלום ואינו מדבר עמו תנחומין, אבל מדבר עמו מן הצד. אמר רבי מאיר: המוצא את חבירו אבל לאחר שנים עשר חדש, ומדבר עמו תנחומין, למה הוא דומה - לאדם שנשברה רגלו וחיתה. מצאו רופא ואמר לו: כלך אצלי, שאני שוברה וארפאנה, כדי שתדע שסממנין שלי יפין. - לא קשיא: הא - באביו ואמו, הא - בשאר קרובים. - התם נמי ידבר עמו תנחומין מן הצד - אין, הכי נמי. ומאי אינו מדבר עמו תנחומין - כדרכו, אבל מדבר עמו מן הצד. תנו רבנן: אבל, שלשה ימים הראשונים בא ממקום קרוב - מונה עמהו, בא ממקום רחוק - מונה לעצמו. מכאן ואילך, אפילו בא ממקום קרוב - מונה לעצמו. רבי שמעון אומר: אפילו בא ביום

השביעי ממקום קרוב - מונה עמהן. אמר מר: שלשה ימים הראשונים, בא ממקום קרוב - מונה עמהן. אמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן: והוא שיש גדול הבית בבית. איבעיא להו:

דף כבא

הלך גדול הבית לבית הקברות מהו? - תא שמע, דאמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן: אפילו הלך גדול הבית לבית הקברות מונה עמהן. - מונה עמהן? והתניא מונה לעצמו - לא קשיא: הא דאתא בגו תלתא, והא - דלא אתא בגו תלתא. כי הא דאמר להו רב לבני הצלפוני: דאתו בגו תלתא - לימנו בהדייכו, דלא אתו בגו תלתא - לימנו לנפשיהו. אמר להו רבא לבני מחוזא: אתון דלא אזליתו בתר ערסא, מכי מהדריתו אפכייכו מבבא דאבולא - אתחילו מנו. רבי שמעון אומר אפילו בא ביום השביעי ממקום קרוב מונה עמהן אמר רבי חייא בר גמדא אמר רבי יוסי בן שאול אמר רבי: והוא שבא ומצא מנחמין אצלו. בעי רב ענן: ננערו לעמוד ולא עמדו, מהו? - תיקו. גמירי חבריה דרבי אבא בר חייא מרבי אבא, ומנו - רבי זירא, ואמרי לה: חבריה דרבי זירא מרבי זירא, ומנו - רבי אבא בריה דרבי חייא בר אבא, אמר רבי יוחנן: הלכה כרבן שמעון בן גמליאל בטריפות, והלכה כרבי שמעון באבל. כרבי שמעון באבל - הא דאמרן. כרבן שמעון בן גמליאל בטריפות - דתנן: בני מעים שניקבו וליחה סותמתן - כשרה, דברי רבן שמעון בן גמליאל. מאי ליחה? אמר רב כהנא: שירקא דמעיא דנפיק אגב דוחקא. אמר מאן דהוא: איזכי ואסיק ואגמרא לשמעתא מפומיה דמריה. כי סליק אשכחיה לרבי אבא בריה דרבי חייא בר אבא, אמר ליה: אמר מר הלכה כרבן שמעון בן גמליאל בטריפות? אמר ליה: אנא אין הלכה אמרי. כרבי שמעון באבל מאי? - אמר ליה: פלוגתא ניהו. דאיתמר, רב חסדא אמר: הלכה, וכן אמר רבי יוחנן: הלכה, רב נחמן אמר: אין הלכה, ואין הלכה כרבן שמעון בן גמליאל בטריפות. והלכה כרבי שמעון באבל. דאמר שמואל: הלכה כדברי המיקל באבל. על כל המתים כולן, מדחה מטתו - הרי זה משובח, על אביו ועל אמו - הרי זה מגונה. היה ערב שבת, או ערב יום טוב - הרי זה משובח, שאינו עושה אלא לכבוד אביו ואמו. על כל המתים כולן, רצה ממעט בעסקו, רצה אינו

דף כבב

ממעט, על אביו ועל אמו - ממעט. על כל המתים כולן, רצה - חולץ, רצה - אינו חולץ. על אביו ועל אמו - חולץ. ומעשה בגדול הדור אחד שמת אביו וביקש לחלוץ, וביקש גדול הדור אחר שעמו לחלוץ - ונמנע ולא חלץ. אמר אביי: גדול הדור - רבי, גדול הדור שעמו - רבי יעקב בר אחא. ואיכא דאמרי: גדול הדור - רבי יעקב בר אחא, גדול הדור שעמו - רבי, בשלמא למאן דאמר גדול הדור שעמו רבי - היינו דנמנע ולא חלץ. אלא למאן דאמר רבי יעקב בר אחא - אמאי נמנע ולא חלץ? רבן שמעון בן גמליאל נשיא הוה, וכולי עלמא מיחייבי למיחלץ קשיא. על כל המתים כולן מסתפר לאחור שלשים יום, על אביו ועל אמו - עד שיגערו בו חבריו. על כל המתים כולן - נכנס לבית השמחה

לאחר שלשים יום, על אביו ועל אמו - לאחר שנים עשר חדש. אמר רבה בר בר חנה: ולשמחת מריעות. מיתבי: ולשמחה ולמריעות שלשים יום - קשיא. אמימר מתני הכי: אמר רבה בר בר חנה, ולשמחת מריעות - מותר ליכנס לאלתר. - והא תניא: לשמחה שלשים, ולמריעות שלשים - לא קשיא הא באריסותא, הא - בפורענותא. על כל המתים כולן - קורע טפת, על אביו ועל אמו - עד שיגלה את לבו. אמר רבי אבהו: מאי קרא - (שמואל ב' א') ויחזק דוד בבגדיו ויקרעם ואין אחיזה פחות מטפת. על כל המתים כולן, אפילו לבוש עשרה חלוקין - אינו קורע אלא עליון. על אביו ועל אמו - קורע את כולן, ואפיקרסותו אינה מעכבת, אחד האיש ואחד אשה. רבי שמעון בן אלעזר אומר: האשה קורעת את התחתון, ומחזירתו לאחוריה, וחוזרת וקורעת את העליון. על כל המתים כולן רצה - מבדיל קמי שפה שלו, רצה - אינו מבדיל. על אביו ועל אמו - מבדיל. רבי יהודה אומר: כל קריעה שאינו מבדיל קמי שפה שלו - אינו אלא קרע של תיפלות. אמר רבי אבהו: מאי טעמא דרבי יהודה - דכתיב (מלכים ב' ב') ויחזק בבגדיו ויקרעם לשנים קרעים, ממשמע שנאמר ויקרעם איני יודע שהן לשנים? אלא: שנראין קרועים כשנים. על כל המתים כולן - שולל לאחר שבעה, ומאחה לאחר שלשים. על אביו ועל אמו - שולל לאחר שלשים, ואינו מאחה לעולם. והאשה שוללתו לאלתר, מפני כבודה. כי אתא רבין אמר רבי יוחנן: על כל המתים, רצה - קורע ביד, רצה - קורע בכלי. על אביו ועל אמו - ביד. ואמר רבי חייה בר אבא אמר רבי יוחנן: על כל המתים כולן - מבפנים, על אביו ועל אמו - קורע מבחוץ. אמר רב חסדא: וכן לנשיא. מיתבי: לא הושו לאביו ולאמו אלא לאיחוי בלבד. מאי לאו - אפילו לנשיא? - לא, לבר מנשיא. נשיאה שכיב. אמר ליה רב חסדא (לרב חנן בר רבא) (מסורת הש"ס: [לרב נחמן בר אמין]): כפי אסיתא וקום עלה, ואחוי קריעה לעלמא. על חכם חולץ מימין, על אב בית דין משמאל, על נשיא - מכאן ומכאן. תנו רבנן: חכם שמת - בית מדרשו בטל, אב בית דין שמת - כל בתי מדרשות שבעירו בטילין, ונכנסין לבית הכנסת, ומשנין את מקומן היושבין בצפון - יושבין בדרום, היושבין בדרום - יושבין בצפון. נשיא שמת - בתי מדרשות כולן בטילין, ובני הכנסת נכנסין לבית הכנסת,

דף כגא

וקורין שבעה ויוצאין. רבי יהושע בן קרחה אומר: לא שילכו ויטיילו בשוק, אלא יושבין ודומין. ואין אומרים שמועה ואגדה בבית האבל. אמרו עליו על רבי חנניה בן גמליאל שהיה אומר שמועה ואגדה בבית האבל. תנו רבנן: אבל, שבת ראשונה - אינו יוצא מפתח ביתו, שניה - יוצא ואינו יושב במקומו, שלישית - יושב במקומו ואינו מדבר, רביעית - הרי הוא ככל אדם. רבי יהודה אומר: לא הוצרכו לומר שבת ראשונה לא יצא מפתח ביתו - שהרי הכל נכנסין לביתו לנחמו. אלא: שניה - אינו יוצא מפתח ביתו, שלישית - יוצא ואינו יושב במקומו, רביעית - יושב במקומו ואינו מדבר, חמישית - הרי הוא ככל אדם. תנו רבנן: כל שלשים יום לנישואין, מתה אשתו - אסור לישא אשה אחרת, עד שיעברו עליו שלשה רגלים. רבי יהודה אומר: רגל ראשון ושני - אסור,

שלישי - מותר. ואם אין לו בנים - מותר לישא לאלתר, משום ביטול פריה ורביה. הניחה לו בנים קטנים - מותר לישא לאלתר, מפני פרנסתן. מעשה שמתה אשתו של יוסף הכהן, ואמר לאחותה בבית הקברות: לכו ופרנסי את בני אחותך. ואף על פי כן לא בא עליה אלא לזמן מרובה. מאי לזמן מרובה? אמר רב פפא: לאחר שלשים יום. תנו רבנן: כל שלשים יום לגיהוץ, אחד כלים חדשים ואחד כלים ישנים יוצאין מתוך המכבש. רבי אומר: לא אסרו אלא כלים חדשים בלבד. רבי אלעזר ברבי שמעון אומר: לא אסרו אלא כלים חדשים לבנים בלבד. אביי נפיק בגרדא דסרבלא, כרבי. רבא נפיק בחימוצתא רומיתא סומקתא חדתי, כרבי אלעזר ברבי שמעון. מפני שאמרו שבת עולה ואינה מפסקת. בני יהודה ובני גלילא, הני אמרי:

דף כגב

יש אבילות בשבת, והני אמרי: אין אבילות בשבת. מאן דאמר יש אבילות בשבת - דקתני: עולה. מאן דאמר אין אבילות בשבת - דקתני: אינה מפסקת. - אי סלקא דעתך יש אבילות בשבת - השתא אבילות נהגא, אפסוקי מיבעיא? ואלא הא קתני עולה - אידי דקבעי למיתנא סיפא אינן עולים, תנא רישא עולה. ולמאן דאמר יש - אבילות בשבת, הא קתני אינה מפסקת - משום דקבעי למיתנא סיפא מפסיקין - תנא רישא אינה מפסקת. לימא כתנאי: מי שמתו מוטל לפניו - אוכל בבית אחר, אין לו בית אחר - אוכל בבית חברו, אין לו בית חברו - עושה לו מחיצה עשרה טפחים, אין לו דבר לעשות מחיצה - מחזיר פניו ואוכל. ואינו מיסב ואוכל, ואינו אוכל בשר, ואינו שותה יין, ואין מברך, ואין מזמן, ואין מברכין עליו, ואין מזמנין עליו, ופטור מקריאת שמע, ומן התפלה, ומן התפילין, ומכל מצות האמורות בתורה. ובשבת - מיסב ואוכל, ואוכל בשר, ושותה יין, ומברך, ומזמן, ומברכין ומזמנין עליו, וחייב בקריאת שמע ובתפילה ובתפילין ובכל מצות האמורות בתורה. רבן גמליאל אומר: מתוך שנתחייב באלו - נתחייב בכולן. ואמר רבי יוחנן: תשמיש המטה איכא בינייהו. מאי לאו בהא קא מיפלגי דמר סבר: יש אבילות בשבת, ומר סבר: אין אבילות בשבת. - ממאי? דלמא עד כאן לא קאמר תנא קמא התם - אלא משום דמתו מוטל לפניו, אבל הכא דאין מתו מוטל לפניו - לא. ועד כאן לא קאמר רבן גמליאל התם - דאכתי לא חל אבילות עליה, אבל הכא דחל אבילות עליה - הכי נמי.

דף כדא

בעא מיניה רבי יוחנן משמואל: יש אבילות בשבת או אין אבילות בשבת? - אמר ליה: אין אבילות בשבת. יתבי רבנן קמיה דרב פפא וקאמרי משמיה דשמואל: אבל ששימש מטתו בימי אבלו - חייב מיתה. אמר להו רב פפא: אסור אתמר, ומשמיה דרבי יוחנן אתמר. ואי שמיעא לכו משמיה דשמואל - הכי שמיע לכו: אמר רב תחליפא בר אבימי אמר שמואל: אבל שלא פרע ושלא פירס - חייב מיתה, שנאמר (ויקרא י') ראשיכם אל תפרעו ובגדיכם לא תפרמו ולא תמתו וגו', הא אחר שלא פרע ושלא פירס - חייב מיתה. אמר רפרס בר פפא, תנא באבל רבתי: אבל אסור לשמש מטתו בימי אבלו.

ומעשה באחד ששימש מטתו בימי אבלו, ושמטו חזירים את גוייתו. אמר שמואל: פח"ז - חובה, נת"ר - רשות. פריעת הראש, חזרת קרע לאחוריו, זקיפת המטה - חובה. נעילת הסנדל, תשמיש המטה, רחיצת ידים ורגלים בחמין ערבית - רשות. ורב אמר: אף פריעת הראש רשות. ושמואל, מאי שנא נעילת הסנדל דרשות - דלאו כולי עלמא עבידי דסיימי מסאנייהו, פריעת הראש נמי לאו כולי עלמא עבידי דמגלו רישייהו - שמואל לטעמיה, דאמר שמואל: כל קרע שאינו בשעת חימום - אינו קרע, וכל עטיפה שאינה כעטיפת ישמעאלים - אינה עטיפה. מחוי רב נחמן עד גובי דדיקנא. אמר רבי יעקב אמר רבי יוחנן: לא שנו אלא שאין לו מנעלים ברגליו, אבל יש לו מנעלים ברגליו - מנעליו מוכיחין עליו. כל קרע שאינו בשעת חימום אינו קרע? והא אמרו ליה לשמואל: נח נפשיה דרב. קרע עליה תריסר מני, אמר: אזל גברא דהוה מסתפינא מיניה. אמרו ליה לרבי יוחנן: נח נפשיה דרבי חנינא. קרע עליה תליסר אצטלי מלתא, אמר: אזל גברא דהוה מסתפינא מיניה. - שאני רבנן, דכיון דכל שעתא מדכרי שמעתיהו - כשעת חימום דמי. אמר ליה רבין בר אדא לרבא: אמר תלמידך רב עמרם, תניא: אבל, כל שבעה - קורעו לפניו, ואם בא להחליף - מחליף, וקורע. בשבת - קורעו לאחוריו, ואם בא להחליף - מחליף, ואינו קורע - כי תניא ההיא - בכבוד אביו ואמו. אותן קרעין מתאחין או אין מתאחין? פליגי בה אבוה דרב אושעיא ובר קפרא. חד אמר: אין מתאחין, וחד אמר: מתאחין. תסתיים דאבוה דרב אושעיא דאמר אין מתאחין, דאמר רב אושעיא: אין מתאחין. ממאן שמיע ליה - לאו מאבוה? - לא, מבר קפרא רביה שמיע ליה. אמר רבא: אבל מטייל באונקלי בתוך ביתו. אביי אשכחיה לרב יוסף דפריס ליה סודרא ארישיה, ואזיל ואתי בביתיה. אמר ליה: לאו סבר לה מר אין אבילות בשבת? אמר ליה: הכי אמר רבי יוחנן: דברים שבצינעא נוהג. רבי אליעזר אומר משחרב בית המקדש עצרת כשבת וכו'. אמר רב גידל בר מנשיא אמר שמואל: הלכה כרבן גמליאל. ואיכא דמתני להא דרב גידל בר מנשיא אהא: כל שלשים יום תינוק יוצא בחיק, ונקבר באשה אחת ושני אנשים, אבל לא באיש אחד ושתי נשים.

דף כדב

אבא שאול אומר: אף באיש אחד ושתי נשים. ואין עומדין עליו בשורה, ואין אומרים עליו ברכת אבלים ותנחומי אבלים. בן שלשים יוצא בדלוסקמא. רבי יהודה אומר: לא דלוסקמא הניטלת בכתף, אלא הניטלת באגפיים. ועומדין עליו בשורה, ואומרים עליו ברכת אבלים ותנחומי אבלים. בן שנים עשר חדש - יוצא במטה. רבי עקיבא אומר: הוא בן שנה ואבריו כבן שתים, הוא בן שתים ואבריו כבן שנה - יוצא במטה. רבי שמעון בן אלעזר אומר: היוצא במטה - רבים מצהיבין עליו, אינו יוצא במטה - אין רבים מצהיבין עליו. רבי אלעזר בן עזריה אומר: ניכר לרבים - רבים מתעסקים עמו, אינו ניכר לרבים - אין רבים מתעסקים עמו. ומה הן בהספד? רבי מאיר בשם רבי ישמעאל אומר: עניים - בני שלש, עשירים - בני חמש. רבי יהודה אומר משמו: עניים - בני חמש, עשירים בני שש. ובני זקנים כבני עניים. אמר רב גידל בר מנשיא אמר רב: הלכה כרבי יהודה שאמר

משום רבי ישמעאל. דרש רבי ענני בר ששון אפיתחא דבי נשיאה: יום אחד לפני עצרת ועצרת - הרי כאן ארבעה עשר. שמע רבי אמי ואיקפד. אמר: אטו דידיה היא? דרבי אלעזר אמר רבי אושעיא היא דרש רבי יצחק נפחא אקילעא דריש גלותא: יום אחד לפני עצרת, ועצרת - הרי כאן ארבעה עשר. שמע רב ששת איקפד, אמר: אטו דידיה היא? דרבי אלעזר אמר רבי אושעיא היא. דאמר רבי אלעזר אמר רבי אושעיא: מנין לעצרת שיש לה תשלומין כל שבעה - שנאמר (דברים י"ז) בחג המצות ובחג השבועות מה חג המצות יש לה תשלומין כל שבעה - אף חג השבועות יש לה תשלומין כל שבעה. אדבריה רב פפא לרב אויא סבא, ודרש: יום אחד לפני ראש השנה, וראש השנה - הרי כאן ארבעה עשר. אמר רבינא: הלכך, יום אחד לפני החג, וחג, ושמיני שלו - הרי כאן עשרים ואחד יום. רבינא איקלע לסורא דפרת, אמר ליה רב חביבא מסורא דפרת לרבינא: אמר מר יום אחד לפני ראש השנה וראש השנה הרי כאן ארבעה עשר? - אמר ליה: אנא מסתברא כרבן גמליאל הוא דאמינא. משנה. אין קורעין, ולא חולצין, ואין מברין, אלא קרוביו של מת. ואין מברין אלא על מטה זקופה.

דף כה.א

גמרא. ואפילו חכם? והתניא: חכם שמת - הכל קרוביו. הכל קרוביו סלקא דעתך? אלא: הכל כקרוביו הכל קורעין עליו, והכל חולצין עליו, והכל מברין עליו ברחבה - לא צריכא דלאו חכם הוא. - ואי אדם כשר הוא - חיובי מיחייב למיקרע, דתניא: מפני מה בניו ובנותיו של אדם מתים כשהן קטנים - כדי שיבכה ויתאבל על אדם כשר. - יבכה ויתאבל? ערבונא קא שקיל מיניה? אלא: מפני שלא בכה והתאבל על אדם כשר. שכל הבוכה ומתאבל על אדם כשר - מוחלין לו על כל עונותיו בשביל כבוד שעשה לו - דלאו אדם כשר הוא. - אי דקאי התם בשעת יציאת נשמה - חיובי מיחייב, דתניא: רבי שמעון בן אלעזר אומר, העומד על המת בשעת יציאת נשמה - חייב לקרוע. למה זה דומה - לספר תורה שנשרף, שחייב לקרוע - דלא קאי התם בשעת יציאת נשמה. כי נח נפשיה דרב ספרא לא קרעו רבנן עליה. אמרי: לא גמרינן מיניה. - אמר להו אביי: מי תניא הרב שמת? חכם שמת תניא. ועוד: כל יומא שמעתתיה בפומין בבי מדרשא. סבור: מה דהוה - הוה. - אמר להו אביי: תניא: חכם, כל זמן שעוסקין בהספד - חייבין לקרוע. סבור למיקרע לאלתר. אמר להו אביי, תניא: חכם כבודו בהספידו. כי נח נפשיה דרב הונא, סבור לאותובי ספר תורה אפורייה. אמר להו רב חסדא: מילתא דבחייה לא סבירא ליה, השתא ליקום (ליה) ליעבד ליה? דאמר רב תחליפא: אנא חזיתיה לרב הונא דבעי למיתב אפורייה, והוה מנח ספר תורה עליה. וכף כדא אארעא ואותיב ספר תורה עילויה. אלמא קסבר: אסור לישיב על גבי מטה שספר תורה מונח עליה. לא הוה נפיק פוריא מבבא, סבור לשלשולי דרך גגין, אמר להו רב חסדא: הא גמירנא מיניה: חכם כבודו דרך פתח. סבור לאשנויי מפוריא לפוריא. אמר להו רב חסדא, הכי גמירנא מיניה: חכם, כבודו במטה ראשונה. דאמר רב יהודה אמר רב: מנין לחכם שכבודו במטה ראשונה - שנאמר (שמואל ב' ו') וירכבו את ארון האלהים אל עגלה חדשה.

פרוס בבא, ואפקוה. פתח עליה רבי אבא: ראוי היה רבינו שתשרה עליו שכונה, אלא שבבל גרמה ליה. מתיב רב נחמן בר חסדא, ואמרי לה רב חנן בר חסדא: (יחזקאל א') היה היה דבר ה' אל יחזקאל בן בוזי הכהן בארץ כשדים טפח ליה אבוה בסנדלית. אמר ליה: לאו אמינא לך לא תיטרוד עלמא? מאי היה - שהיה כבר. כי אסקוה להתם אמרו ליה לרבי אמי ולרבי אסי: רב הונא אתי. אמרו: כי הוינן התם לא הוה לן לדלויי רישין מיניה, השתא אתינן הכא אתא בתרין? אמרו (ליה) (מסורת הש"ס: [להו]): ארונו בא. רבי אמי ורבי אסי נפוק, רבי אילא ורבי חנינא לא נפוק. איכא דאמרי: רבי אילא נפק, רבי חנינא לא נפק. דנפק מאי טעמיה. - דתניא: ארון העובר ממקום למקום - עומדים עליו בשורה, ואומרים עליו ברכת אבלים ותנחומי אבלים. דלא נפק מאי טעמא - דתניא: ארון העובר ממקום למקום - אין עומדין עליו בשורה, ואין אומרים עליו ברכת אבלים ותנחומי אבלים. קשיין אהדדי - לא קשיא, כאן - ששלדו קיימת, כאן - בשאין שלדו קיימת, ורב הונא שלדו קיימת הוה. דלא נפק - לא סיימוה קמיה. אמרי: היכא נינחיה? רב הונא ריבץ תורה בישראל ורבי חייא ריבץ תורה בישראל הוה. מאן מעייל ליה? אמר להו רב חגא: אנא מעיילנא ליה, דאוקמתיה לתלמודאי כי הוינא בר תמני סרי שנין ולא חזי לי קרי, ומשמע ליה קמיה וידעי בעובדיה. דיומא חד אתהפיכא ליה רצועה דתפילין, ויתיב עלה ארבעין תעניתא. עייליה, הוה גני יהודה מימיניה דאבוה, וחזקיה משמאליה. אמר ליה יהודה לחזקיה: קום מדוכתיך, דלאו אורח ארעא דקאים רב הונא. בהדי דקאים - קם בהדיה עמודא דנורא, חזייה רב חגא, איבעית. זקפיה לארוניה ונפק, אתא. והאי דלא איענש ענש - משום דזקפיה לארוניה דרב הונא. כי נח נפשיה דרב חסדא סבור לאותובי ספר תורה אפורייה, אמר להו רבי יצחק: מילתא דלרביה לא סבירא ליה, אן ניקום נעביד ליה? סבור דלא למישלל קרעייהו. אמר להו רבי יצחק בר אמי: חכם, כיון שהחזירו פניהם מאחורי המטה - שוללין. כי נח נפשיה דרבה בר הונא ורב המנונא אסקינהו להתם,

דף כהב

כי מטו אגישרא קמו גמלי. אמר להו ההוא טייעא: מאי האי? אמרו ליה: רבנן דקא עבדי יקרא אהדדי. מר אמר: מר ניעול ברישא, ומר אמר: מר ניעול ברישא. - אמר: דינא הוא דרבה בר הונא ליעול ברישא. חליף גמליה דרבה בר הונא, נתור ככיה ושניה דההוא טייעא. פתח עליה ההוא ינוקא: גזע ישישים עלה מבבל ועמו ספר מלחמות. קאת וקפוד הוכפלן, לראות בשוד ושבר הבא משנער. קצף על עולמו וחמס ממנו נפשות, ושמח בהם ככלה חדשה. רוכב ערבות שש ושמח בבא אליו נפש נקי וצדיק. כי נח נפשיה דרבינא פתח עליה ההוא ספדנא: תמרים הניעו ראש על צדיק כתמר, נשים לילות כימים [על משים לילות כימים]. אמר ליה רב אשי לבר קיפוק: ההוא יומא מאי אמרת? - אמר ליה, אמינא: אם בארזים נפלה שלהבת - מה יעשו איזובי קיר, לויתן בחכה הועלה - מה יעשו דגי רקק, בנחל שוטף נפלה חכה - מה יעשו מי גבים. אמר ליה בר אבין: חס ושלום דחכה ושלהבת בצדיק אמינא. - ומאי אמרת? - אמינא: בכו

לאבלים ולא לאבידה, שהיא למנוחה ואנו לאנחה. חלש דעתיה עליהו, ואתהפוך כרעייהו. ההוא יומא לא אתו לאספודיה. והיינו דאמר רב אשי: לא בר קיפוק חליץ, ולא בר אבין חליץ. רבא, כי הוה אתא לדגלת אמר ליה לבר אבין: קום אימא מילתא. קאי ואמר: באו רוב שלישיית במים, זכור ורחם. תעינו מאחריך כאשה מבעלה, אל תזניחנו כאות מי מרה. (חנין יוחנן זירא אבא יעקב יוסי שמואל חייא מנחם - סימן). רבי חנין חתניה דבי נשיאה הוה, לא קא הוה ליה בני, בעא רחמי והוה ליה. ההוא יומא דהוה ליה - נח נפשיה. פתח עליה ההוא ספדנא: שמחה לתוגה נהפכה, ששון ויגון נדבקו, בעת שמחתו נאנח, בעת חנינתו אבד חנינו. אסיקו ליה חנן על שמיה. כי נח נפשיה דרבי יוחנן פתח עליה רבי יצחק בן אלעזר: קשה היום לישראל כיום בא השמש בצהרים, דכתיב (עמוס ח') והיה ביום ההוא והבאתי השמש בצהרים. ואמר רבי יוחנן: זה יומו של יאשיהו. כי נח נפשיה דרבי יוחנן יתיב רבי אמי שבעה ושלשים. אמר רבי אבא בריה דרבי חייא בר אבא: רבי אמי דעבד לגרמיה הוא דעבד. דהכי אמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן: אפילו רבו שלימדו חכמה - אינו יושב עליו אלא יום אחד. כי נח נפשיה דרבי זירא, פתח עליה ההוא ספדנא: ארץ שנער הרה וילדה, ארץ צבי גידלה שעשוועיה. אוי נא לה אמרה רקת, כי - אבדה כלי חמדתה. כי נח נפשיה דרבי אבהו אחיתו עמודי דקסרי מיא. דרבי יוסי - שפעו מרזבי דציפורי דמא, דרבי יעקב - אתחמיאו כוכבי ביממא. דרבי אסי - איעקרו כל אילניא, דרבי חייא - נחיתו כיפי דנורא מרקיעא, דרבי מנחם (ברבי יוסי) (מסורת הש"ס: [ברבי סימאין]) - אישתעו צלמנייא והוה למחלצייא, דרבי תנחום בר חייא - איתקצצו כל אנדרטיא, דרבי אלישיב - איחתרו שבעין מחתרתא בנהרדעא, דרב המנונא - נחיתו כיפי דברדא מרקיעא, דרבה ורב יוסף - נשוק כיפי דפרת אהדדי, דאביי ורבא - נשוק כיפי דדגלת אהדדי, כי נח נפשיה דרבי משרשיא טעון דיקלי שיצי. תנו רבנן:

דף כו.א

ואלו קרעין שאין מתאחין: הקורע על אביו, ועל אמו, ועל רבו שלימדו תורה, ועל נשיא, ועל אב בית דין, ועל שמועות הרעות, ועל ברכת השם, ועל ספר תורה שנשרף, ועל ערי יהודה, ועל המקדש, ועל ירושלים. וקורע על מקדש ומוסיף על ירושלים. אביו ואמו ורבו שלימדו תורה מנלן? דכתיב (מלכים ב' ב') ואלישע ראה והוא מצעק אבי אבי רכב ישראל ופרשיו. אבי אבי - זה אביו ואמו, רכב ישראל ופרשיו - זה רבו שלימדו תורה. מאי משמע? - כדמתרגם רב יוסף: רבי רבי, דטב להון לישראל בצלותיה מרתיכין ופרשין. ולא מתאחין מנלן? - דכתיב (מלכים ב' ב') ויחזק בבגדיו ויקרעם לשנים קרעים. ממשמע שנאמר ויקרעם איני יודע שלשנים? אלא, מלמד שקרועים ועומדים לשנים לעולם. אמר ליה ריש לקיש לרבי יוחנן: אליהו חי הוא - אמר ליה: כיון דכתיב (מלכים ב' ב') ולא ראהו עוד - לגבי דידיה כמת דמי. נשיא ואב בית דין ושמועות הרעות מנלן? - דכתיב (שמואל ב' א') ויחזק דוד בבגדיו ויקרעם וגם כל האנשים אשר אתו ויספדו ויבכו ויצמו עד הערב על שאול ועל יהונתן בנו ועל עם ה' ועל בית ישראל

כי נפלו בחרב. שאול - זה נשיא, יהונתן - זה אב בית דין, על עם ה' ועל בית ישראל - אלו שמועות הרעות. אמר ליה רב בר שבא לרב כהנא: ואימא עד דהוו כולהו - אמר ליה: על על הפסיק הענין. - ומי קרעינן אשמועות הרעות? והא אמרו ליה לשמואל: קטל שבור מלכא תריסר אלפי יהודאי במזיגת קסרי, ולא קרע. - לא אמרו אלא ברוב צבור. וכמעשה שהיה. - ומי קטל שבור מלכא יהודאי? והא אמר ליה שבור מלכא לשמואל תיתי לי, דלא קטלי יהודי מעולם - התם אינהו גרמי לנפשייהו. דאמר רבי אמי: לקל יתירי דמזיגת קסרי פקע שורא דלודקיא. על ברכת השם מנלן - דכתיב (מלכים ב' י"ח) ויבא אליקים בן חלקיה אשר על הבית ושבנא הספר ויואח בן אסף המזכיר אל חזקיהו קרועי בגדים. תנו רבנן: אחד השומע ואחד השומע מפי השומע חייב לקרוע. והעדים אינן חייבין לקרוע, שכבר קרעו בשעה ששמעו. - בשעה ששמעו מאי הוי? הא קא שמעי השתא - לא סלקא דעתך, דכתיב (מלכים ב' י"ט) ויהי כשמע המלך חזקיהו ויקרע את בגדיו - המלך קרע, והם לא קרעו. ולא מתאחין מנלן? אתיא קריעה קריעה. ספר תורה שנשרף מנלן? דכתיב (ירמיהו ל"ו) ויהי כקרא יהודי שלש דלתות וארבעה יקרעה בתער הספר והשלך אל האש אשר אל האח וגו'. מאי שלש דלתות וארבעה? אמרו ליה ליהויקים: כתב ירמיה ספר קינות. - אמר להו: מה כתיב ביה? - (איכה א') איכה ישבה בדד. - אמר להו: אנא מלכא. - אמרו ליה: (איכה א') בכו תבכה בלילה. - אנא מלכא. - (איכה א') גלתה יהודה מעני - אנא מלכא. (איכה א') דרכי ציון אבלות. - אנא מלכא. (איכה א') היו צריה לראש. - אמר להו: מאן אמרה? - (איכה א') כי ה' הוגה על רב פשעיה. מיד קדר כל אזכרות שבה ושרפן באש. והיינו דכתיב (ירמיהו ל"ו) ולא פחדו ולא קרעו את בגדיהם, מכלל דבעו למיקרע. אמר ליה רב פפא לאביי: אימר משום שמועות הרעות אמר ליה: שמועות רעות בההיא שעתא מי הוו? אמר רבי חלבו אמר רב הונא: הרואה ספר תורה שנקרע חייב לקרוע שתי קריעות: אחד על הגויל ואחד על הכתב. שנאמר: (ירמיהו ל"ו) אחרי שרף המלך את המגלה ואת הדברים. רבי אבא ורב הונא בר חייא הוו יתבי קמיה דרבי אבא, בעא לאפנויי, שקליה לטוטפתיה אחתיה אבי סדיא. אתאי בת נעמיתא בעא למיבלעיה, אמר: השתא איחייבין לי שתי קריעות, אמר ליה: מנא לך הא? והא בדידי הוה עובדא, ואתאי לקמיה דרב מתנה ולא הוה בידיה, אתאי לקמיה דרב יהודה, ואמר לי: הכי אמר שמואל, לא אמרו אלא בזרוע, וכמעשה שהיה. ערי יהודה מנלן? - דכתיב (ירמיהו מ"א) ויבאו אנשים משכם משלו ומשמרון שמנים איש מגלחי זקן וקרעי בגדים ומתגודדים ומנחה ולבונה בידם להביא בית ה' וגו'. אמר רבי חלבו אמר עולא ביראה אמר רבי אלעזר: הרואה ערי יהודה בחורבן - אומר: (ישעיהו ס"ד) ערי קדשך היו מדבר, וקורע. ירושלים בחורבנה - אומר: (ישעיהו ס"ד) ציון מדבר היתה ירושלים שממה, וקורע. בית המקדש בחורבנו - אומר (ישעיהו ס"ד) בית קדשנו ותפארתנו אשר הללך אבתינו היה לשרפת אש וכל מחמדינו היה לחרבה, וקורע. קורע על מקדש ומוסיף על ירושלים. ורמינהו: אחד השומע ואחד הרואה, כיון שהגיע לצופים - קורע, וקורע על מקדש בפני עצמו ועל

ירושלים בפני עצמה - לא קשיא: הא - דפגע במקדש ברישא, הא - דפגע בירושלים ברישא. תנו רבנן: וכולן רשאיין לשוללן, ולמוללן, וללוקטן ולעשותן כמין סולמות, אבל לא לאחותן. אמר רב חסדא:

דף כו.ב

ובאיחוי אלכסנדר. תנו רבנן: הקורע מתוך השלל מתוך המלל, מתוך הלקט, מתוך הסולמות - לא יצא. מתוך האיחוי - יצא. אמר רב חסדא: ובאיחוי אלכסנדר. תנו רבנן: רשאי להופכו למטה ולאחותו. רבי שמעון בן אלעזר אוסר לאחותו. וכשם שהמוכר אסור לאחותו - כך הלוקח אסור לאחותו. ולפיכך מוכר צריך להודיעו ללוקח. תנו רבנן: תחילת קריעה טפח, ותוספת שלש אצבעות, דברי רבי מאיר. רבי יהודה אומר: תחילת קריעה שלש אצבעות, ותוספת כל שהו. אמר עולא: הלכה כרבי מאיר בקריעה, והלכה כרבי יהודה בתוספת. תניא נמי הכי, רבי יוסי אומר: תחילת קריעה טפח ותוספת כל שהו. תנו רבנן: אמרו לו מת אביו, וקרע, מת בנו, והוסיף, תחתון מתאחה, עליון אינו מתאחה. מת בנו וקרע, מת אביו והוסיף, עליון מתאחה, תחתון אינו מתאחה. מת אביו, מת אמו, מת אחיו, מתה אחותו, קורע קרע אחד לכולן. רבי יהודה בן בתירה אומר: על כולן קרע אחד, על אביו ואמו קרע אחד, לפי שאין מוסיפין על קרע אביו ואמו. מאי טעמא? אמר רב נחמן בר יצחק: לפי שאינן בתוספת. אמר שמואל: הלכה כרבי יהודה בן בתירה. ומי אמר שמואל הכי? והאמר שמואל: הלכה כדברי המיקל באבל - אבילות לחוד, קריעה לחוד. עד היכן קורע? - עד טיבורו, ויש אומרים: עד לבו. אף על פי שאין ראייה לדבר - זכר לדבר, שנאמר (יואל ב') וקרעו לבבכם ואל בגדיכם. הגיע לטיבורו, מרחיק שלש אצבעות וקורע. נתמלא מלפניו - מחזירו לאחוריו. נתמלא מלמעלה - הופכו מלמטה. והקורע מלמטה ומן הצדדין לא יצא. אלא שכהן גדול פורס מלמטה. פליגו בה רב מתנה ומר עוקבא, ותרוייהו משמיה דאבוה דשמואל ולוי חד אמר: כל שבעה קורע, לאחר שבעה מוסיף. וחד אמר: כל שלשים קורע, לאחר שלשים מוסיף. מתקיף לה רבי זירא: מאן דאמר כל שבעה קורע, אמאי, דלא ניתן לשוללו, אלא הא דאמר מר: האשה שוללתו לאלתר, הכי נמי? - התם משום כבוד אשה הוא. מאן דאמר כל שלשים קורע, אמאי, דלא ניתן לאחותו. אלא לאביו ולאמו, דלא ניתן לאחותו לעולם, הכי נמי? - התם משום כבוד אביו ואמו הוא. תנו רבנן: היוצא בבגד קרוע לפני המת הרי זה גוזל את המתים ואת החיים. רבן שמעון בן גמליאל אומר: האומר לחבירו: השאילני חלוקך ואלך ואבקר את אבא שהוא חולה, והלך ומצאו שמת - קורע, ומאחו. וכשיבא לביתו מחזיר לו חלוקו ונותן לו דמי קרעו. ואם לא הודיעו - הרי זה לא יגע בו. תנו רבנן: חולה שמת לו מת - אין מודיעין אותו שמת, שמא תטרף דעתו עליו. ואין מקרעין בפניו, ומשתקין את הנשים מפניו. ומקרעין לקטן מפני עגמת נפש. וקורעין על חמיו ועל חמותו מפני כבוד אשתו. ואמר רב פפא: תנא באבל רבתי: אבל לא יניח תינוק בתוך חיקו מפני שמביאו לידי שחוק, ונמצא מתגנה על הבריות. ואין מברין על מטות זקופות. תנו רבנן: ההולך לבית האבל, אם היה לבו גס בו - יברוהו על מטות כפופות,

ואם לאו - יברוהו על מטות זקופות. רבא איתרע ביה מילתא. על לגביה אבא בר מרתא, דהוא אבא בר מניומי. רבא - זקיף, אבא בר מרתא - כפי. אמר: כמה לית ביה דעתא להאי צורבא מרבנן. תנו רבנן: ההולך ממקום למקום,

דף כזא

אם יכול למעט בעסקו - ימעט, ואם לאו - יגלגל עמהן. תנו רבנן: מאימתי כופין את המטות? משיצא מפתח ביתו, דברי רבי אליעזר. רבי יהושע אומר: משיסתם הגולל. מעשה שמת רבן גמליאל הזקן, כיון שיצא מפתח ביתו אמר להם רבי אליעזר: כפו מטותיכם. וכיון שנסתם הגולל, [אמר להם רבי יהושע: כפו מטותיכם]. אמרו לו: כבר כפינו על פי זקן. תנו רבנן: מאימתי זוקפין את המטות בערב שבת - מן המנחה ולמעלה. אמר רבה בר הונא: אף על פי כן, אינו יושב עליה עד שתחשך. ולמוצאי שבת, אף על פי שאין לו לישיב אלא יום אחד - חוזר וכופה. תנו רבנן: הכופה מטתו, לא מטתו בלבד הוא כופה, אלא כל מטות שיש לו בתוך ביתו הוא כופה. ואפילו יש לו עשר מטות בעשרה מקומות כופה את כולן, ואפילו חמשה אחין ומת אחד - כולן כופין. ואם היתה מטה המיוחדת לכלים - אין צריך לכפותה. דרגש - אין צריך לכפותו, אלא זוקפו. רבן שמעון בן גמליאל אומר: דרגש, מתיר את קרביטיו והוא נופל מאיליו. מאי דרגש? אמר עולא: ערסא דגדא. אמר ליה רבה: אלא מעתה גבי מלך, דתנן: כל העם מסובים על הארץ והוא מיסב על הדרגש, מי איכא מידי דעד האידנא לא אותביניה - והשתא מותבינן ליה? - מתקיף לה רב אשי: מאי קושיא? מידי דהוה אאכילה ושתייה, דעד האידנא - לא אוכליניה ולא אשקיניה, השתא - אוכליניה ואשקיניה אלא, אי קשיא - הא קשיא: (דתנן) (מסורת הש"ס: [דתניא]) דרגש אינו צריך לכפותו אלא זוקפו, ואי ערסא דגדא - אמאי אינו צריך לכפותו? הא (תנן) (מסורת הש"ס: [תניא]): הכופה מטתו - לא מטתו בלבד הוא כופה, אלא כל מטות שיש לו בתוך ביתו כופה - ומאי קשיא? מידי דהוה אמטה המיוחדת לכלים, דתניא: אם היתה מטה המיוחדת לכלים - אינו צריך לכפותה - אלא, אי קשיא הא קשיא: רבן שמעון בן גמליאל אומר: דרגש, מתיר קרביטיו והוא נופל מאיליו. ואי סלקא דעתך ערסא דגדא - מאי קרביטין אית ליה? כי אתא רבין אמר ליה ההוא מרבנן, ורב תחליפא בר מערבא שמיה, דהוה שכיח בשוקא דגילדאי: מאי דרגש - ערסא דצלא. איתמר נמי, אמר רבי ירמיה: דרגש - סירוגו מתוכו, מטה - סירוגה על גבה. אמר רבי יעקב בר אחא אמר רבי יהושע בן לוי: הלכה כרבן שמעון בן גמליאל. (איתמר נמי, אמר) (מסורת הש"ס: [ואמר]) רבי יעקב בר אחא אמר רבי אסי: מטה שנקליטיה יוצאין - זוקפה, ודיו. תנו רבנן: ישן על גבי כסא, על גבי אודייני גדולה, על גבי קרקע - לא יצא ידי חובתו. אמר רבי יוחנן: שלא קיים כפיית המטה. תנו רבנן: מכבדין ומרביצין בבית האבל, ומדיחין קערות וכוסות וצלוחיות וקיתוניות בבית האבל, ואין מביאין את המוגמר ואת הבשמים לבית האבל. איני: והא תני בר קפרא: אין מברכין לא על המוגמר ולא על הבשמים בבית האבל. ברוכי הוא דלא מברכין, הא אתויי - מייתנין - לא קשיא הא - בבית האבל, הא - בבית המנחמין.

משנה. אין מוליכין לבית האבל לא בטבלא ולא באסקוטלא ולא בקנון, אלא בסלים. ואין אומרים ברכת אבלים במועד, אבל עומדין בשורה, ומנחמין, ופוטרין את הרבים. אין מניחין את המטה ברחוב שלא להרגיל את ההספד. ולא של נשים לעולם, מפני הכבוד. גמרא. תנו רבנן: בראשונה היו מוליכין בבית האבל, עשירים - בקלתות של כסף ושל זהב, ועניים - בסלי נצרים של ערבה קלופה. והיו עניים מתביישים, התקינו שיהו הכל מביאין בסלי נצרים של ערבה קלופה, מפני כבודן של עניים. תנו רבנן: בראשונה היו משקין בבית האבל, עשירים - בזכוכית לבנה, ועניים בזכוכית צבועה, והיו עניים מתביישים. התקינו שיהו הכל משקין בזכוכית צבועה, מפני כבודן של עניים. בראשונה היו מגלין פני עשירים ומכסין פני עניים, מפני שהיו מושחרין פניהן מפני בצורת, והיו עניים מתביישים. התקינו שיהו מכסין פני הכל, מפני כבודן של עניים. בראשונה היו מוציאין עשירים בדרגש, ועניים

דף כזב

בכליכה, והיו עניים מתביישים, התקינו שיהו הכל מוציאין בכליכה, מפני כבודן של עניים. בראשונה היו מניחין את המוגמר תחת חולי מעים מתים, והיו חולי מעים חיים מתביישים, התקינו שיהו מניחין תחת הכל, מפני כבודן של חולי מעים חיים. בראשונה היו מטבילין את הכלים על גבי נדות מתות, והיו נדות חיות מתביישות, התקינו שיהו מטבילין על גבי כל הנשים, מפני כבודן של נדות חיות. בראשונה מטבילין על גבי זבין מתים, והיו זבין חיים מתביישים. התקינו שיהו מטבילין על גב הכל, מפני כבודן של זבין חיים. בראשונה היתה הוצאת המת קשה לקרוביו יותר ממיתתו, עד שהיו קרוביו מניחין אותו ובורחין. עד שבא רבן גמליאל ונהג קלות ראש בעצמו ויצא בכלי פשתן, ונהגו העם אחריו לצאת בכלי פשתן. אמר רב פפא: והאידנא נהוג עלמא אפילו בצרדא בר זוזא. אין מניחין את המטה ברחוב. אמר רב פפא: אין מועד בפני תלמיד חכם, וכל שכן חנוכה ופורים. והני מילי - בפניו, אבל שלא בפניו - לא. - איני? והא רב כהנא ספדיה לרב זביד מנהרדעא בפום נהרא - אמר רב פפי: יום שמועה הוה, וכבפניו דמי. אמר עולא: הספד על לב, דכתיב (ישעיהו ל"ב) על שדים ספדים, טיפוח - ביד, קילוס - ברגל. תנו רבנן: המקלס - לא יקלס בסנדל, אלא במנעל, מפני הסכנה. אמר רבי יוחנן: אבל, כיון שניענע ראשו - שוב אין מנחמין רשאיין לישב אצלו. ואמר רבי יוחנן: הכל חייבין לעמוד מפני נשיא, חוץ מאבל וחולה. אמר רבי יוחנן: לכל אומרים להם שבו חוץ מאבל וחולה. אמר רב יהודה אמר רב: אבל, יום ראשון - אסור לאכול לחם משלו, מדאמר ליה רחמנא ליחזקאל (יחזקאל כ"ד) ולחם אנשים לא תאכל. רבה ורב יוסף מחלפי סעודתייהו להדדי. ואמר רב יהודה אמר רב: מת בעיר - כל בני העיר אסורין בעשיית מלאכה. רב המנונא איקלע לדרומתא, שמע קול שיפורא דשכבא. חזא הנך אינשי דקא עבדי עבידתא, אמר להו: ליהו הנך אנשי בשמתא לא שכבא איכא במתא? אמרו ליה: חבורתא איכא במתא. - אמר להו: אי הכי - שריא לכו. ואמר רב יהודה אמר רב: כל המתקשה על מתו יותר מדאי - על מת אחר הוא בוכה. ההיא איתתא דהות

בשיבבותיה דרב הונא, הוּו לה שבעה בני. מת חד מינייהו, הוּו קא בכיא ביתרתא עליה. שלח לה רב הונא: לא תעבדי הכי לא אשגחה ביה. שלח לה: אי צייתת - מוטב, ואי לא - צבית זוודתא לאידך מית. ומיתו כולהו. לסוף אמר לה: תימוש זוודתא לנפשיך, ומיתא. (ירמיהו כ"ב) אל תבכו למת ואל תנדו לו, אל תבכו למת - יותר מדאי ואל תנדו לו - יותר מכשיעור. הא כיצד? שלשה ימים - לבכי, ושבעה - להספד, ושלישים - לגיהוץ ולתספורת. מכאן ואילך - אמר הקדוש ברוך הוא: אי אתם רחמנים בו יותר ממני. (ירמיהו כב) בכו בכו להלך, אמר רב יהודה: להולך בלא בנים. רבי יהושע בן לוי לא אזל לבי אבלא אלא למאן דאזיל בלא בני, דכתיב בכו בכו להלך כי לא ישוב עוד וראה את ארץ מולדתו. רב הונא אמר: זה שעבר עבירה ושנה בה. רב הונא לטעמיה, דאמר רב הונא: כיון שעבר אדם עבירה ושנה בה - הותרה לו. הותרה לו סלקא דעתך? אלא אימא: נעשית לו כהיתר. אמר רבי לוי: אבל שלשה ימים הראשונים - יראה את עצמו כאילו חרב מונחת לו בין שתי (יריכותיו) (מסורת הש"ס: [כתיפיו]), משלשה עד שבעה - כאילו מונחת לו כנגדו בקרן זוית, מכאן ואילך - כאילו עוברת כנגדו בשוק. ולא של נשים לעולם מפני הכבוד, אמרי נהרדעי: לא שנו

דף כח.א

אלא חיה. אבל שאר נשים - מניחין. רבי אלעזר אמר: אפילו שאר הנשים, דכתיב (במדבר כ') ותמת שם מרים ותקבר שם - סמוך למיתה קבורה. ואמר רבי אלעזר: אף מרים בנשיקה מתה, אתיא שם שם ממשה. ומפני מה לא נאמר בה על פי ה' - מפני שגנאי הדבר לאומרו. אמר רבי אמי: למה נסמכה מיתת מרים לפרשת פרה אדומה - לומר לך: מה פרה אדומה מכפרת - אף מיתתן של צדיקים מכפרת. אמר רבי אלעזר: למה נסמכה מיתת אהרן לבגדי כהונה? - מה בגדי כהונה מכפרין - אף מיתתן של צדיקים מכפרת. תנו רבנן: מת פתאום - זו היא מיתה חטופה, חלה יום אחד ומת - זו היא מיתה דחופה. רבי חנניא בן גמליאל אומר: זו היא מיתה מגפה, שנאמר (יחזקאל כ"ד) בן אדם הנני לקח ממך את מחמד עיניך במגפה וכתוב (יחזקאל כ"ד) ואדבר אל העם בבקר ותמת אשתי בערב. שני ימים ומת - זו היא מיתה דחוויה, שלשה - גערה, ארבעה - נזיפה, חמשה - זו היא מיתה כל אדם. אמר רבי חנין: מאי קרא? - (דברים ל"א) הן קרבו ימך למות, הן - חד, קרבו - תרי, ימים - תרי, הא חמשה. הן חד - שכן בלשון יוני קורין לאחת הן. מת בחמשים שנה - זו היא מיתה כרת, חמשים ושנים שנה - זו היא מיתתו של שמואל הרמתי, ששים - זו היא מיתה בידי שמים. אמר מר זוטרא: מאי קרא - דכתיב (איוב ה') תבוא בכלח אלי-קבר, בכלח בגימטריא שיתין הוּו. שבעים - שיבה, שמונים - גבורות, דכתיב (תהלים צ') ימי שנותינו בהם שבעים שנה ואם בגבורת שמונים שנה. אמר רבה: מחמשים ועד ששים שנה - זו היא מיתה כרת. והאי דלא חשיב להו - משום כבודו של שמואל הרמתי. רב יוסף, כי הוה בר שיתין עבד להו יומא טבא לרבנן. אמר: נפקי לי מכרת. אמר ליה אביי: נהי דנפק ליה מר מכרת דשני, מכרת דיומי מי נפיק מר? אמר ליה: נקוט לך מיהא פלגא בידך. רב הונא נח נפשיה

פתאום, הוּו קא דייגי רבנן. תנא להו זוגא דמהדייב: לא שנו אלא שלא הגיע לגבורות, אבל הגיע לגבורות - זו היא מיתת נשיקה. אמר רבא: חיי, בני ומזוני, לא בזכותא תליא מילתא, אלא במזלא תליא מילתא. דהא רבה ורב חסדא תרוייהו רבנן צדיקי הוו, מר מצלי ואתי מיטרא, ומר מצלי ואתי מיטרא. רב חסדא חיה תשעין ותרתינן שנין - רבה חיה ארבעין, בי רב חסדא - שיתין הלולי, בי רבה - שיתין תיכלי. בי רב חסדא - סמידא לכלבי ולא מתבעי, בי רבה - נהמא דשערי לאינשי, ולא משתכת. ואמר רבא: הני תלת מילי בעאי קמי שמיא, תרתי יהבו לי, חדא לא יהבו לי חוכמתיה דרב הונא ועותריה דרב חסדא - ויהבו לי, ענותנותיה דרבה בר רב הונא - לא יהבו לי. רב שעוריס אחוה דרבא הוה יתיב קמיה דרבא, חזייה דהוה קא מנמנס. אמר ליה: לימא ליה מר דלא לצערן - אמר ליה: מר לאו שושביניה הוא? - אמר ליה: כיון דאימסר מזלא - לא אשגח בי. אמר ליה: ליתחזי לי מר. איתחזי ליה. אמר ליה: הוה ליה למר צערא? אמר ליה: כי ריבדא דכוסילתא. רבא הוה יתיב קמיה דרב נחמן, חזייה דקא מנמנס. אמר ליה: לימא ליה מר דלא לצערן. - אמר ליה: מר לאו אדם חשוב הוא? - אמר ליה: מאן חשיב, מאן ספין, מאן רקיע? - אמר ליה: ליתחזי לי מר. איתחזי ליה. אמר ליה: הוה ליה למר צערא? אמר ליה: כמישחל בניתא מחלבא. ואי אמר לי הקדוש ברוך הוא זיל בההוא עלמא כד הוית - לא בעינא, דנפיש ביעתותיה. רבי אלעזר הוה קאכיל תרומה, איתחזי ליה. אמר ליה: תרומה קא אכילנא, ולא קודש איקר? חלפא ליה שעתא. רב ששת איתחזי ליה בשוקא, אמר ליה: בשוקא כבהמה? איתא לגבי ביתא. רב אשי איתחזי ליה בשוקא, אמר ליה: איתרח לי תלתין יומין, ואהדרי לתלמודאי. דאמריתו: אשרי מי שבא לכאן ותלמודו בידו. ביום תלתין אתא, אמר ליה: מאי כולי האי? - קא דחקא רגליה דבר נתן, ואין מלכות נוגעת בחבירתה אפילו כמלא נימא. רב חסדא לא הוה יכיל ליה, דלא הוה שתיק פומיה מגירסא. סליק יתיב בארזא דבי רב, פקע ארזא ושתיק ויכיל ליה. רבי חייא לא הוה מצי למיקרבא ליה. יומא חד אידמי ליה כעניא, אתא טריף אבבא, אמר ליה: אפיק לי ריפתא. אפיקו ליה. אמר ליה: ולא קא מרחס מר אעניא? אההוא גברא אמאי לא קא מרחס מר? גלי ליה, אחוי ליה שוטא דנורא, אמצי ליה נפשיה.

דף כחב

משנה. נשים במועד מענות, אבל לא מטפחות. רבי ישמעאל אומר: הסמוכות למטה מטפחות. בראשי חדשים, בחנוכה ובפורים - מענות ומטפחות, בזה וזה - לא מקוננות. נקבר המת - לא מענות ולא מטפחות. איזהו עינוי - שכולן עונות כאחד, קינה - שאחת מדברת וכולן עונות אחריה, שנאמר (ירמיהו ט') ולמדנה בנתיכם נהי ואשה רעותה קינה. אבל לעתיד לבא הוא אומר (ישעיהו כ"ה) בלע המות לנצח ומחה ה' אלהים דמעה מעל כל פנים וגו'. גמרא. מאי אמרן? אמר רב: ויי לאזלא, ויי לתבילא. אמר רבא: נשי דשכנציב אמרן הכי: ויי לאזלא, ויי לתבילא. ואמר רבא: נשי דשכנציב אמרן: גוד גרמא מככא, ונמטי מיא לאנטיכי. ואמר רבא, נשי דשכנציב אמרן: עטוף וכסו טורי,

דבר רמי ובר רברבי הוא. ואמר רבא: נשי דשכנציב אמרן: שייוול אצטלא דמלתא לבר חורין דשלימו זוודיה. ואמר רבא: נשי דשכנציב אמרן: רהיט ונפיל אמעברא, ויזופתא זיף. ואמר רבא: נשי דשכנציב אמרן: אחנא תגרי אזבזגי מיבדקו. ואמר רבא: נשי דשכנציב אמרן: מותא כי מותא, ומרעין - חיבוליא. תניא, היה רבי מאיר אומר: (קהלת ז') טוב ללכת אל בית אבל וגו' עד והחי יתן אל לבו דברים של מיתה, דיספד - יספדוניה, דיקבר - יקברוניה, דיטען - יטענוניה, דידל - ידלוניה. ואיכא דאמרי: דלא ידל - ידלוניה, דכתיב (משלי כ"ה) כי טוב אמר לך עלה הנה וגו'. תנו רבנן: כשמתו בניו של רבי ישמעאל נכנסו ארבעה זקנים לנחמו: רבי טרפון, ורבי יוסי הגלילי, ורבי אלעזר בן עזריה, ורבי עקיבא. אמר להם רבי טרפון: דעו שחכם גדול הוא, ובקי באגדות, אל יכנס אחד מכם לתוך דברי חבירו. אמר רבי עקיבא: ואני אחרון. פתח רבי ישמעאל ואמר: רבו עונותיו, תכפוהו אבליו, הטריח רבותיו פעם ראשונה ושניה. נענה רבי טרפון ואמר: (ויקרא י') ואחיכם כל בית ישראל יבכו את השרפה, והלא דברים קל וחומר: ומה נדב ואביהוא שלא עשו אלא מצוה אחת, דכתיב (ויקרא ט') ויקרבו בני אהרן את הדם אליו - כך, בניו של רבי ישמעאל - על אחת כמה וכמה. נענה רבי יוסי הגלילי ואמר: (מלכים א' י"ד) וספדו לו כל ישראל וקברו אתו, והלא דברים קל וחומר: ומה אביה בן ירבעם שלא עשה אלא דבר אחד טוב, דכתיב ביה (מלכים א' י"ד) יען נמצא בו דבר טוב - כך, בניו של רבי ישמעאל - על אחת כמה וכמה. מאי דבר טוב? רבי זירא ורבי חנינא בר פפא חד אמר: שביטל משמרתו ועלה לרגל, וחד אמר: שביטל פרדסאות שהושיב ירבעם אביו על הדרכים שלא יעלו ישראל לרגל. נענה רבי אלעזר בן עזריה ואמר: (ירמיהו ל"ד) בשלום תמות ובמשרפות אבותיך המלכים הראשנים [אשר היו לפניך כן] ישרפו לך, והלא דברים קל וחומר: ומה צדקיהו מלך יהודה, שלא עשה אלא מצוה אחת, שהעלה ירמיה מן הטיט - כך, בניו של רבי ישמעאל - על אחת כמה וכמה. נענה רבי עקיבא ואמר: (זכריה י"ב) ביום ההוא יגדל המספד בירושלים כמספד הדדרמון בבקעת מגדון. ואמר רב יוסף: אלמלא תרגומיה דהאי קרא לא הוה ידענא מאי קאמר: בעידנא ההוא יסגי מספדא בירושלים כמספדא דאחאב בר עמרי דקטל יתיה הדדרמון בר טברימון, וכמספד דיאשיה בר אמון דקטל יתיה פרעה חגיירא [בבקעת מגידו] והלא דברים קל וחומר: ומה אחאב מלך ישראל, שלא עשה אלא דבר אחד טוב, דכתיב (מלכים א' כ"ב) והמלך היה מעמד במרכבה נכח ארם - כך, בניו של רבי ישמעאל - על אחת כמה וכמה. אמר ליה רבא לרבה בר מרי, כתיב ביה בצדקיהו בשלום תמות וכתוב (ירמיהו ל"ט) ואת עיני צדקיהו עור אמר ליה: הכי אמר רבי יוחנן: שמת נבוכדנאצר בימיו. ואמר רבא לרבה בר מרי: כתיב ביה ביאשיהו (מלכים ב' כ') לכן הנני אסיפך על אבתיך ונאספת אל קברתיך בשלום וכתוב (דברי הימים ב' ל"ה) וירו הירים למלך יאשיהו ואמר רב יהודה אמר רב: שעשאוהו ככברה - אמר ליה, הכי אמר רבי יוחנן: שלא חרב בית המקדש בימיו. אמר רבי יוחנן: אין מנחמין רשאין לומר דבר עד שיפתח אבל, שנאמר (איוב ג') אחרי כן פתח איוב את פיהו והדר ויען אליפז

התימני. אמר רבי אבהו: מנין לאבל שמיסב בראש - שנאמר (איוב כ"ט) אבחר דרכם ואשב ראש ואשכון כמלך בגדוד כאשר אבלים ינחם. - ינחם אחריני משמע - אמר רב נחמן בר יצחק: ינחם כתיב. מר זוטרא אמר מהכא: (עמוס ו') וסר מרזח סרוחים, מרזח - נעשה שר לסרוחים. אמר רבי חמא בר חנינא: מנין לחתן שמיסב בראש - שנאמר (ישעיהו ס"א) כחתן יכהן פאר, מה כהן בראש - אף חתן בראש. וכהן גופיה מנלן? - דתנא דבי רבי ישמעאל: (ויקרא כ"א) וקדשתו - לכל דבר שבקדושה, לפתוח ראשון, ולברך ראשון, וליטול מנה יפה ראשון. אמר רבי חנינא: קשה יציאת נשמה מן הגוף

דף כט.א

כציפורי בפי הוושט. רבי יוחנן אמר: כפטירי בפי וושט. ואמר רבי לוי בר חיתא: הנפטר מן המת לא יאמר לו לך לשלום אלא לך בשלום הנפטר מן החי לא יאמר לו לך בשלום, אלא לך לשלום. הנפטר מן המת לא יאמר לו לך לשלום אלא לך בשלום - שנאמר ואתה תבוא אל אבתיך בשלום. הנפטר מן החי לא יאמר לו לך בשלום אלא (שמות ד') לך לשלום, שהרי דוד שאמר לאבשלום (שמואל ב' ט"ו) לך בשלום - הלך ונתלה, יתרו שאמר למשה (שמות ד') לך לשלום - הלך והצליח. ואמר רבי לוי: כל היוצא מבית הכנסת לבית המדרש, ומבית המדרש לבית הכנסת - זוכה ומקבל פני שכינה, שנאמר (תהלים פ"ד) ילכו מחיל אל חיל יראה אל אלהים בציון. אמר רב חייא בר אשי אמר רב: תלמידי חכמים אין להם מנוחה אפילו לעולם הבא, שנאמר ילכו מחיל אל חיל יראה אל אלהים בציון. הדרן עלך ואלו מגלחין וסליקא לה מסכת מועד קטן. -